

גליזון
באר
הקדשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

תצוה - פורים

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת תצוה

- א מזונותיו של אדם קצובין - שמות היא להתייגע לריק.
- ה בתית למאור - ה'בתית' אינו אלא לצורך ה'מאור'.
- ז צעקת הדל תקשיב ותזשיע - הקב"ה שומע תפילת הנבנעים לפניו.
- ח להעלות נר תמיד - דרכי התשובה פתוחים אף לרחוקים ביותר.
- ט וישמחו כי ישתוקו - לעולם יעשה עצמו כאילם.

פרשת זכור - פורים

- יב פרשת זכור - סגולת שבת זו ובפרט לזש"ק.
- יב ויזנב כך כל הנחשלים - בוחזו של עמלק לייאש את בני ישראל.
- יד כל הנחשלים - מחיית עמלק ע"י שנחשיב כל פעולה קמנה.
- טו אין יאוש בעולם - כמה לימודים ממעשה המגילה שאין ליהודי להתייאש.
- יז אשר קרך - הכל בהשגחה ואין 'מקרה' בעולם.
- יט בדבר המלך - נפלאות השגחה פרמית במעשה המגילה.
- כ מגילת אסתר - לגלות הנהגת ה' מתחת הסתר.
- כד ונתפוך הוא - מתוך הצרה המציא פדות ורווחה.
- כה כי הוא אמר ויהי - כל הנעשה בעולם בציווי ה' הוא.
- כו דבר ממוכן - כפי הכנתו יקבל השפע ויגש לימים בהשגות גבוהות.
- כט נפשי בשאלתי - ממעשה דפורים תראה שהתפילה מתקבלת תמיד.
- לב תענית אסתר - סגולת היום לקבלת התפילות.
- לג ונתנה תוקף - רוממות יום הפורים.
- לח בקשתך עוד ותעש - ביום הזה ימלא הקב"ה 'כל' משאלותינו.
- מ מקרא מגילה - חסדים מגולים ורחמים ע"י קריאת המגילה.
- מג הדר קבלוה - קבלות טובות בעת קריאת המגילה.
- מג איש לרעהו - יום שימת אהבה ורעות.
- מד אורה זו תורה - חשיבות לימוד התורה בפורים וביותר בין מגילה של לילה לשל יום.
- מה במשתה היין מה שאלתך ונתן לך - כי אז נפתחים כל שערי שמים.
- מח לא יבושו ולא יכלמו - אף בשחזא 'לא ידע' לא יבייש את חברו.

סדר ועימוד:

א.י.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

פרשת תצוה

יגעתי ומצאתי תאמן, הני מילי בדברי תורה אבל במשא ומתן סייעתא הוא מן שמיא^א, והיינו שמציאת והשגת התורה והיראה תלויה ביגיעתו ועבודתו של האדם, משא"כ בעסק הפרנסה אין ה'מציאה' תלויה ועומדת ביגיעתו כלל וכלל^ב, אלא הכל יבוא לידו לפי קצבתו מן השמים - המרבה לא העריך והממעיט לא החסיר. והנה, רבים מהפכים הדברים, כי עבור השגת פרנסתם

מזונותיו של אדם קצובין - שטות היא להתייגע לריק בפרשתן (כו ב), 'ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור, וברש"י, 'כתית למאור ולא כתית למנחות' (מנחות פו.). וביאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ ד"ה כתית) דהנה אמרו בגמ' (מגילה ו:): 'ואמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי אל תאמן,

א. בפרשתן (כח טו-כא), 'ועשית חושן משפט וגו', ומלאת בו מלאַת אבן וגו', והטור השני נופך ספיר ויהלום וכו', והאבנים תהיין על שמות בני ישראל שתים עשרה, ובמדרש (שמו"ד לח ט) אמרו שהאבן הנקראת 'יהלום' היתה כנגד שבט זבולון. וכתב הרה"ק מאיזביצא זי"ע (מי השילוח בפרשתן) לבאר שייכות אבן זו דייקא לזבולון, וז"ל, יהלום הם אותיות י"ה יהלום, כי הוא בטח שהשי"ת אתו בכל הענינים שהוא, ואף שנראים שהם עניני עוה"ז כדאיתא בגמ' (מגילה ו:): זבולון עסק בפרקמטיא, גם אז הוא דבוק בהשם יתברך, עכ"ל, וכלומר ש'יהלום' מורה על האמונה והידיעה כי השי"ת נמצא עמו בכל דבר שעושה, שהרי 'יהלום' הוא אותיות י-ה יהלום, ו'יהלום' משמעו כאן (בראשית טז יג באונקלוס ובאבן עזרא), ומידה זו היתה מצויה אצל 'זבולון' אשר היה יוצא למסחרו ועוסק בפרקמטיא, בכל ענין וענין ובכל אתר ואתר שעסק בעסקיו ידע ידיעה אחת - הקב"ה נמצא עמי כאן.

וכבר נתבאר הענין בעומק נפלא ע"י חכם וצדיק אחד, בהקדמת דברי הרבינו בחיי, וז"ל, זבולון על יהלום והוא הנקרא פירל"א, והיא לבנה כולה על שם שהכסף לבן והוא סימן לעשרו של זבולון, ופירל"א זו היא הנקראת פנינה (פערל). מעתה יש להתבונן בדרך יצירתה של הפנינה, וכך הטביע הקב"ה בבריאת תבל ויושבי בה, ישנו בעל חי הנמצא במעמקי הים ושמו 'צדפה' הגדל בתוך מין בית (בנוי משני אבני 'צדפות' המוכרות מחופי הים) וכאשר נכנס לתוכו גרגר חול וכדומה והוא מאד מפריע לאותו בעל חי, מיד הוא מפריש 'נוזל' מגופו ובו הוא מכסה את גרגיר החול, ושוב הוא מוסיף לייצר נוזל כיו"ב, וחוזר ומכסה אותו בשכבה על גבי שכבה, אותו חומר מתקשה ונעשה כאבן וזהו הפנינה. ולכשנתבונן בדבר נמצא, כי אותו גרגיר חול ה'מפריע' הוא הוא הסיבה ליצירת הפנינה שהיא אבן טובה ויקרה, וכך הוא דרכה של אותו צדפה להפוך את ה'מניעות' ל'נעימות'... לעשות מאותו מפריע אבן חן נדירה בערכה. וכעניין הזה היתה עבודתו של זבולון, וכיו"ב ייאמר לנו איש איש בנסינותיו המוטלים עליו לסובב בעולם הזה ביגיעת הפרנסה או שאר ענינים, אשר לכאורה זימן לו הקב"ה 'מפריעים' ומניעות מעבוד את השי"ת, שאינו יכול לשבת באהלי תורה כמו יששכר אחיו, אלא 'לחוף ימים ישכון' ומפליג באניות למסחר, אך זבולון באמונתו הזכה והטהורה שה' עמו בכל מצב, ושהקב"ה הוא ששלח אותו לעסוק באותם עניינים, היפך והעלה אותם לעבודת השי"ת, עד שעשה מהם 'יהלום', כי אכן י-ה יהלום, וגם בתוככי המסחר ה' נמצא כאן.

וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלוקים את זבולון 'שמח זבולון בצאתך וגו' עמים הר יקראו שם יזבחו וזבחי צדק כי שפע ימים יינקו ושפוני טמוני חול, ופירש רש"י, 'כסויי טמוני חול, טרית וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול, והיינו, שלכאורה מה ברכה היא זו לצאת למסחר, אך לגבי זבולון שראה בכל דבר וענין שבא עליו כי י-ה יהלום, אין לך ברכה גדולה מזו, כי הוא מוציא מן החול אוצרות מלכים, הן כפשוטו, והן שבכוחו להעלות את כל ענייני החול והחולין אל הקודש, מתוך עיסוקו במשא ובמתן באמונה.

ב. איתא בגמ' (כתובות דק.) 'בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר, רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהייתי (מהעולם הזה) אפילו באצבע קטנה'. וכבר הקשו שהרי מצינו שרבי היה עשיר גדול עד מאוד, וכמו דאיתא (סנהדרין לו.) 'מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד, וכיצד העיד על עצמו שלא נהנה אפילו באצבע קטנה. ופירשו בזה, שרבי אמר על עצמו שכל 'הנאות' שהיו לו וכל רוב עשרו לא הגיעו אליו מיגיעתו ואפילו באצבע קטנה, אלא הכל היה מאשר נפסק עליו בשמים, ואין שום שייכות בין ה'השתדלות' להשגת הממון.

באר הפרשה - פרשת הצוה

יכתתו עצמם (מלשון כתיבה וכתשה), וישברו גופם ונפשם להביא טרף לביתם, גם יכתתו רגליהם מעיר לעיר וממקום למקום ביגיעה יתירה (יתר על גרי ההשתדלות...). ואילו בנוגע להשגת תורה ויראת שמים יסמכו על ה' העושה לי כל צרכי... ולזה כיוונו חז"ל בדרשתם, כתיב - היגיעה שהאדם מייגע ומכתת עצמו תהא רק למאור, כלומר לדברי תורה ויראת ה' (שהרי המנורה רומזת לתורה), ולא כתיב למנחות - בענייני פרנסה (הנשפעים מכה השולחן והמנחות) שבזה לא יתייגע ולא יכתת עצמו כ"כ, שהרי לא תועיל לו יגיעתו ולא כלום להוסיף

ג. הרה"ק 'קדושת לוי' זי"ע עיכב פעם יהודי אחד בלכתו ברחובה של עיר, והחל לעוררו בענייני מוסר ויראת שמים, הלה שמיהר לעסקיו אמר לרבי אבקשכם רבי קדוש, עזבוני כעת לנפשי כי ממחר אנכי לעסקי הרבים, אמר לו הרבי לא מחכמה שאלת על זאת, כי כל העסקים ורווחיהם הלא כתובים הם בספר מראש השנה, ולא תפסיד מאומה מהנקצב לך אף אם תתמהמה עמי, ואילו מה שמדבר אנכי עמך בענייני 'יראת שמים' הרי השגתם תלוי בידך, כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים' (ברכות לג:), ואם לא תעבוד להשיגם לא יהיה לך 'יראת שמים'.

כדברים האלה אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שש"ק ח"א אות תפ"א, הובא בליקוטי הרי"ם ערך פרנסה) כי יש שני דברים שהעולם טועה בהם ומהפך אותם, הא'. הוא עניין הפרנסה ש'מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה', והב'. הוא ענין היראה שהרי 'מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה' (דברים י יב) וכן אמרו 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'. והנה בענייני הפרנסה - אשר בידי שמים הוא, כל אחד רודף אחר פרנסתו, ומחשב עצות יומם ולילה - לעשות כך או כך וכו'. ואינו משליך על ה' יהבו. וטעות גמור הוא, כי הכל כבר מוכן ומזומן מראש מקדם, ואילו בענייני יראת שמים משליך הכל על ה', וסומך שה' יהא בעזרו, להטות לבבינו ליראה אותו, ואינם אלא טועים - יהפכו נא הדברים ויטיבו לעצמם.

על 'היפוך יוצרות' זה כבר רמז הרה"ק רבי הענין מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה ליקוטים אבות) בדברי המשנה (אבות ה י) 'שלי שלך שלי עם הארץ', פירוש שהעם הארץ אומר על 'שלי' דהיינו יראת שמים שהיא שלו - שהרי עליו מוטל להשיגה (ש'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים) 'בוא ויאמר לבורא עולם - 'שליך' היא, הנני סומך עליך אבי שבשמים שבוודאי תעזרני ותסייעני להיות בכלל ה'יראים', ואילו ב'שליך' היינו בענייני גשמיית שהכל תלוי בידי שמים וכבר מזונותיו קצובין לו, אומר 'שלי' הוא, בידי הדבר, ולכן יעבוד מבוקר ועד ערב, יהפוך עולם ומלואו להשיג פרנסתו, ומדוע ייגע לריק ואינו סומך על ה' שהוא הממציא לו הפרנסה.

ד. ועל אחת כמה וכמה שאין מקום ל'השתדלות' על 'חשבון' התורה והתפילה, כגון לבטל קביעות העיתים שלו לתורה, או להתבטל מתפילה בציבור או 'לברוח' באמצע התפילה... שהרי לעולם אין ההשתדלות מועילה מאומה אלא רק גזירת מלך, ופשיטא שאין הקב"ה 'תובע' מהאדם שיעשה השתדלות כזו...

שמעתי מאחד מתושבי ניו יארק, אשר עסקיו נקלעו להפסדים וקשיים, ובכדי שיוכל להעלותם שוב על דרך המלך היה זקוק מאוד להלואה גדולה מה'בנק', קבע האיש תור זמן להיפגש עם מנהל הבנק היושב במדינת 'דעטריוט' שבארז"ב, ונקבע הזמן לשעה ארבע וחצי אחרי הצהריים, הלה ידע שעליו להגיע בזמן, ו'אוי לו' אם יאחר אפילו במקצת, כי ה'מאחר' אינו נחשב בעיניהם אלא כ'בטלן', ומה גם שאף 'נחשד' כמאחר גם בתשלומי הלוואות הבנק, על כן השים עצמו להיות מן הזרזין המקדימין, והגיע לשם כבר בשעה ארבע, אלא שעדיין לא התפלל מנחה, לכן נכנס לביהמ"ד הסמוך, שם אמורים להתפלל מנחה בשעה 4:00, אלא שבהגיעו ראה שעדיין לא עת האסף' ויש שם בקושי 'מזומן', אט אט התקבצו עוד ועוד אנשים עד שב"ה הגיע מניינם לעשרה, כל דמו כבר 'בער' בו מרוב לחץ שלא יאחר את הפגישה החשובה, וכבר חשב 'לברוח' לאחר שמו"ע, אולם ה'חזן' ביקש ממנו בתחנונים שישאר עד סוף התפילה, מכיוון שהוא 'חיוב' ועליו לומר קדיש אחרי 'עלינו', בליט ברירה החליט האיש להמתין עד סיום התפילה, מיד בגמר התפילה רץ 'כחץ מקשת' לבניין הבנק, אך כשהגיע ראה ש'המנהל' עדיין לא הגיע, ב"ה... המתין כמה רגעים והנה נכנס אל החדר מנהל הבנק לפני האיש מוכרות לו, כי הוא היה אותו 'בעל התפילה' שביקש ממנו להישאר בביהמ"ד עד אחר גמר התפילה. אמר לו המנהל, ראיתי על פניך עד כמה הנך ממחר ולחוף, אך לעומת זאת היה ניכר על פניך מידת נאמנותך ויושרך, ועל כן הנני סומך עליו, ובתוך רגעים ספורים נסתיימה הפגישה בהצלחה גדולה. אין צריך לומר, מה היו תוצאות הפגישה אילו היה בורח קודם חזרת הש"ץ... כשהמנהל נכנס ומוצא אותו 'ברנש' שברח לו ו'קלקל' לו את המנין.

באר הפרשה - פרשת תצוה

ג

מישראל אכן בוטח בהשי"ת שיזמין לו פרנסתו, אלא שבמחשבתו סומך שפרנסתו זו תבוא על ידי סיבה. כגון, החייט יחשוב שיזמין לו השי"ת להרוויח ע"י שארון גדול יזמן אצלו תפירת בגדים נאים, החנווני יסמוך שהקב"ה יזמין לידו קונים טובים שירוויח הרבה בסחורתו וכן כיו"ב. נמצא שיהודי זה בטחוננו על השי"ת אבל המזבטח שלו הוא על דבר אחר (כלומר שסמיכתו ומשענתו על הסיבה דלעיל). לפיכך אמר הכתוב 'ברוך הגבר אשר

לעצמו מאומה יותר ממה שנקצב לו, ומה בצע שיטרח לחינם וללא תועלת".

הנה כתיב (ירמיה יז ו) 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו', ולכאורה צ"ב, שנראה ככפל לשון - שהרי הבוטח בה' מבטחו בה', וביאר הרה"ק מקאריין זי"ע בשם הרה"ק רבי מענדיל המניד מבאר זי"ע (אמרי פינחס שער אמת ואמונה אות נא) כי כל איש

ומעניין לעניין באותו עניין, איתא בספר חסידים (סי' תקמו) וז"ל, 'אם תסיר דברי תורה מלבך בעוד שאתה מתפלל הקב"ה ישלם לך, תחת אשר שכחת תזכור כמה וכמה, דכתיב (תהילים קיט קכו) 'עת לעשות לה' הפרו תורתך', עת תפלה. עכ"ל. ועל יסוד הדברים נעני ונאמר, שהוא הדין למי שמסיר מלבו ענייני עסקיו ופרנסתו בעוד שהוא מתפלל שהקב"ה ישלם שכרו כהנה וכהנה.

ה. ואם תאמר 'הורני את הדרך לעשירות', תשובתך ע"י התפילה, וה'חכם' המשכיל להבין כי כל השפע בידי ה' והוא טמון בתפילה יגיע לידי כך. הנה איתא בגמרא (סנהדרין צב.) 'כל מי שיש בו דעה לסוף מתעשר', ומקשה המהרש"א דבפסוק מצינו להיפך - 'לא לחכמים לחם' (קהלת ט יא), ומבאר המהרש"א בהקדם דברי הגמרא במסכת נדה (ע): 'מה יעשה אדם ויתעשר אמר להן ירבה בסחורה, וישא ויתן באמונה. אמרו לו, הרבה עשו כן ולא הועילו, אלא, יבקש רחמים ממי שהעושר שלו', ובזה תבין את כל דברי הגמרא ב'כפתור ופרח', מי שיש בו דעה הכוונה שאחרי שהוא מתעסק במשא ומתן הוא בא לידי הכרה כי לא בחיל ולא בכח יגבר - לא המשא והמתן יביא לידו את שפע פרנסתו, ופותח פיו בתפילה אל ה' - דעה כזו תעשירנו... ומה שאמרו לא לחכמים לחם - היינו לחכמים הסומכים על חכמתם (ע"ש בדבריו).

חזיתי לאימרה יאה משמיה דר' גד'ל איזנר זצ"ל שאמר מהו החילוק בין העובד כשכיר אצל בעה"ב לבין ה'עצמאי' (מי שאינו עובד תחת הבוס אלא הוא בעליו של הביזנעס) כי השכיר מצפה ל'ראשון' והעצמאי מצפה ל'אחד'... (דער ווארט אויס אופן 'ערשטען' אינ'ס חודש, און דער קוקט אויס צו דעם 'איינציגען' גאט). שהשכיר מקבל את משכורתו הקבועה ביום הראשון בחודש - למניינם או בר"ח, ואילו העצמאי מרגיש את האמת כי אין לו אלא לבטוח בכל כוחו באחד יחיד ומיוחד. 1. בהקדמת הספר 'ויגד יעקב' מביא בנו הרה"ק ה'יוחי יוסף' מעשה שהיה עם אביו המחבר הרה"ק הויגד יעקב זי"ע, וז"ל, פעם אחת בהיותו במרחץ טאצמאסדארף והלך בליל שב"ק אחר הסעודה לחוץ לשאוב אויר צח עם סיעת מרחמוהי, ובאו להמעין של מי הרפואה, ותחת אחד השיחים ענה א' (או הוא ז"ל) כי טוב היה כעת לשתות ממי המעיין, אבל שבת הוא ואי אפשר להביא כוס, ולא יכלו לשתות, וע"ז סיפר כ"ק אאמו"ר העובדא הידועה מהבעש"ט הק זי"ע שהובא בספה"ק נתיב מצותיך (נתיב היחוד שביל ג אות א), שפעם אחת נסע מרן הקדוש אור ישראל הבעש"ט עם תלמיד אחד במקום שמם שאין שם מים, ובכמה פרסאות לא נמצא שם מים, והתלמיד צמא למים, ואמר לרבינו, רבינו הקדוש נצמאתי מאד, ולא השיבו, ואח"כ כשראה התלמיד צרתו שבא לסכנת מות חזר ואמר - רבינו צמא אני מאד והנני בסכנה, והשיבו, מאמין אתה שברגע שברא הקב"ה העולם ראה כל זה הצרה שיש לך והכין לך מים לשתות, ולא השיבו תיכף, עד שנתיישרה דעתו ואמר, רבינו הקדוש אני מאמין באמת, והשיבו, המתן מעט, ונסעו משם דרך מועט וראו שגוי אחד נושא שני כלים מים על כתיפו, וכשבא אצלם נתנו לו איזה פרוטה ונתן לו לשתות, ושאל מרן לגוי, מה זה שאתה נושא כאן מים במדבר שמם, ואמר, השר שלי נשתגע, ושלחני אחר מים אל מעיין אחד, ואני נושא את המים ג' פרסאות ואיני יודע למה, ואמר מרן להתלמיד, ראה השגחתו יתברך, ברא בשבילך שר להשתגע, והמציא לך מים, וכל זה צפה השגחתו יתברך ברגע של בריאת העולם... ככלותו לספר זה המעשה בא פתאום גוי וכוסו בידו לשתות ממי המעיין, וע"י זה שתו גם הם. ושאלו אותו מה לו כי בא עכשיו בחצות הלילה להמעין לשתות מים, והשיב כי כבר שכב לישון, ופתאום נצמא מאד למים עד שהוכרח לקום ולבוא לשתות, ויהי לפלא. כי גדול כח הבטחון שהשי"ת מזמין למלא משאלות האדם קודם שיהיה לו הבטחון כדי שמיד בבטחו בו תבוא הישועה לידו.

באר הפרשה - פרשת תצוה

יבטח בה", אך לא די בזה, אלא אף 'והיה ה' מבטחו' - שמבטחו על ה' ולא בסיבה פלונית... ואף אם הוא אכן 'משתדל' לפרנסתו, אך אין מחשבתו נסובה שממש תבוא פרנסתו (בספר אור המאיר בהעלותך ד"ה ע"ד ששמעתי הביא זאת בשם הבעש"ט).

אנשים הם, יש מי שנושא עינו אל האמצעים שדרכם תבוא ישועתו ועזרתו, ולהם הוא 'מצרף' את תפילתו, זה האיש אינו נושא השמימה אלא את לבו, אבל דוד המלך אמר, 'אליך נשאתי את עיני', לא רק את ליבי הרימותי אליך, כי גם עיני נשאתי אליך, לא שמתו מבטחי בשום 'חשבון' כי ממקום פלוני ופלוני יבוא עזרי, רק גם עיני נשאות אליך... (וכדמרגלא בפומיה דאינשי - הקב"ה א"צ עצות מאיתנו היאך להביא הישועה)¹.

וכך כתב ה'מלבי"ם' על הפסוק (תהילים קכג א) 'אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים', כי שני מיני

ז. כתב הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע (ארחות איש פ"א כ') מכתב בקשה מאחד שיפעל בעבורו איזה טובה, וכתב בסופו 'ולא מצאתי להרבות עליו בבקשות, כי סמכתי על מה שהיה מרגלא בפומיה ד'החפץ חיים' זה"ה דמבן אדם אין מרבין לבקש - רק מה'. כי מה כח יש באדם, הלא 'לך ה' הגדולה והגבורה... ובידך לגדל ולחזק לכל' ורק בידו להיות לנו לעזר ואחיסמך.

בלשון חסידים מסופר על מי שהיה עני ונצרך ועמד לפני נישואי בנו ולא היה בידו אפילו פרוטה לפרוטה, דברה לו האשה, שהיות ואחיו הגביר הגר במרחקים נתן לו לפני כמה שנים נדבה הגונה על כן מן הראוי שיצא לדרך ויבקש מאחיו שיעניק לו בשנית לצורך הכנסת כלה, קיבל האיש את עצתה והכין עצמו לנסיעה הארוכה. כאשר עמד לצאת הניח ידו על המזוזה לנשקה ונעמד שם כשהוא מכונס בהרהוריו ובמחשבותיו [וכלשונו של הרמב"ם בהלכות מזוזה (פ"ו ה"ג)], 'וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים]', והודיע לב"ב 'חוזרני בי', הנני נשאר בבית וישועתי תבוא הביתה, והסביר את דבריו, עמדתי לצאת לדרך רחוקה ולסבול טלטולי הדרך וכל הקשיים וכל זה במטרה אחת - להגיע למקום מגורי אחי ולחלות פניו לעזר וסיוע, והרי 'מי ערב' בעדי שהוא עדיין בין החיים, וגם אם תמצי לומר שהוא חי שמא ירד מנכסיו, ולא אקבל ממנו מאומה, ואף את"ל שעשיר הוא, מאן יימר שליבו פתוח כבראשונה, אולי נאטם ליבו ולא יתן לי כלום, ונמצא שיש כאן ספק ספיקא, גמרותי בלבי, להניח כל הספיקות ולתפוס את הוודאי, שהקב"ה הוא חי וקיים, ולו הכסף והזהב, והוא טוב ומיטיב לרעים ולטובים, מוטב לי להעתיר בתפילה בצפייה לישועת ה' מאשר לנדוד בדרכים ולסמוך על אחי שאין כאן אלא צד רחוק שיתן לי. לא עברו ימים רבים, והנה נכנס אל ביתו שר הצבא ואמר לו כי מתעתד הוא לצאת למלחמה על שונאי המלך, ואינו רוצה לטלטל עמו את צרור כספו הרב, איש נאמן אתה וברצוני להפקידנו אצלך, אם אשוב בשלום תחזירנו לי, ואם אמות במלחמה הרי הפקדון שלך. ואכן הקול נשמע שנהרג אותו מפקד והתעשר החסיד מאוד. נסע לרבו לספר לו כל המאורע, ומיד כשנכנס אמר לו הרבי, אכן הקב"ה הוא חי וקיים, ולו הכסף והזהב, והוא טוב ומיטיב לרעים ולטובים...

ובוודאי לא באנו לומר, שמי שזימנה לו ההשגחה להשיא צאצאיו ע"י הרחקתו נדוד מעתה ימנע מכך ויפסיק ממנהגו, כי אם כך גלגלו מן השמים הרי עליו לקבל הנהגת ה' באהבה, באמונה ולקיימה בשמחה ככל מצוות ה' אשר הוא מקיים בשמחה וגילה, אבל יש לך לדעת כי גם מדרגה כזאת מצינו לפעול הישועה בריבוי האמונה - ממקומו...

בספר דבר אברהם (לר' אברהם הורביץ תלמיד החזו"א בהקדמה) כתב 'מרגלא בפומיה (דהחזון איש) תשועת השי"ת באה ברגע שהאדם כבר לא רואה בדרך הטבע מקום להוושע'.

איתא בגמ' (מגילה טו:) 'מה ראתה אסתר שזימנה את המן', ונאמרו טעמים הרבה בדבר, וחדא מינייהו הוא, 'רבי שמעון בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס', ופירש רש"י, 'ירגיש הקב"ה שאף אני מקרבת שונאיהן של ישראל' (ועיי"ש מה שפירש עוד בזה), והדברים צריכים ביאור, כי מה בכך שאף אסתר מקרבת את המן, ומה סיבה יש בדבר לעורר רחמים, וביאר המהרש"א שהוא על דרך האמור (דברים לב לו) 'כי ידין ה' עמו ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב', והיינו שבשעה שבני ישראל מכירים שאין להם שום עוזר ומושיע אז הקב"ה מתנחם להיטיב לעמו, וזהו שאמרה אסתר אולי ירגיש המקום שאף אני אסתר המלכה אין בידי לעשות מאומה

הזה בכדי שיקבל כל שכרו בעולם הבא, והקב"ה מצפין ומצרף להם את הטוב הראוי להם בעוה"ז עבור הקרן שיהיה קיים להם לעוה"ב. וראיה לדבר, ממשח רבינו ע"ה אדון כל הנביאים, כי מי לנו גדול ממנו, ועם כל זאת היה מעונה ומדוכא ביסורין שונים כל ימיו, דמיום היוולדו עד בואו אל פרעה (לאחר שמונים שנה) נתנסה ביסורים שונים ומשונים, לא עברו ג' חדשים מלידתו וכבר הושלך היאורה, משם נלקח אחר כבוד (ל"ע) להתגדל על ברכי פרעה הרשע, לאח"כ הוצרך לברוח ולעזוב את בית אביו ואחיו בני ישראל למדיין, וגם שם לא ישב בכבודו של עולם, כמו שנאמר 'כי גר הייתי בארץ נכריה', וגם כשכבר נתמנה להיות מנהיגן של ישראל אמר 'עוד מעט וסקלונני' (לעיל י"ד)... 'מחני נא מספרך' (להלן לב לב, ונתקיים בו שאכן לא נזכר שמו בפרשתן) וכדומה תלאות רבות, אבל כל זה לא היה לטובתו, כי מכל אלו נבנה להיות 'משה רבינו' אב לנביאים, וזכה מה שלא זכה ילוד אשה מעולם להיות כמה פעמים מ' יום בשמים ולקבל התורה מפי הנבורה... וזה מוסר השכל לשאר בני אדם שלא יבעטו ביסורין וידעו כי זה הוא צורך השלימות, לטוב להם בעתיד.

וזוהו המכוון בפסוק - 'ואתה' תצוה, קאי על תולדותיך ומאורעות חייך המה מצווים ומלמדים לבני ישראל, ואומרים להם 'ויקחו אליך' ממך יקחו מוסר, 'שמן זית' - שהאדם הרי הוא כשמן זית, וכדאיתא במדרש (שמו"ר לו א) שאין שמן זית יוצא אלא על ידי כתישה כך אדם כשמדוכא ביסורין נעשה 'זך' קדוש וטהור, 'כתית' כשכותשין אותו עוד יותר היינו 'למאור', שבכדי שיתעלה ויגדל עוד להיות מאור לעולם צריך עוד כתית הדק היטב, ואז זוכה להיות ממזכי הרבים 'להעלות נר תמיד' לזכות רבים לדורי דורות (הובא ע"י המענה שמחה ז"ע בקונטרס 'שלום אסתר' עמוד התורה)¹.

ולא רק בפרנסה הדברים אמורים, אלא אף לגבי כוחו ונבורתו של אדם, ידוע שהרה"ק רבי מנחם מנדל ה'שרף' מקאצק זי"ע היה חוזר בכל עת שני דיבורים מדברי ה'מצודות' על נ"ך (והיה אומר שב' דבריו אלו בוודאי ברוח הקודש נאמרו). הראשון, בפסוק (תהלים ע"א ט) 'אל תשליכני לעת זקנה ככלות כוחי אל תעזבני', ופי' המצודות, כי אם תעזבני בימי הזקנה - יאמרו הכל שכל החוזק שהיה לי בימי חורפי היה בכוחי ובעוצם ידי, ולא ה' פעל כל זאת, ולכן משבאתי לכלל זקנה וכלו כוחותי הטבעיים פסקה גם כן גבורתי, לכן אבקשך ה' אלוקי - אל תשליכני לעת זקנה, ובוזה יתברר שגם בימי עלומי אתה היית כל כוחי ומבטחי, ומשום כך אין הבדל וחילוק בין ימי הנעורים לשנות הזקנה.

וה'מצודות' הב', בפסוק (משלי יב כה) 'דאגה בלב איש ישחנה, ודבר טוב ישמחנה', והנה, 'ישחנה' מלשון השפלה והמעטה, ור"ל, דאגה בלב איש - באם באה דאגה לאדם, ישחנה וימעט אותה ככל האפשר - להפחית הדאגה בלב, ודבר טוב הדבר הטוב ביותר הוא שישמחנה, שישמח באותה דאגה, על ידי שיביט ויתבונן מתוך אמונה, ש'דאגה' זה אינה אלא לטובתו, כי מפי עליון לא תצא הרעות, והכל הוא טובה גמורה.

כתית למאור - ה'כתית' אינו אלא לצורך ה'מאור'

בפרשתן (כו ב), 'ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך'. איתא מהגה"ק ה'חתן סופר' זי"ע (בן בתו של החתם סופר) לפרש ע"ד המוסר, דרבו המתקשים ומתנסים במסכת יסורים, קושי והסתרה, כל חד וחד בדיליה, ובמר ליבם שואלים 'מה נשתנה', מדוע באתה אלי הרעה הגדולה הזאת, אמנם באמת, כל אותם ייסורים לא נעדרו אלא לזכך את האדם בעולם

להצלתן של ישראל, ואף אני נאלצת לקרב את המן הרשע, והא גופא, שאין שום עזר לבני ישראל בדרך הטבע, הוא המקרב את הישועה ומעורר רחמים אצל הקב"ה על בניו חביביו.

ח. ואדרבה, אם רואה אדם שיש מסביבו מניעות ומפריעים לעבודתו יתב"ש ידע שאין זה מראה על 'ריחוקו' מהשי"ת, אלא דייקא על קירבה עצומה לבורא עולם. כמשלו הידוע שהמשיל מרן הבעש"ט הק' זי"ע לאב ששלח את בנו לדרך רחוקה לארמון המלך לחזות בנועם זיו פניו. יצא הבן לדרכו והלך ימים ארוכים ועדיין לא ראה כל פתחון של אור, כי לא מצא שום סימנים מארמון המלוכה, והתחיל לחשוב לתת ראש ולשוב לביתו, אך אז התחזק שאם כבר הלך כל כך הרבה, וודאי שהוא כבר קרוב מאד אל מחוז חפצו, והמשיך ללכת עוד ועוד, לפתע ראה המולה גדולה ואלפי חיילים עומדים שם וחרבותיהם שלופים בידם, מיד נפל עליו אימתה ופחד, ובבהלה גדולה חזר במרוצה אל בית אביו כשכולו רועד, ובקול בוכים סיפר לפניו על כל התלאות שעברו עליו, וכל יגיעותיו

באר הפרשה - פרשת הצוה

והזמן גרמא, שהרי מצויים אנו ועומדים בימי חודש אדר, שבו נצטוונו (תענית כט.) 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'^ט, ואל תשיבני 'כיצד אעשה כן אף אני', כי כשאדם מכיר שאין עוד מלברו, ומבלעדיו יתברך לא יארע עמו מאומה - לטב או למוטב,

לא יתעצב אל לבו מכל אשר יעבור עליו, אף לא יכעס ויצטער על מעשיהם של אנשים. כי יכיר בכל המתרחש שהכל הוא מאת אדון הכל, והוא לברו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ואין דבר הנעשה בעולם אם לא לטובתו הגמורה בלבד, אם כן מה

היו לריק כי לא היה שם שום אות מן המלך, נענה האב ואמר לו בצער 'אם כבר עברת את כל הקשיים, הרי כבר הגעת למקום אשר שם יושב המלך ממש, מדוע חזרת', ומה שראית שומרים רבים, אין זה אלא סימן ששם נמצא המלך... כי הם שומרים עליו. והנמשל מובן, דדייקא כשהוא נתקל בנסיונות, והוא מתקשה להמשיך בעבודתו, יתחזק ויתגבר על עצמו כי שם נמצא המלך.

אחרים המשילו ענין זה, לגוי ערל שהשתוקק להשתתף בליל הסדר בבתי בני ישראל, בשמעו שהם יושבים מסובים כבני מלכים ואוכלים ברבורים ושלו ודגים ושותים יין אשר נשפך כמים, מה עשה, התחפש ולבש בגדי יהודים ובליל פסח נכנס לבית המדרש וקיווה שבסיום התפילה יזמין אותו אחד הבעה"ב לביתו, וכך הוה, אחד המתפללים הזמינו לביתו, בהתרגשות גדולה הלך אחרי מיטיבו ונכנס עמו לביתו, ויהי בכניסתו אורו עיניו מאור הנרות שהאירו בכל הבית, והתענג מריח המאכלים הערבים שעלו בנחיריו, כשהוא בטוח שבעוד זמן קצר יגישו לפניו סעודת שלמה בשעתו, אך הבעה"ב לא התחיל כלל את הסעודה רק ניגש ברחימו ודחילו לעשות קידוש על הכוס, ושתה את הכוס הראשון של הארבע כוסות, באותה שעה היה האורח בטוח שבודאי זה היין שלפני המזון ותיכף יתחילו את הסעודה, אך מה רבה היתה אכזבתו כאשר נטלו ידים ונתנו לכל אחד כרפס פחות מכזית טבול במים מלוחים, ואז במשך שעה האריכו באמירת הגדה מהא לחמא עניא עד גאל ישראל, כאשר בכל אותו זמן חשב הגוי שנפשו יצאה בדברים (בפרט שלא הבין מאומה מדבריהם), אך בכל זאת התאפק והמתין עד שיסיימו את אמירת ההגדה, בסוף הכריז בעה"ב שהולכים ליטול ידים לסעודה, אולם במקום לחלק לכל אחד חלה גדולה קיבלו לחם עוני ושברי מצה, בלית ברירה התאזר בגוי בסבלנות והמתין עד שיגישו את הבשר והדגים, אולם במקום כל אותם מטעמים נתנו לו מרור וכורך, ויהי כראותו כי כן קם בחמתו ממקומו וברח מן הבית, כשהוא כועס על היהודים המרמים את העולם ומשקרים שהם אוכלים סעודה דשנה בליל הסדר. והנה דבר פשוט שאם היה הגוי מתחזק לעוד רגע כמימרא היו מגישים לפניו כל המעדנים והמטעמים על שלחן מלכים, כי רק אחרי המרור והזמנים הקשים זוכים לקבל אור עליון.

והנמשל פשוט לכל מבין, עמוד עמוד והתחזק בעת החשיכה, כי אדרבה גודל החשיכה מורה כי עוד מעט קט ותפרוץ לרוב, טובותיך מוכנים לך מבעד למסך, ובקרוב ירווח לך, מדוע תהיה כאותו גוי שמילא כריסו ב'מרור' ודייקא אז ברח כשהמרור בקרבו... אל תהיה שוטה המאבד מה שנותנים לו, המרור הוא ההכנה לשולחן עורך שבקרוב יבוא ויגל לך.

ט. כבר הבאנו לבאר הא דאיתא בגמ' (שם) 'כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה', וצריך לבאר מהו 'כשם' ואיזה עניין 'למד' חודש אדר מחודש אב. ויש שביארו על פי מה שכתבו התוס' (מגילה ה: ד"ה ממעטין) לפרש מה דאיתא התם (לגבי תעניות) 'ממעטין' שהכוונה 'שלא יהו ששים כלל', וכתבו ש'אין לפרש ממעטין אבל ששים קצת, דאם כן היה לו לפרש השיעור מה הוא קורא ממעט', ומכך שהגמ' סתמה ולא פירשה את השיעור מוכח שהכוונה היא שממעטים לגמרי, והביא המג"א (או"ח סי' תקנ"א סק"א) דברי התוס' הללו כלפי מה שאמרו משנכנס אב מעטים בשמחה (וכן נפסק במ"ב שם סק"א), ומעתה יש לבאר דברי הגמ' שכשם שמשנכנס אב ממעטים בשמחה לגמרי, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה לגמרי, שלא ישייר בקרבו מעט עצבות, אלא כל כולו יהא שרוי בשמחה.

י. מספרים על הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע שנסע יחד עם הרה"ק רבי נחמן מהורודנקא זי"ע לשבות במעז'בוז' אצל מרן הבעש"ט הק' זי"ע, ויצאו לדרכם מיד אחר תפילת וותיקין, אך ביום השישי עם חצות הבחינו כי עדין ארוכה הדרך להגיע עדי מעז'בוז', ובאם ימשיכו בדרכם לא יספיקו לשמור 'תוספת שבת' כמנהגם מידי שבת בשבתו, על כן דחקו בעגלון שיאיץ את הסוסים. ואכן הלה החל להזדרז בדרכו, בדרך הקיף את כל העגלות שעמדו לו בדרכו בזה אחר זה, עד שהגיעו לראש השיירה שם הבחינו כי העגלה הראשונה היא מרכבת השר המושל על כל

מאד מכל אדם אשר על פני האדמה'. מכל מקום, לא נמנע משה רבינו מלהתפלל אל ה' מחמת הרגשת שפלותו, אלא כל אימת שהוצרכו לתפילתו היה מתחזק לעמוד בתפילה אל בוראו, עד שביקש אחר חטא העגל 'ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת' (לב לז). ולא רק בתפילה שהיא לצרכי רבים, אלא אף לצורך היחיד, אצל מרים אחותו, נעמד משה רבינו והתפלל 'קל נא רפא נא לה'.

וזוהו אומרו, ואתה תצוה את בני ישראל, כל איש מבני ישראל, ידע שאף מתוך שפלות מצבו, אביו שבשמים חפץ לשמוע בקול תפילתו², ולא יאמר, דל

לו להתעצב ומה לו להצטער, הרי אין כאן אלא טובה מרובה³.

צעקת הדל תקשיב ותושיע - הקב"ה שומע תפילת הנכנעים לפניו

בפרשתן (כו כ), 'ואתה תצוה את בני ישראל', פירש הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע בדרך רמז, כי הנה תיבת תצוה נוטריקון צעקת הדל תקשיב ותושיע. ומרמז על מה שאמרו חז"ל (כתובות עז: אבות דר"נ פ"ט מ"ב) 'כ"ד מיני מוכי שחין הן, ונפשו של משה נמוכה מכולן, כלומר, אף לגודל מדרגתו של משה הרגיש עצמו נמוך מכל אלו מוכי השחין, כי 'האיש משה עניו

המחוז, ועל פי חוקי המדינה היה זה עוון פלילי להקדים מרכבת השר, ובעל כרחם נזקקו ליסע לאיטם מאחורי מרכבת השר. נענה ה'תולדות' שהנה אפסה תקוותם לשבות בצל אור שבעת הימים, נענה רבי נחמן ואמר לו, הנה כל ימי חלדי עבדתי בעצמי להאמין בכל לבבי כי כל מאן דעביד רחמנא אפילו מה שנראה לאדם שהיא רעה מזה גופא תצמח הטובה, אמר לו ה'תולדות' לו יהי כדברך, כאומר 'נזכה ונחיה ונראה' איזה טובה תצמח לנו מעכבה זו. והנה עד מהרה נוכחו לדעת ששיירות רבות של עגלות משרכים דרכם לאיטם מחמת יום השוק המתקיים עתה, עד שנוצר טרעפיק (פקק) גדול ולא יכלו לנוע ימין או שמאל, אך משהבחינו בעלי העגלות במרכבת השר נתרחקו כולם לצדי הדרך ופינו מקום עבורו, ואף הני תרי רבוותא המשיכו בדרכם תיכף אחר מרכבת השר. ויהי כאשר כילו לעבור בין כל העגלות, הגיעו לפרשת דרכים, ופנה השר לשביל השמאלי ואילו דרכם היתה לצד ימין, ובמהרה הגיעו למעז'בוז' זמן רב קודם שקיעת החמה של שבת קודש. או אז הבינו כי משמיא סבבו שמרכבת השר תעמוד לפנייהם בכדי שיוכלו לצאת מן המיצר - מבין כל השיירות, ואלמלא כן היו נשארים על אם הדרך עדי כניסת השבת ועד בכלל.

ידוע שהרה"ק רבי שלום משאץ זי"ע סבל מרורות בפטירת כל בניו על פניו ל"ע, כאשר שב מקבורת בנו הרה"ק יעקב זי"ע אמר הרה"ק רבי שלום, 'מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה' (ברכת אתה גיבור שבשמו"ע), הקב"ה הוא מלך, שבין כאשר ממית ובין כאשר מחיה תמיד הוא מצמיח ישועה, שגם כשחשך עליו עולמו בפטירת בנו אהובו אין תכלית צרה זו אלא להצמיח ישועה.

יא. מספרים על אחד מגדולי הצדיקים בדורות הקודמים שסבל רבות מהרבניות (מחמת כמה הרפתקאי דעזו עלה), פעם אחת מצאו אותו מהלך ברחוב העיר - לאחר שלא נתנה לו להיכנס אל הבית, כשהוא משורר ומזמר, לאחר זמן הסביר למקורביו, הנה כתיב במגילת אסתר (א כב) 'להיות כל איש שׁוֹרֵר בביתו', ויש שנוהגים לחזור ולקרוא 'להיות כל איש שׁוֹרֵר בביתו', ומאחר שלא נתקיים בי שׁוֹרֵר בביתו (מלשון שררה), אזי לכל הפחות 'אקיים' שׁוֹרֵר... (מלשון שירה), ה' ישמרנו מנסיונות כאלו וכיוצא בהם... אך הוראה לדורות למדנו בדבריו של אותו צדיק, שגם אם נמצא בתחתית שפל המצב עדיין צריך להיות בשמחה מתוך האמונה הטהורה בה' שהכל בהשגחתו ית' ולטב עביד. כעין זה אמרו במליצה שהלא כל עניינו ומהותו של חודש אדר הוא 'ונהפוך הוא', כי זהו חובת החודש להרבות בשמחה כשהכל הפוך... כי אם בעיני בשר נדמה כ'הפוך' אך האמת היא ש'ישרים דרכי ה'.

וכך ביארו בספרים בלשון המשנה (ברכות ט ה) 'דבר אחד בכל מאורך, בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו במאד מאד', ש'מודד' היינו כבגד אשר החייט 'מודד' את מידות אורך ורוחב האדם ולפי"ז תופר עבורו את הבגד, ואחר גמר מלאכתו הבגד 'יושב' על הלובשו בדיוק נמרץ לא פחות ולא יותר, כן היא כביכול הנהגת הבורא ית"ש בעולמו, שהכל מודד ומדויק עבור זה האדם...

יב. ומעניין לעניין באותו עניין, ידוע מה שכתב הרמב"ם (ריש הלכות תפילה) וז"ל, מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר (כג כה) 'ועבדתם את ה' אלוקיכם', מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפילה שנאמר (דברים יא יג) 'ולעבדו בכל

באר הפרשה - פרשת הצוה

ותמיד יש לאל ידו לשוב בתשובה מעליא. ואף אם הוא בתית שהוא מוכה ומדוכה בעוונות ובנפילות, מכל מקום יתחזק שברגע אחד קט בידו לשוב ויחזור להיות למאור להאיר לארץ ולדרים עליה.

הבי הוה מרגלא בפומיה דהרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שעל בן כתובה פרשת הביכורים בסוף התורה - בפרשת כי תבוא, ללמדנו שאף מי שמרגיש שכבר עומד בסוף התורה, ועוד מעט קט יתנתק לגמרי מן התורה, עדיין דרך התשובה פתוחה בפניו. ויקבל על עצמו להתחדש, וזוהי מצות ביכורים להתחיל מחדש בפירות המבכרים, ולהסיח דעת מכל מה שאירע עמו בעבר"י.

אנכי מן המצוות, כי זאתה תצו"ה - צעקת הדל תקשיב ותושיע"י.

להעלות נר תמיד - דרכי התשובה פתוחים אף לרחוקים ביותר בפרשתן (כו ב) ויקחו אליך שמן זית זך בתית למאור, להעלות נר תמיד, ואיתא במדרש (רבה לו סא) כי טבע השמן שלעולם אינו מתערב במשקה אלא הוא צף למעלה, כך בני ישראל אינם מתערבים באומות העולם. יש שרמזו בזה דרך לתשובה - לכל בר ישראל באשר הוא, אף אם נתרחק עד מאד ומרגיש שירד מטה מטה, הרי מיד בששם על לב אפשר לו לצוף למעלה, כי נשמת ישראל אינה מתערבת בטומאה,

לבבכם, אמרו חכמים (תענית ב.) 'אי זו היא עבודה שבלב זו תפילה'. עכ"ל. וכבר עמדו מפרשי הרמב"ם ונושאי כליו לבאר מניין לו להרמב"ם שיש מצות עשה להתפלל בכל יום, שאף שנלמד מהכתוב שצריך להתפלל אך לא נזכר פעם בכמה זמן צריך להיות 'עבודה' זו. וביאר המבי"ט בספרו 'קרית ספר', שהרמב"ם למד זאת מהאמור בסוף הפסוק שם 'וברך את לחמך', וכמו שאכילה היא צורך דבר יום ביומו, כך גם תפילה צריכה להיות מדאורייתא אחת ליום. ועל פי דבריו יתפרש בדרך צחות מה דאיתא בגמ' (ברכות כא.) 'ורבי יוחנן אמר ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו', שמאחר שאוכל כל היום אם כן בדין שגם יתפלל כל היום...

יג. בימים עברו כשהמציאו את הרכבת הנוסעת על מסילות הברזל מבלי סוסים המובילים אותה, אמרו גדולי ישראל שמן השמים שלחו ללמדנו לימוד בעבודת השם, שנדע להחשיב כל רגע ורגע, כי המאחר לשעה היעודה ברכבת, אף ב'רגע אחד' איחר את הכל, וממנה נלמד חשיבות של כל רגע ורגע.

משהמציאו את כלי הטעלעגראם (שליחת מברקים), והחלו לשלוח הודעות חשובות ממקום למקום במחיר רב, ועל כל אות ואות שנכתב בו היו משלמים סכום הגון - אמרו, שנמצינו למדים בחשיבות כל אות ואות בדיבור פיו. לאחמ"כ המציאו את כלי הטלפון שעמו החלו לדבר למרחק מרחקים, אף מעבר לים, אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, שבזה למדנו, שאפשר לאדם לדבר כאן וישמעוהו למרחוק, אף אתה אל תתמה על כוחה של תפילה שמדבר בעולם הזה ודבריו נשמעים בכל העולמות..

והנה בדורנו אנו הגדילו עשות והמציאו את הפלאפון (סעל), ומעתה כבר אין כל צורך ב'חוט המקשר', ללמדנו שאף מי שמרגיש עצמו כ'מנותק' ו'קרוע' ח"ו מה' ומתורתו - עדיין כוח התפילה בידו, שהרי הכל מדברים איש עם רעהו בלא כל חוט המחברם... ואף חיזוק יש בזה לאדם העומד בבית הכנסת ובית המדרש, והוא מרגיש שאיננו 'מחובר' כלל למקום זה, כי מוחו וליבו משוטטים בכל רחבי תבל בפעם אחת. מכל מקום ירים כשופר קולו, יבקש רחמים, וה' יהא בעזרו.

יד. עוד היה הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע אומר ברוח דברים אלו, שמלחמת עמלק צריכה להיות בתדירות בלא הפסקה, ואף אם נכשל ונפל במלחמה יתחזק מיד ויחזור לעמוד על משמרתו כבתחילה, וזה מרומז בשם 'עמלק' שהוא נוטריקון 'אמאל לייגט ער מיר אראפ, און אמאל איך עהם אראפ' (לפעמים היצה"ר מנצח ומפיל את האדם, ולפעמים האדם מנצח), אך העיקר הוא שלא יפול ברוחו מנפילותיו, וימשיך בכח וגבורה למלחמה הבאה.

והעיקר שיהיה מלא 'חיות' דקדושה בשמחה גדולה על כל מצווה שהוא זוכה לקיים. מסופר על אחד שאתא ובא אצל הרה"ק רבי אברהם מטשעכנוב זי"ע ואמר לו, הנה אני בן גילו של מע"כ ועמו למדתי בשנות הנעורים, אף אני כמוהו עובד את ה' בכל יכולתי ואף אני יודע בלימוד כמוהו, א"כ מדוע מע"כ נתעלה להיות רבי ומנהיג עדת הקודש, ואילו אני איני אלא אדם מן השורה. החזיר לו הרה"ק בשאלה, מה היא השמחה הגדולה שאתה זוכר מימי חייך שמחה שאין למעלה הימנה. סיפר לו היהודי שלפני עידן ועידנים זכה בגורל בסכום עצום של עשרת אלפים רובל ואז רבתה שמחתו שאינו זוכר כמוה עוד בחייו. שקע הרה"ק בשרעפיו ואמר וכפל 'אה... לא

רבינו שמע מאת הקב"ה שאינו רוצה למחול לבניו על חטא העגל, וברצונו לכלותם ח"ו, ולעשות את משה לגוי גדול. מששמע משה רבינו כן העיז פניו כלפי שמיא ותפסו כביכול כאדם שתופס את חברו בבגדו ואמר לפניו ריבונו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול להם, ותקבלם לשוב לחסות תחת כנפי השכינה... באותה שעה אמר לו הקב"ה, סלחתי בדבריך, כי אכן זה היה כל רצוני שתתלה עצמך לפני בתחנוני התשובה ועתה מחל אני לבני על זה החטא.

וישמחו כי ישתקו - לעולם יעשה עצמו כאילם

בפרשתן (כה לג) 'ועשית על שוליו רימוני... ופעמוני זהב בתוכם', וכן נאמר בפר' פקודי (לט כה) 'ויתנו את הפעמונים בתוך הרימונים על שולי המעיל סביב'ט, ולכאורה צריך ביאור, הרי היו הרימונים והפעמונים זה לצדו של זה, ומדוע אמר ויתנו את הפעמונים בתוך הרימונים, הלא כמו"כ היו ג"כ הרימונים בתוך הפעמונים.

ומבאר האלשיך הק' (בפרשתן) וז"ל (בשינוי) אך הוא מוסר אבינו שבשמים ללמדנו דעת כי אין טוב משתיקה. כי הפעמון הוא כעין זוג בענבל המקשקש בתוכו (רש"י כאן) וכצורת הלשון המקשקשת תוך הפה,

ולא עוד, אלא אף אם הקב"ה בכבודו ובעצמו אומר לאדם שלא יוכל לשוב עוד, עדיין יש לו תקווה לשוב. וכדאיתא בשו"ת מהרימ"ט (או"ח סי' ח), שאף ש'יצאה בת קול ואמרה שובו בנים שובכים חוץ מאחר' (הגיגה טו.) מכל מקום אם היה 'אחר' בא לשוב היו מקבלים אותו (מהרש"א ח"א ד"ה יצתה, וכן ביאר השל"ה הק'; והובא באגרא הפרקא אות א') ד'אין לך דבר העומד בפני התשובה'. וכן נרמזו בנמרא (פסחים פו:) 'כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא', רומז על הקב"ה שהוא 'בעל הבית' על העולם כולו, ועלינו לשמוע בקולו, חוץ מבשעה שדוחה את האדם מלשוב בתשובה ואומר צא ממחיצתי, כי זה חשקן של בעה"ב, אלא שמטעה אותך [ל' ראשית חכמה' שער הקדושה אות כ"א].

אדרבה ואדרבה, זה כל רצונו של מקום שהאיש היהודי יזעק אליו ויאמר, אבי אבי, אף שאמרת שאין אני יכול לשוב אליך, אעפ"כ שוב אשוב בעל כרחי כביכול, איני מרפה עצמי ממך... ובזה יש שביארו את דברי הגמ' (ברכות לב.) על הפסוק (לב י) 'ועתה הניחה לי' וכו' אמר רב אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו, מלמד שתפסו משה להקב"ה כאדם שתופס את חברו בבגדו, ואמר לפניו ריבונו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול להם. והיינו, כי משה

היה לך עוד שמחה כזאת מימך... לא היה לך עוד שמחה כזאת מימך... דע לך, כי בכל יום ויום בשעה שפושט אני את זרועי בכדי להניח את התפילין הקדושים, לבי מתרונן משמחה כל כך, אלף פעמים ככה מאותה השמחה שהרגשת כששמך עלה בפיס... מששמע אותו יהודי כך נענה ואמר 'אכן, אתה הוא רבי, אתה רבי...'.
אגב אורחא, ידוע שהרה"ק רבי שלומיקה מזוויעהיל היה אומר שהכיר יהודי בעיירה זוויעהיל ששמחתו והנאתו בעת הנחת התפילין הייתה יותר מהנאתם של הרשעים בעת מילוי תאוותם השפילות (ידוע שכשהיה הרה"ק אומר שהכיר יהודי בזוויעהיל... הייתה כוונתו על עצמו).

טו. הנה נחלקו רש"י ורמב"ן באופן עשיית הפעמונים והרימונים במעיל תכלת של הכהן הגדול, רש"י סבירא ליה, שנתנו פעמון לצד רימון ולצדו שוב פעמון ואח"כ רימון, ואילו לדעת הרמב"ן היו הפעמונים בתוך הרימונים ממש, והדברים עתיקים, ומחדש ה'חתם סופר' (פרשת פקודי) דיש לומר ששניהם אמת ואלו דברי אלוקים חיים, שחיברו פעמון בשולי המעיל ולצדו עוד רימון שבתוכו פעמון, ודבר זה רומז על האיסור לשבח את עצמו, שהרי המעיל מכפר על עוון לשון הרע, כי הפעמונים המקשקשים היו מכפרים על בעלי הלשון והולכי רכיל המפטטים ומטילים דופי בכשרים, וכמו כן יש עוד חטא הלשון 'שזה כמו לשון הרע ממש', והוא כשאדם משבח את עצמו ומתגאה, ועל עוון זה כיפרו הפעמונים שבתוך הרימונים, כי הפעמון מורה על הדיבור כאמור, והרימונים אלו המצוות, כמאמרם (ברכות נז.) 'אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון', והפעמונים שבתוך הרימונים כיפרו על המסתובבים ברחובות ובשווקים ומדברים בשבח עצמם ומפרסמים מצוותיהם ומעשייהם הטובים.

ומוסיף דמצות צדקה יצאה מכלל זה, ועל זה אמר הכתוב (תהלים קיב ט) 'פזר נתן לאביונים וצדקתו עומדת לעד', פזר ר"ת פעמון זהב ורימון, שבענין זה אין איסור אם הפעמון בתוך הרימון, כלומר פרסומו, כי מצוה לפרסם עושי צדקה כדי שמהם יראו וכן יעשו.

אדר לדגים, אלא, כי כל שאר בעלי חיים אעפ"י שאינם במדרגת מדבר, מכל מקום יש להם איזה 'קול הברה', כדאשכחן (ברכות ג.) 'חמור נוער' וכן (מגילה יא.) 'אריה נוהם' וכיוצא בזה טובא, זולת הדגים שאינם משמיעים שום קול, ובוזה השווה חודש אדר לדגים, לרמוז, ששמחה גדולה לאיש בחסימת פיו שלא לדבר דיבורים אסורים, ולכן 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'."

ורמזו כן במה שכתוב (תהלים קו ל) 'וישמחו כי ישתקו', (בפשטות קאי על היושב בספינה, והוא שמח על שתיקת רוח סערה שתקפתם), אך למדרשו קאי על העומד באמצע ויבוח גדול, ויש בידו להשיב כהוגן ולהשתיק את רעהו

והזוג ההוא המקשקש משמיע קולו בבואו אל הקודש, ולכן הוא משל ורמוז הרמוז על דיבור הפה, והרימונים... הם כעין כפיות חלולות סתומות אשר לא ישמע קולם - הם רמוז על השתיקות והעדר הדיבור. ובאה התורה לומר לן שעל הפעמון - הדיבור, להיות 'בתוך הרימונים' - בין שני שתיקות, ולא שיהיו הרימונים בתוך הפעמונים כלומר שתיקה אחת בין שני דיבורים, ולכן נברא האדם עם 'פה אחד' ושתי עיניים (ושתי אוזניים) לרמוז לו שמחצה ממה שהוא רואה (ושומע) יגיד בפיו^{טז}.

ביסוד זה ביאר הרה"ק רבי יקותיאל יהודה מצאנו קלויזנבורג זי"ע מדוע מזל אדר דגים - מה ענין

טז. וכמו שהעמיס הרה"ק מרוז'ין זי"ע בדברי הגמ' (מגילה יח.) 'מילה בסלע משתוקא בתריין', שהמדבר מילה אחת מתוך שתיים שהוא שותק אזי שווה מילה אחת שלו סלע ויש לה ערך רב, שהרי אינו מדבר אלא כפי הנצרך. הוא היה אומר, הנה לחתן נותנים 'דורון דרשה', אבל הרבה יותר מכך ראוי הוא לקבל על השתיקה.

הרה"ק רבי זאב וולף מסטריקוב שלח אגרת לרעהו בפורים, ובתוך הדברים כתב לו שרצה לשלוח לו דבר תורה כ'משלוח מנות' (וכידוע שהרמ"א כתב את ספרו מחיר יין כמשלוח מנות לאביו), אבל לא היה מועיל לו כי קיי"ל שצריך לשלוח 'שני מינים', ואם יכתוב דברי תורה אין זה אלא מין אחד.. על כן גמר בדעתו לשתוק, וכבר אמרו 'מילה בסלע משתוקא בתריין', ונמצא ששלח לו שני מינים... (שם ושארית, שער אגרות הרי"מ, יז)

רמז נאה רמז היהודי הקדוש מפרשיסחא זי"ע בדברי המשנה במסכת תמיד (א א) 'מצאו נעול יודע שיש שם אדם פתוח יודע שאין שם אדם', הנועל פתחי פיו, ואינו מדבר כל מה שליבו חפץ, הרי 'בידוע שיש שם אדם', אך אם פיו פתוח - כלומר, שאינו שם על לב מה שמוציא מפיו בידוע שאין שם אדם - אינו נחשב כאדם, אלא כ... בפולין היו אומרים שכמו שיש 'זולל וסובא' המרבה באכילה גסה ושתייה שלא כדת, כן יש זולל וסובא באדם המדבר ומדבר ומדבר בלא מחשבה יתירה, ומרבה בדברים של לשון הרע, רכילות ושאר דיבורים אסורים שסופם מי ישורם (אמרי נועם, הרה"ק מוואלברג).

ידועה מדתו של הרה"ק רבי מנחם מנדל מווארקא זי"ע שהיה ממעט מאד לדבר, מסופר שפעם שאלו הרה"ק מקאצק מנין לקח לעצמו 'חכמה' זו של שתיקה... לאחר זמן אמר ה'ווארקער', היה ברצוני לענות לו, אך תיכף נזכרתי שחז"ל לימדונו 'סייג לחכמה שתיקה' (אבות ג יג), לכן שתקתי.

פעם שאלוהו מנין לו כח רב כל כך לשתוק יומם ולילה, ענה להם ה'ווארקער', מתחילה כשעדיין כחי במתני - שותק אני, וכשהנני מרגיש עייפות מלשתוק, הריני נח ושותק מעט, ומזה אאגור כח לשתוק עוד. יז. דורשי רשומות אמרו, שבסוף פרשת שמיני ישנם מ"ז פסוקים שנאמר בהם איסור אכילת שרצים, ואילו בפרשיות תזריע מצורע העוסקות בדיני נגעים וצרעת הבאים על האדם בעוון לשון הרע יש קנ"ז פסוקים, שהוא יותר מפי שלשה ממנין הפסוקים שנאמר בהם איסור וטומאת שרצים, והיינו טעמא, כי יותר חייב האדם להיזהר בדיבורים שהוא מוציא מפיו ממה שנזהר להכניס לתוך פיו.

וכמעשה שהיה באחד מתלמידי מרן הבעש"ט הק' זי"ע, ששלח את תלמידיו לנסוע לאיזה כפר ולא גילה להם סיבת הדבר, כמובן שהחסידיים הלכו בתמימות לקיים דברי חכמים, ויהי כאשר הגיעו לשם נכנסו לאכסניא אחת כדי להחיות את נפשם, ונתקבלו שם בסבר פנים יפות, ואף הובא להם לאכול ולשתות, החסידיים שאלו וביירו אצל בעה"ב על כשרות המאכלים למהדרין מן המהדרין, והוא השיב על הכל בחיוב, אך הם המשיכו לברר על עוד פרטים שונים אם זהירים הם בהם כראוי, כשמוע אחד היהודים שישב שם עוד קודם בואם הוכיחם ושאלם 'וכי על מה שהנכם מוציאים מפיהם הנכם גם כן מדקדקים כל כך שלא יהיה בו שום איסור', אז הבינו התלמידים מה הייתה כוונת רבם הבעש"ט במה ששלחם לשם, כי זה יסוד גדול בעבודת ה', כי ביותר חייבים להיזהר ולדקדק שלא יהיו בדיבוריו שום דופי וחטא ח"ו לא פחות מהזהירות בדבר שמכניס לתוך פיו.

יא באר הפרשה - פרשת תצוה

בחיצו לשוננו, והוא מתחזק בכוחות נפש עצומים ומתאפק מלענות לו, בשכר זה יזכה למדת השמחה, כנרמז בספא דההוא קרא 'וישמחו כי ישתוקו'. וכן פירש הרב"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע ב'ליקוטי שושנה' (ד"ה במשלי שמחה לאיש) את הפסוק (משלי טו כג) 'שמחה לאיש במענה פיו', שכאשר האדם מענה ומייסר את פיו על ידי ההתאפקות מלדבר דברים אסורים זוכה לשמחה.

פרשת זכור - פורים

פרשת זכור - סגולת שבת זו ובפרט לזש"ק

ב) 'אמלאה החרבה - אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו', פירוש שלא יתכן שיעקב ועשו יהיו שניהם ברום המעלה, רק זה תלוי בזה, כשזה קם זה נופל, ולכן כאשר מזכירים מחיית עמלק בשבת זו ומבקשים מהקב"ה להמעיט ולכלות זכרם, עי"ז מוכרחים בני ישראל להתרבות במנין ובמספר, וכולם יזכו לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות².

מצוות היום בשבת זו למחות שמו וזכרו של עמלק על ידי קבלת עול תורה ומצוות וקיומן, וכתב ב'בית אהרן' (לפורים סז). כל איש ישראל, כל מה שהוא עושה, צריך להיות (כוונתו) שבזו העשייה יתמחה הזכר של עמלק³, וכאשר יהיה נזהר בזה כל בר ישראל אזי בטוח אני אשר חיש מהר יהיו פטורים מכל הצרות.

ויזנב בך כל הנחשלים - כוחו של עמלק לייאש את בני ישראל

הנה כל מהותו של עמלק - לייאש את בני ישראל⁴, ובפרט למי שכבר נכשל ונפל, כי דייקא באלו בא עמלק להילחם, וכדכתיב (דברים כה יח) 'אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחרך', וברש"י, 'כל

כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע ב'דברי סופרים' (אות כס ד"ה וידוע) וז"ל, 'אז הזמן לפעול בקדושה לזרע יעקב הולדת בנים חיים וקיימים לעד, וכך קבלתי, כי בפרשת זכור שקורין לעמלק 'תמחה', מסתמא בקדושה נגדו ריבוי והוספה ושפע כני"ט, וביאור הדבר, דהא חז"ל דרשו (מגילה ו.) על הפסוק (יהוקאל כו

יח. על פי דברי 'בית אהרן' הללו, היה נוהג הגה"ח רבי זלמן בריזל זצ"ל בכל עת מצוא בקיום אחת ממצוות ה' לומר 'ימח שמו' כשכוונתו על עמלק, פעם אחת ביציאתו מן המקוה לעת זקנותו קשר את מנעליו וזעק בינו ובין עצמו 'ימח שמו... ימח שמו...' באותה העת עמד שם יהודי בקרבת מקום אשר נחרד למשמע אזניו, בחששו שמא גרם לו מאן דהוא רעה וע"כ הוא מקללו קללה כזו, או שמא אירע לו איזה... על כן ניגש אליו ושאלו אם בידו לעזור לו, נענה החסיד והשיב לו בניחותא שלא קרה לו מאומה רק שב'בית אהרן' מבואר, שבכל מצוה צריך האדם לכוון שברצונו למחות זרעו של עמלק, ועל כן כעת שהוא קושר מנעליו ומקפיד לעשותו כפי הנפסק בשו"ע (או"ח ב ד) הרי הוא מכוון למחות שמו וזכרו מתחת השמים, ולכן קללו שבזו המצווה ימח הקב"ה שמו מעל פני האדמה במהרה.

יט. בספר 'תורת אבות' מובא מהרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע בזה הלשון, שבת פר' זכור הוא זמן המסוגל לעקרונות שיפקדו בזרעא חייא וקיימא. כי אצל רחל כתיב (בראשית ל כב) 'ויזכור אלוקים את רחל', ובשרה כתיב לשון פקידה - 'וה' פקד את שרה' (שם כא א), ובפר' זכור קורין לשון זכירה ומפטירין 'פקדתי את עשה לך עמלק'. כ. עוד יש לומר בדרך צחות, דהנה העולם אומרים הטעם שנקראת שבת זו 'שבת זכור', על פי מאמרם (מגילה יג:) שמשא רבינו ע"ה נולד בז' אדר, נמצא שבשבת זו - שאחר ז' אדר היתה שמחת ה'שלוש זכר' שלו, כמנהג ישראל לעשות 'שלוש זכר' כליל שב"ק הסמוך ללידת הבן (עי' יש"ש ב"ק דף פ. סימן לז), על כן נקרא שמה 'שבת זכור'. באופן אחר כיוצא בו אמרו, דהנה ידוע (שבת פט:) שאחר מתן תורה בז' סיון נתעברו כל נשות ישראל וילדו זכרים, ולפי החשבון היה לידתן אחר ט' חדשים - ביום ז' אדר, וא"כ חגגו כל ישראל שמחת 'שלוש זכר' באותה שבת, ועל כן היא נקראת כך. בין כך ובין כך הרי הזמן מסוגל להוליד בנים.

כא. וכך פירשו חז"ל (מגילה יב.) את הפסוק (אסתר א ח) 'לעשות כרצון איש ואיש - אמר רבא, לעשות כרצון מרדכי והמן, מרדכי דכתיב (ב ה) איש יהודי, המן - איש צר ואויב (ז ו)', ואינו מובן מנא להו ד'איש' היינו מרדכי, ואילו 'ואיש' היינו המן, אולי נאמר איפכא, ואמרו לרמז, כי אותיות 'ואיש' הן כאותיות 'יאוש', והיאוש שייך לרשעי אומות העולם ע"כ אמרו שהמן נרמז בתיבה זו. כי כל רצונו ושאיפתו של המן מזרע עמלק להפיל יהודי לעצבות ויאוש. ומאידך 'איש' ר"ת א"ן כ'אן י'אוש, ומשום כך 'איש' זה מרדכי, שלא התייאש מן הרחמים אפילו כשנכתב ונחתם בטבעת המלך.

ואכן זה החילוק וההבדל בין ישראל לעמים, כי זרש אמרה (אסתר ו יג) 'אשר החילות לנפול, לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו', וזוהי 'שפת הגויים כזרש וסייעתה'... להתייאש לאלתר, כאשר דבר מה לא מתנהל כרוחם, וזה גופא

הנחשלים אחריו - חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענין פולטין, וכלומר, שלאילו נטפל עמלק לאמר, אין תקווה לאחריהם, ודייקא על זה אמרה תורה 'זכור את אשר עשה לך עמלק... מחה תמחה את זכר עמלק', ימחו אלו האומרים כי אין תקווה אפילו לאחד מבני ישראל, וז"ל הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (פרשת זכור אות ג)

גורם למפלתם בשאול תחתית, אבל 'איש יהודי' מתחזק בכל מצב, ואף אם מחמת איזו סיבה או אונס נפל אין זה אלא תקלה לשעה בלבד, והוא מתחזק מעתה לעלות בדרך המלך, זה גופא יגרום לו לעלות מעלה מעלה.

ובפירוש איתא ב'באר מים חיים' (פר' נח ח א) וז"ל. 'שע"י השפלות שהקב"ה משפיל עמו ישראל הוא זכור אותם להעלותם למעלה למעלה, וכמאמר חז"ל (שמו"ר א) כל זמן שישראל בירידה תחתונה הם עולין... וכמו שאמר דוד, כי שחה לעפר נפשנו דבקה לארץ בטננו - באותה שעה דייקא קומה עזרתה לנו (תהלים מד כו-כז). וכמאמר הכתוב 'שבע יפול צדיק וקם' - כלומר כל שבע הנפילות ייחשבו לקימה. והוא כדמיון אדם הרוצה לזרוק דבר למעלה שמתחילה ישפיל עצמו למטה, ועי"ז תהא הזריקה ביותר כח, ותעלה יותר למעלה או יותר למרחוק, ובזה מפרש ה'באר מים חיים' את מאמר חז"ל המובא ברש"י (אסתר ו ג) על הפסוק 'אם מזרע היהודים מרדכי אשר החלות לנפול' - אמרה, אומה זו נמשלו לכוכבים ולעפר, כשהם יורדים יורדים עד לעפר וכשהם עולים עולים עד לרקיע ועד הכוכבים - כי דווקא מתוך נפילתן עד לעפר, משם יעלו עד לרקיע ולכוכבים.

כן פירש הרה"ק ה'תפארת שלמה' (רמזי פורים ד"ה אם מזרע) בפסוק 'אם מזרע היהודים מרדכי', ותיבת 'מזרע' נראית כשפת יתר, דהיתה יכולה לומר בקוצר אמרים 'אם מהיהודים מרדכי', אלא ביאורו בדרך רמז, שבני ישראל דומים לזרעים בשדה, ואף כאשר הם נרקבים וכלים כזרע הזה אינם מתייאשים לעולם, ואדרבה, רקבון ושפלות זו גורמים להם לצמוח ולגדול כאילנות הללו שתחילת בריאתם מדבר שזרעו כלה. וזהו מחיית עמלק להתחזק מהמצב השפל ביותר.

כב. עוד נימא מילתא בדרכיו של 'עמלק' בן בנו של עשו הרשע, הוא היצר הרע, כיצד הוא רוצה 'להשמיד' כל יהודי ח"ו... שהנה כתיב במגילה (ז ג-ה) שאסתר בקשה מהמלך 'תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי, כי נמכרנו אני ועמי להשמיד להרוג ולאבד וגו', ויאמר המלך אחשוורוש ויאמר לאסתר המלכה מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן, והתמיהה ידועה ועולה עד לב השמים, וכי אחשוורוש לא ידע מיהו אשר מלאו לבו לעשות כן, והלא הוא עצמו נתן להמן צורר היהודים את טבעת המלך, ואמר לו 'והעם לעשות בו כטוב בעיניך', ואף אם נאמר שאכן היה שקרן גדול, אך כיצד נכתב דברי שקר אלו בתוך המגילה שהיא קדש קדשים.

ומבאר הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל (בהקדמה לשו"ת שדה אלחנן ח"א) על פי מה שביאר הגאון מליסא זי"ע (בעל החוות דעת ונתיבות המשפט) בספרו 'מגילת סתרים', מה שייסד המלך אחשוורוש בסעודה שעשה לכל תושבי שושן הבירה שתהא השתייה כדת אין אונס, כי אחשוורוש רצה בסעודתו להחטיא את ישראל, ועל כן לא רצה שישתנו באונס, שהרי 'אונס רחמנא פטריה' ולא ייחשב להם כעוון, אלא שכל שתייתם תהא מתוך דעת ורצון, והיינו שבין אחשוורוש ובין המן היתה 'כוונתם להזיק', אלא ש'שיטתו' של אחשוורוש הייתה להעבירם על דתם ע"י שיקרב אותם עד שיתבוללו בין האומות, כי באופן כזה לא ירגישו בני ישראל במזימתו הרעה עד שכבר יפלו ברשתו... אכן המן הרשע היה איש רע מטבעו, רוצח ושופך דמים, ועל כן יצא בגלוי להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים. ובאמת היה זה מחסדי ה', למען ידעו בני ישראל את העתיד להיות, ויחזרו בתשובה וינצלו מידו. וכאשר שמע אחשוורוש מאסתר שיש אחד שהודיע ברבים להתכונן לכלות זרע ישראל ח"ו מיד בערה חמתו בו כי בזה סיכל המן את עצמו להשפיע עליהם על ידי התחברות אליהם ו'קירובים' שונים, וזהו ששאל מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו ליבו לעשות כן.

וכל זאת ללמדנו על כוחו של היצר הרע הבא בדוגמת רע וקרוב, אוהב וידיד, באמרו, בא ואיטיבך בממון או בשאר טובות, בא קח ממני כלי בו תראה 'רק' צדיקים וכו', וכיו"ב משאר פיתויים, וזהירות יתירה עלינו להזהר מ'חברים' ו'ידידים' כגון אלו, לבל ניפול בחלקלקות לשונם...

כג. להמחיש הענין, מתאמרא משמיה דהרה"ק בעל ה'סולם' זי"ע, מעשה באיש שהיטיב עם המלך טובה גדולה, הדבר גרם קורת רוח מרובה למלך הגדול והנורא, וכאות הכרת הטוב נתן לו המלך את ה'מפתח' של שערי אוצרותיו, ואמר לו למשך ב' שעות הקרובות האוצר ברשותך, צא ולקוט לעצמך כאוות נפשך, משכיות זהב וכסף, אבנים טובות ומרגליות... מיהר האיש והביא עמו כמה וכמה שקים חזקים וגדולים והחל ממלא שקיו, כעבור זמן מה סיים למלא השקים, ואך בקושי שירך את רגליו לצאת החוצה עם השלל הכבד שבידו, ויהי בבואו לשערי

באר הפרשה - פרשת זכור - פורים

זהו עבודת איש הישראלי במחייית עמלק - להשריש בקרבו כי לעולם לא ימוט, והקב"ה פושט ידו לקבל כל יחיד ויחיד מבני ישראל, יהיה מי שיהיה לקבלו בשתי ידיים, לקרבו אליו בלא היהידי.

כל הנחשלים - מחייית עמלק ע"י שנחשיב כל פעולה קטנה כתב הרמ"א בספרו 'מחיר יין' (אסתר ה יד) לבאר הטעם מדוע אמרה זרש להמן לעשות עין גבוה חמישים אמה, שהנה חמישים שערי בינה נבראו בעולם, ואפילו משה רבינו לא השיג את שער הנ' (ר"ה כא:), ו'עין גבוה

...היינו שאמר להם שעל שפגמו... אין להם תקנה ח"ו, וז"ש ויזנב בך כל הנחשלים אחריו... וכמבואר בפרקי דר"א (פמ"ח) שכל מי שהי' טעון טבילה הי' הענן פולטו, ולאנשים נכאי רוח באלה נקל הדבר להביאם לידי עצבות ולהשפילם עד לארץ עד שיאמרו לנפשם נואש חלילה... כי דימו בנפשם שכבר אין להם תקנה - שגם חלק האלוקי היא חיות האלוקית אשר בנפשם כבר אין להם... ואז היו צריכים ישראל התחזקות - להשיב לעמלק, כי ניצוץ אחד הוא חלק אלוקי יחיד ומיוחד חי וקיים השוכן בקרבם לעולם לא יכבה... ומבאר שם

הארמון נתקל בשומרי הסף, וגערו בו השומרים, רבי יהודי, חצוף שכמותך, מה עשית... ומה נטלת מאוצר המלך, ובתקיפות נטלו השקים ו'הפכו הקערה על פיה' שפכו את כל הזהב והכסף שנתייגע ללקטם אחת לאחת, האיש שידע בבירור שאת המפתח קיבל מידי המלך בכבודו ובעצמו נטל בשנית ופנה למלאותם שוב, מש'גמר מלאכתו' החליט להיזהר היטב בשעה שהוא עובר את שערי הארמון, אבל שומרי הסף שחזקים היו ממנו שפכו שוב את כל מה שלקט בעמל וביזע, הביט השעון בשעונו וראה שעדיין לא נגמרו ב' שעותיו מיהר בשלישית... וכמעשהו בראשונה ובשניה כך מעשיו בשלישית ברביעית ובחמישית, ויהי בגמר המילוי השישי נגמרו ב' השעות, אז פנה לצאת מהארמון ללכת הביתה, והנה הוא רואה כי השומרים הכינו עבורו בתיבות חתומות ושמורות את כל מה שאסף בחמש פעמים הראשונות, ויבוא האיש הביתה שמח וטוב ולב כשכל ההון האדיר נכנס לרשותו, משם מיהר לארמון המלוכה להודות למלך על כל חסדיו עמו, ולא היה יכול לעצור בעצמו, ושאל, אדוני המלך ירום הודו, מתחילה מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר, מדוע הורה לשומרי הסף ליטול שקי מידי ולשפוך כל תכולתו חוצה, ולבסוף הורה לתיתם לי, ענה המלך, ידידי יקירי, מדוע לא תבין, כהכרת הטוב עלה בליבי לשלחך הביתה עם אוצרות, אבל ידעתי גם ידעתי כי ברגע שתמלא אסמך שבע, ותרגיש כי כבר נקרא שמך בישראל 'עשיר העיירה' אז תעצור מלקט עוד ועוד - על אף שעדיין לא נגמרו ב' שעותיך ללקט, מה עשיתי ציוויתי על השומרים לשפוך את תכולת השקים, ובזה תרגיש כי עדיין ביתך ריקם לגמרי ותמהר למלא שקיך, ולכן, כל עוד שלא נגמר זמנך שפכו השומרים את כל יגיע כפך, ובבוא העת שלחנו אותך מלא בכל טוב, ועתה הון ועושר בביתך ברווח גדול עד מאד...

כיו"ב, היא דרכו של עמלק, לזנב את כל הנחשלים, לייאשו בעת הנפילה, אבל עפ"י אמת, כל מטרת הנפילה אינה אלא למען לא ירגיש האדם כי כבר קנה די סיפוקו בתורה ומצוות, והאיש שאינו מבין את הענין, מתייאש ומתחיל לבכות וליילל, אוי וויי, כל יגיע כפי נאבד והלך לטמיון, מדוע לא יבין כי אין זה אלא כדי שירגיש 'חסר' וישוב למלא אוצרותיו בתורה ועבודה, וסוף דבר יגלה שהכל דמיונות, לא היה כאן לא נפילה ולא הפסד, וכל הקנין שנראה לו שאבד ממנו, הכל שלו וברשותו לעולם שכולו נצח.

כד. הגה"צ רבי נתן מאיר וואכטפויגל זצ"ל משגיח דישיבת ליקוואד ביאר במאמר חז"ל (מגילה ז:) 'חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע', בדרך משל למחותנים שעמדו להכניס את צאצאיהם תחת החופה, וקיימו בהידור גדול מאמר חז"ל (שבת קל). 'ליכא כתובה דלא רמו ביה תיגרא'.. ופרצה מריבה גדולה ביניהם ואש המחלוקת הגיעה עד לב השמים עד שכמעט ולא נתבטל כל השידוך, והשדכן אשר הרגיש שמעשה ידיו טובעים בים נחלץ חושים להציל את הבניין, ובחסדי ה' הצליח לגשר ביניהם ולהשכין שלום ושלווה. וכאשר הגיע הזמן לצאת לחופה רצו המחותרנים לשוב ולשמוח ביום שמחתם, ובקשו לשכוח מכל מה שהיה ביניהם, על כן שלחו לבקש מהשדכן שלא יבוא לחתונה... בכדי שלא ייזכרו מכל העבר בראותם אותו. ועל דרך זה ייאמר, בהגיע יום הפורים, ברצוננו להתקרב אל הקב"ה ולשמוח עימו, ולשכוח מכל מה שחטאנו כנגדו, על כן אין ברירה אלא לשלח את ה'דעת' ולהתבסם 'עד דלא ידע', כי ה'דעת' היא המזכירה לנו את כל העבר שלא לטובה.

ואם כי דבריו נאמרו לגבי יום הפורים, בו תקנו חז"ל 'לבסומי עד דלא ידע', אך על כל פנים עלינו ללמוד גם למשך כל השנה 'לשלח את הדעת' ולהתעלם מהעבר, אלא להתחדש מעתה כבריה חדשה.

הם נשברים לגמרי, שאינם מסתפקים במה שיש להם, ואינם שמחים בחלקם הרוחני, אלא אם אין להם כל שאיפותיהם שוב 'איננו שוה ל', והאמת שמחשבות אלו עצת היצר הם, הזומם להפיל לבאר שחת, וזהו שאמרו 'מאד זה יצר הרע'. אכן, בודאי צריך לשאוף להשנות ולהתעלות בלא גבול, אך לאיך גיסא יש לשמוח בכל התעלות קמנה כגדולה, ולדעת כי יקר בעיני ה' אפילו פעולה קמנה שעושה לכבודו ית'^כ.

אין יאוש בעולם - כמה לימודים ממעשה המגילה שאין ליהודי להתייאש

איתא בגמרא (מגילה ז:) 'שלחה להם אסתר לחכמים, כתבוני לדורות'. ולכאורה צריך ביאור, וכי חיפשה אותה צדקת להוסיף לעצמה כבוד ויקר - שישאר ממנה שם ושארית לדורות, ובדרך אפשר יש לומר, כי אסתר היתה בשפל המצב בהיותה יתומה מאב ומאם, ובדרך הטבע היה נראה שתמיד תישאר בשפלות, ולבסוף הצליח ה' דרכה, שנעשית מלכת מדי זפרס, והצילה את כלל ישראל ממות לחיים, וזאת רצתה להודיע לבני ישראל לדורותיהם לבל יתייאשו לעולם, ויתחזקו בכל מצב שהוא. כי אדרבה ע"י הקושי תעלה ויגיע לראש ההר.

חמישים אמה' מרמו שימשכהו בדמיון להשיג את כולם, ועל ידי שלא יוכל מרדכי להשיג את כל אותם חמישים השערים 'ישתבש במושכלות' ושוב יוכל להחשיאו, וממילא יהא בידו לנצחו.

ולדין ייאמר, כי כך היא דרכו של יצר ושל עמלק, להכניס בלב דמיון שעליו לקבל על עצמו קבלות טובות למעלה מהשגתו והרי לא יעמוד בזה, וממילא סופו שיפול לגמרי, ומה היא דרך הצדק והיושר, לקבל על עצמו מעט מעט כפי יכולתו, דרגה אחר דרגה, ובזה יהיה קיום לעלייתו.

ידוע פירושו של הרד"ק המהר"י מבעלזא ז"ע על דברי המדרש (ב"ר ט ז) 'והנה טוב מאד - טוב זה יצר טוב, מאד זה יצר הרע', והתמיהה עולה מאיליה מהו ה'טוב מאוד' בבריאת היצר הרע... וביאר כי אכן, זה שאינו חפץ אלא ב'טוב מאד', באמרו רק אם אניע לפסגת ההר הנני מתחיל בעבודה, וזהו ה'יצר הרע', כי במחשבות אלו הוא מייאש את כל בני העולם, באמרו אליהם יום ויום, ממילא לא תשיג את רום המדרגה - בלך לך מלהתחיל אפילו מעט בדרכי העבודה... אכן עיננו הרואות כאלו החפצים להעפיל ולהתעלות עד מאד, לעלות גבוה מאד, וכשאין הדבר עולה בידם הרי

כה. מעשה נורא מביא רבי ניסים גאון, ומשם נשכיל כמה ימין ה' פשוטה לקבל שבים, ועד כמה חשוב לפני המקום כל התגברות של אדם (הובא בשינוי קצת במס' שבת נו: וברש"י שם, אך רבינו ניסים גאון מביאו באריכות, הובא בסדר הדורות, חלק תנאים ואמוראים אות נ'), מעשה באיש יהודי ושמו נתן, הלה משפל אנשים היה והרבה לחטוא ולפשוט רח"ל בגרועות שבעברות. אמנם, פעם אחת עצר בעצמו על פתחה של עבירה, ולא עבר על דעת קונו, כעבור כמה ימים פגש בו רבי עקיבא בנתן זה הרוכב על גבי החמור, וראשו מאיר כחמה בצהרי היום, בהילו נרו עלי ראשו. זימן את תלמידיו ושאלם מי הוא אדם זה, ענהו התלמידים הלא זהו נתן בעל עבירה השפל. אמר ר"ע לתלמידיו, האם ראיתם על ראשו דבר מה, ענו התלמידים לאמר, לא ראינו מאומה. ויאמר להם, מהרו והביאוהו אלי. ויבוא נתן לפני ר"ע שאמר לו, בני אור גדול מאיר ביקר על ראשך, ובידוע אצלי שאתה הוא מיורשי העולם הבא, הודיעני מה דבר גדול עשית. סיפר לפניו נתן שעצר בעד תאוות לבו מלעשות דבר עברה אחת, ועשה כן על אף שהוא בעל עוון גדול, וכבר עבר כזאת וכזאת, אך הפעם עצר עצמו. השתומם ר"ע על הכוח הרב שהיה בו להתאפק, ויאמר לו, אכן, דבר גדול עשית ולכן משחך הבורא באור גדול על ראשך. והנה כל זאת בהאי עלמא, ובעלמא דאתא עאכו"כ תתגדל ותתקדש בזכות מעשה זה. עתה בני שמעני, שב לפני ואלמדך תורה הרבה. ויעש כן, וישב לפני רבי עקיבא, ויפתח הפותח ואין סוגר את דלתות לבבו בתורה, ויהי לימים מועטים גדל האיש נתן עד כי גדול במאד מאד בתורה, ונעשה הוא עצמו תנא קדוש. והוא הוא רבי נתן צוציתא הידוע לנו משמעתתא דבי רבנן.

מכאן תצא הקריאה להחשיב כל פעולה טובה אפי' אם אינו נוהג כן תמיד רק עתה - פעם אחת, וכרבי נתן שאף אחרי שכבר חטא רבות רח"ל עצר בעד תאוותו פעם אחת ויחידה, ומזאת הפעם עלה ונתעלה להיות אחד מהתנאים הקדושים, מעתה יתחדש ויתגבר כל אדם, מבלי לחשב באיזה מצב הוא נמצא, וכל התגברות והתגברות כוחה רב עד מאד בשמי שמים.

באר הפרשה - פרשת זכור - פורים

איתא במדרש (אסתר ד ו ז) אמר להם הקב"ה לישראל אתם בכיתם ואמרתם (איכה ה ג) יתומים היינו ואין אב, חייכם אף הגואל שאני עתיד להעמיד לכם במדי לא יהיה לו אב ואם, הרי הוא דכתיב (אסתר ב ז) כי אין לך אב ואם. וביאר המהר"ל (אור חדש) וז"ל (בשינוי). ולבטל כוחו של עמלק צריך להתעלות אל המעלה העליונה מאוד, ולא יגיע אל המדרגה הזאת רק יתום ומי שנמצא בשפל המצב, כדכתיב (ישעי' נו טו) אני מרום וקדוש אשכון את דכא ושפל רוח. והשי"ת מגביה שפלים, ומפני כך הגביה את אסתר שהיתה

יתומה מבלי אב ואם למעלה ממדרגת המן, ולפיכך כאשר אמרו (בנ"י) יתומים היינו ואין אב, אמר להם הקב"ה, אדרבה, אין הקב"ה עוזב השפלים המדוכאים², ולכך חייכם - הגואל אשר אעמיד לכם במדי יהיה יתום, מפני שהשי"ת מגביה אותו מעלה מעלה, להיות גובר על המן³.

בן ידוע שמרומז שם הוי"ה כסדרו במגילה בלשון הכתוב (אסתר ה ד) 'יבוא המלך והמן היום אל המשתה אשר עשיתי', והטעם שנרמז דייקא בפסוק זה

כו. ידוע דבר המעשה ביהודי עני מרוד, שלפרנסתו עסק בכריית חול לצרכי טיט ואך בקושי הצליח להביא מעט לחם לאכול ומים במשורה לבני ביתו. ביום מן הימים מצא תוך כדי הכרייה בין החולות 'אבן טובה', ומיהר היהודי אל ה'צורף' ושאלוהו על האבן שאינה ה' לידו. הצורף הביע את התפעלותו מהאבן, וגילה את אוזנו של היהודי שיהלום זה שווה הון תועפות, אלא שכאן במחוזותינו אינו בנמצא איש עשיר שיוכל לשלם לך כשוויות האבן. סע נא למדינת ענגלאנד (אנגליה), שם תמצא 'קונים' הקופצים על האבן בסכום הגון.

אך דא עקא שלא היה ליהודי העני - עשיר הלז אפילו כמה פרוטות כדי ליסע מביתו לנמל האניות על חוף הים... מכר כל חפציו (המועטים), אסף ולווה מפלוני ואלמוני עד שהעלה בידו סכום הראוי ליסע לחוף הים. אך עדיין לא היו בידו מעות לתשלומי הנסיעה באנייה בלב ים, מה עשה, ניגש אל רב החובל, הציג עצמו כעשיר וסוחר גדול ומפורסם, ואף הראה לו את האבן אשר בידו... מיהר רב החובל להכניס את ה'סוחר העשיר' לחדר מפואר שבו ישכון משך כל ימי הנסיעה הארוכה. והפקיד עליו משרתים שיכבדוהו כראוי לו, וימלאו כל משאלות לבו מיד כשיתבקשו על ידו, ואף רב החובל בעצמו היה נכנס מידי פעם ל'התייעץ' עם ה'סוחר' הפיקח.

בכל יום ויום בעת סעודתו, היה היהודי מעמיד את האבן על שולחן הסעודה להתבונן בה וליהנות בראייתה. באחד הימים נפלו חבלי שינה על היהודי בסוף סעודתו... וה'משרת' שנכנס אחר זמן לנקות שיירי הסעודה (מנהגם היה לזרוק את שיירי הסעודה למצולות ים), הגביה מעל השולחן את המפה והשליך את כל אשר עליה למצולות ים. משפקח היהודי את עיניו נחרד לראות את ה'אסון' הנורא, שכל 'עשירותו' טבעה בים. לרגע כמעט שלט בו הייאוש, אלא שהתחזק לחשוב - אם יתגלה הדבר, הרי יבין רב החובל (שהוא גוי אכזר) שאינני אלא 'עני מסכן' וימהר להשליכני למצולות ים, לשכון אחר כבוד יחד עם 'האבן זכרונה לברכה'. לכן, העמיד פניו כתמול שלשום בשמחה רבה, המשיך להתהלך בספינה כלא היה, ונהנה מהמשרתים כעד השתא...

באותו היום נכנס אליו רב החובל (והוא התאמץ להעמיד פנים שלות ושמחות), אמר לו רב החובל, ברצוני לעסוק עמך בדברים שבסתר. הנה קונה אני חיטים ותבואה באחד האיים על הדרך, אלא שמפחד אנוכי להכניס את הסחורה לענגלאנד מחשש המוכסים, ע"כ אבקשך שתתן לי רשותך לכתוב את כל הסחורה על שמך - כי הכרתי בך שאדם ישר אתה. היהודי הסכים בלב שמח, כי ידע שבין כך אין לו מאומה.

ברדתם מהאניה נפח רב החובל את נשמתו מבלי להשאיר אחריו יורשים, וכל התבואה נשארה ברשותו של היהודי ונתעשר ממנה עשירות גדולה.

ומכאן נלמד בדרכי האמונה וההתחזקות, כי האבן הטובה לא הייתה של היהודי, וראיה שהרי איבד אותה ולא נשאר בידו זכר ממנה. ה'תבואה' של היהודי הייתה, וראיה שלבסוף אכן זימנם הקב"ה לידו. והעיקר, שכל זה עלה בידו רק בזכות התחזקותו בכל כוחו שלא להתייאש בזמן ומצב קשה. שהרי אם היה נעצב אל לבו היה מסוכן סכנת מוות, שרב החובל היה ממהר להשליכו לחוף הים. אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך.

כז. ולכן אמרו בגמ' (שבת פח.) אמר רבא הדור קבלוה בימי אחשוורוש דכתיב 'קיימו וקבלו היהודים' קיימו מה שקיבלו כבר, ודקדקו חז"ל בלשונם ולא אמרו בימי מרדכי (אף שהנס נעשה על ידו) אלא בימי אחשוורוש, להורות על חשיבות ההתחזקות בזמן הצרה והקושי.

מבולבל ואין אור האמונה מתיישב בקרבנו - שעניניהם 'נשואות' מלשון נישאות ומתרוטמות בקריאת המגילה, שעל ידי קריאת המגילה נשפע עליו בהירות האמונה.

זכמה וכמה הילכתא גיברתא מיסודות האמונה יש ללמוד מתוך מגילת אסתר וכל אותה הפרשה.

האמונה בהשגחה פרטית ובשעת ההסתרה, וכן חיווק האמונה שאין רע יורד מן השמים אלא הצרה עצמה היא המפתח והדרך להביא את הישועה, גם למדנו על תוקף ההשגחה הפרטית בשעה שצרה מתרגשת ובאה על האדם שאז הקב"ה קרוב אליו ביותר, עוד יבואר שאין אדם יכול להרע לשני בלתי אם נגזר עליו מלעילא וכי ה' אמר לו קלל, ואף גם זאת ראינו מתוך הכתובים שכל העובר על האדם בחשבון קצוב הוא ולא יתווסף לו אפילו קורטוב של צער אם אינו בחשבון, וכדלהלן.

ובמדרש איתא (אסתר"ה ה) על הפסוק (ד ז) 'ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו, אמר להתך, לך אמור לה, בן בנו של קרהו בא עליכם, הדא הוא דכתיב (דברים כה יח) 'אשר קרך'. וביאור הדברים הוא שכל כוחו של עמלק לקרר את בני ישראל, שיחשבו על כל דבר כי אך במקרה קרהו¹ ולא בהשגחה מיוחדת בחשבון נפלא מאת אבינו רועינו². לכן כינס מרדכי את כל היהודים כדי לחזק אמונתם בבורא כל

שם הוי"ה כסידרו המורה על רחמים פשוטים ונגלים. כי כשאמרה אסתר 'יבוא המלך והמן היום' נבהלו בני ישראל מה ראתה אסתר לעשות כן, והרי המן הוא צורר היהודים אשר גזר להשמיד להרוג ולאבד ומדוע היא מקרבת אותו. אולם סוף דבר נתברר שאדרבה ישועתם של ישראל התנגלה דרך אותו המשתתף וללמדנו שאם נראה לאדם כי יש לו מפריעים ומשטינים אזי עליו להאמין כי בזה גנזו שם הוי"ה - שם הרחמים בסדרו, שהקב"ה עושה עלילות לבני אדם שמצמיח לו את הישועה על ידי המפריעים עצמן כאחשוורוש והמן.

אשר קרך - הכל בהשגחה ואין 'מקרה' בעולם

בתב רבינו שמשון משאנץ (בפירושו לתורת כהנים בחוקותי א) 'זכור את עשה לך עמלק - שתהא שונה בפוך הלבנות מגילה'. וביאור הדבר כי כל המגילה כולה מקשה אחת של אמונה בהשגחת הבורא יתב"ש על עולמו שברא במידת הרחמים, וכמו שאמרו משמיה דהגר"א שהרוצה חיווק באמונה בכל השנה יעיין במגילת אסתר³.

זכבר פירשו בלישנא דגמ' (מגילה ד:) עיניהם של עניים נשואות במקרא מגילה, שהכוונה על ה'עני' הידוע בדברי חז"ל - אין עני אלא בדעת (נדרים מא.), והוא

כת. וכבר אמר הרה"ק מסאכטשוב זי"ע שחסידי ווארקע נהגו ללמוד כל השנה במסכת מגילה בכדי למחות את עמלק. שכן כל כולה של המגילה חטיבה אחת של השגחה פרטית (שיח שרפי קודש ח"ג אות ל).

ואגב אורחא, הרה"ק מקאצק זי"ע אמר לחתנו האבני נזר שלימוד נדרים עם ר"ן מיישר את השכל, עפי"ז אמרו שגם זה נחשב כמחיית עמלק המבלבל את המח בריבוי ה'ספקות', וכידוע ש'עמלק' בגימטריא 'ספק' (240), כי זה כל מהותו לטשטש ולבלבל בספקות להחשיך בהירות האמונה, וכמו שמצינו שמיד לאחר שאמרו ברפידים 'היש ה' בקרבנו אם אין' (שמות יז ז) מיד 'ויבוא עמלק', ומחיית עמלק היא כמשריש בעצמו את האמונה התמימה והברורה. כט. ברם, אנו מאמינים בני מאמינים שהכל מאתו יתברך, וכבר אמרו קמאי, דתיבת מקרה שווה לאותיות רק מה'. ל. כתב המהר"ל (אור חדש ד"ה ומאמר אסתר קיים), כי כל ישועתו של אדם באה בשעה שמכיר שמצד עצמו אין לו כלום ואין לו על מי להישען אלא על אביו שבשמים, ורק הוא יכול להושיעו ולסמכו. ולכן 'מיחייב איניש לבסומי עד דלא ידע', כי במצב שכרות מאבד האדם את כל יכולתו ומרגיש עצמו כ'חסר ישע', שא"א לו בשום אופן להושיע את עצמו, אז תהא ישועתו שלימה.

וזה לעומת זה עשה האלוקים - ככל שהאדם מכיר ומרגיש כי הוא 'חסר ישע' באותה מידה תגדל עליו השגחת הבורא וישועתו, כעיי"ז רמז הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל (נפש שמשון, תהלים) בפסוק (תהלים קלא ב) 'אם לא שיויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו, כגמול עלי נפשי', כי מטבע העולם, שבעוד התינוק קטן תמהר אמו לקראתו על כל בכי שיבכה לראות מה אירע עמו ומה צרכיו בזה הרגע, משגדל התינוק מעט, אין אמו בהולה לקראתו אלא כשהוא נחבט ומקבל 'מכה' על בשרו. כעבור שנה ושנתיים אין אמו ניגשת אליו אלא כשהוא נופל ונחבט קשה יותר... והטעם, כי ככל שהתינוק קטן יותר, יותר הוא תלוי ברחמי וחסדי אמו כי אין בידו לעזור ולהועיל לעצמו מבלי עזרת האם, וככל שיגדל התינוק ויתרבה כוחו לסייע לעצמו כך גם תרגיש האם פחות 'אחריות' עליו... כיו"ב

באר הפרשה - פרשת זכור - פורים

עולמים, להורות להם שקליפת עמלק האומרת שכל הנעשה בעולם אך ב'מקרה' הוא בשקר יסודה^{לא}. אלא

בדרך משל, הסומך על ה' מתוך הכרה כי 'חסר ישע' הוא בכוחות עצמו, ואינו תולה את תקוותו אלא בבורא העולם לבדו, יחיש הקב"ה לישועתו בעגלא ובזמן קריב על צד היותר טוב.

ביסוד הנ"ל יש שביארו מדוע חייבו חז"ל לבסומי בפוריא, כי כלל ידוע שה'שיכור' אסור לנהוג ברכב (רק היושב לצד המנהיג מותר לשתות אפילו עד שכרות), לכן אנו שותים בפורים להראות שאיננו 'נוהגים' אלא 'מונהגים' בידי שמים, כל הווייתנו ומהותנו בידי ה' נמצאים, ולא לנו הנהגת העולם אפילו בכהוא זה.

בימי בחרותנו של הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זי"ע ישב פעם ב'התועדות' שערכו החסידים גם יחד, כעבור כמה שעות נגמר 'משקה', והרי ידוע ש'התועדות' ללא משקה לא שמה התועדות, אלא שמחמת השעה המאוחרת היתה סכנה להלך ברחוב העיר מאימת הגויים, ואף אחד מהמשתתפים לא אבה צאת חוצה, רק הריי"צ שהוא ופחד היו 'תרתי דסתרי' יצא חוצה והחל תר אחר 'משקה'. והנה מרחוק הוא רואה גוי שיכור שרוע על הארץ ולידו בקבוק 'וואדקא' (וודקה), החיש הריי"צ פעמיו, והציע לגוי שימכור לו את הבקבוק, והגוי לא אבה בשופו"א, והגם כשהריי"צ הציע לו עבור הבקבוק סכום 'פי שנים' משויו, ולאחמ"כ גם הציע לו 'ארבעה וחמישה' והרבה יותר מזה, אבל הגוי בשלו - וואדקא קנה ואל תמכור, אפילו בעד סכום של עשרת מונים. סוף דבר שאלו הריי"צ לטעם הדבר, אמר לו השיכור, אפילו אם תתן לי מאה רובל, מה ארוויח מזה, מה יהא בידי- 100 רובל ותו לא מידי, אבל כשבקבוק זה ברשותי והנני מריק אותו לתוך גופי, הרי כל 'מוסקבה' (עיר הבירה) שלי היא... חזר הריי"צ והכריז, משקה לא הבאתי אבל את ה'רעיון' שבמשקה הבאתי גם הבאתי. והיה הריי"צ חוזר ומספר מעשה זה, והלימוד מזה לעניינו, שמי שיש לו אמונה בהקב"ה הרי 'כל מוסקבה' בידו, ולא דווקא 'מוסקבה'... אלא כל העולם ברשותו, כי שרוי הוא בשמחה וסמוך לבו בטוח בה' שידאג לו לכל צרכיו.

ולא בשמים היא, אלא הדברים שווים לכל נפש, וכמו שאמרו (מכות כד.) 'בא חבקוק והעמידן על אחת צדיק באמונתו יחיה', והכוונה בזה, שאם ידע האדם שהאמונה היא נשמת אפו, וזה כל החיים הרי יתאמץ להשיגנה. עוד לימוד נפלא למד מכאן הגה"צ בעמ"ח 'משקה ישראל' שליט"א כי כל בר ישראל רואה לנגד עיניו במשך כל השנה, את ארור המן או ברוך מרדכי, כלומר שאינו מעמיד את דרך הנהגתו כפי הטוב והנצרך לו, רק לפי 'מה יאמרו הבריות', פלוני יצחק ממני, ואלמוני יגער בי וכו', אבל ביום הפורים 'חייב אינש לבסומי' - ובזה כל מוסקבה שלו ובידו, אינו שם על לב, מה יאמר ראובן ומה יענה שמעון, ומה תהא תגובתו של לוי וכו', וכל העולם כולו בידו הוא, את אשר נכון עשות יעשה, ואת שאינו נכון וראוי לא יעשה, ותפקידנו בימים אלו, לא להתפעל משום דבר, רק להתנהג ולעשות ככל אשר הננו יודעים בלבנו ומבינים בשכלנו שכך ראוי וכך יאה עשות, ולא ידך לא לעשות מה שאינו ראוי לעשות, ולא דווקא בפורים, אלא להישאר גם אחר החג והמועד כשכל 'מוסקבה' בידנו...

לא. כל כוחו של עמלק לדמות לאדם כאילו יש איזו 'מציאות' מלבד הנהגת הבורא (וכן ייאמר בכל העניינים שהיצר מעמיד את האדם בפני נסיון, בירא"ש ובכל ענין) והוא עומד ומדמה לעצמו כי פלוני הזיקו, פלוני משיג גבולו, פלוני לקח מעמו והפסידו, אין לנו אלא עצה אחת - לעמוד בכוח 'נקודת אמת' של אמונה אמיתית ובזה ינתץ וישבר כל בניני דמיונותיו, וכך אמרו לרמז, דכתיב במגילה כראות המן שמרדכי איננו כורע ומשתחוה לו - נענה ואמר (ה יג) 'וכל זה איננו שווה לי', והפליאה ידועה, אכן, המן זה שוטה רשע וגס רוח היה, אך מהי פשר הכרזה זו, וכי באמת 'כל זה' - שגידלו המלך ורוב עושרו עם רוב בניו, איננו שווה בעיניו מחמת שמרדכי אינו משתחוה לכבודו, וביותר יקשה לפי מה שדרשו חז"ל (מגילה טו:) 'מלמד שכל גזיו של אותו רשע חקוקין על לבו ובשעה שרואה את מרדכי יושב בשער המלך אמר כל זה איננו שווה לי', והיינו שבאותה שעה שראה את מרדכי - הצביע על אוצרותיו שהיו חקוקים על ליבו ואמר ש'כל זה' אינו שווה בעיניו... אלא ביאורו במשל ל'לץ' (ליצן) המשחק לעיני כל הקהל ב'בלון' הנפוח, ומראה לכל העומדים סביבותיו כל מיני שחוק ומשחק בצורות נפלאות שהוא בונה מהבלון, היודעים אתם ממי מפחד הלה חרדה עזה ועצומה - מאדם אחד שיבוא עם מחט קטנה וידקור את ה'בלון', אז יתפוצץ הבלון ויתגלה קלונו ברבים שלא שיחק אלא ב'אור' ריק שאין בו ממש.

כך המן - זה היצר לדידן, אינו 'מוכר' אלא דמיונות 'נאדות נפוחים' - משאות שווא ומדוחים, ולכן אמר 'וכל זה איננו שווה לי' - כי בעמידת מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה הוא כמחט בלבו של ה'בלון' המגלה שאינו אלא אוויר ודמיון שווא. זוהי עבודתנו בימים הללו מחיית עמלק - לתחוב המחט ולנפץ ה'בלון' של היצר.

כל אשר יארע בעולם יש בו סיבה ומעם עליון^{לב}, ובאמונה זו ימחה זכרו של עמלק, הבירה, ותכלית כל זה, כי 'איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי', ומכיוון שרצו להגדילו בבית המלך - לישב בשער המלך, על כן עברה כל המלוכה לעירו של מרדכי.

דבר המלך - נפלאות השגחה פרטית במעשה המגילה

המתבונן במעשה זה ישתומם כשעה חדא, וכי מה כל הרעש, ואי משום הכי היה מרדכי יכול לעבור ולהעתיק משכנו אל בירת המדינה, ושם היה 'יושב בשער המלך', אלא ביאורו, שאף את השירחה הזאת רצה הקב"ה למנוע ממרדכי, לכן סיבב שיתאוה אחשוורוש לבנות לעצמו כסא מלכות כשל שלמה המלך, ולא ימצאו מומחים לכך אלא בעיר שושן, ויוכרח לבנות שם את הכסא, באופן שלבסוף יתגלה שא"א להעביר כסא גדול כזה ממקום למקום, וממילא תיהפך 'שושן' להיות 'שושן הבירה'. וכל זה כדי שלא יצטרך יהודי אחד לנדוד מעיר לעיר ולהיטלטל בדרכים, ומכאן נלמד שכל העולם הזה נברא עבור כלל ישראל, וכל הנהגת העולם היא בחשבון מפורט ומדוקדק להפליא^{לג}, והכל כדי להיטיב לבני ישראל באחריתם, מכאן ילמד כל איש שהזכיר לנדוד ממקום למקום, לא יזעף לבו כי בוודאי 'חשבון' גדול יש בזה בשמים, בוא וראה כמה סיבב הקב"ה למנוע מנדידת הדרך של מרדכי...^{לד}

עוד מצינו ענין 'השגחה פרטית', כדכתיב (בפרק ו) 'בלילה ההוא נדרה שנת המלך, ויאמר להביא

הנה כתיב בראשית המגילה (א ב-ג) 'כשבת המלך אחשוורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה, בשנת שלוש למלכו עשה משתה', ומביא הגר"א מווילנא זי"ע (בפירושו על המגילה פ"א ב) את דברי ה'תרגום שני', ששלמה המלך ע"ה היה לו כסא מלכות מעין כסא של מעלה, וכאשר ישבו עליו פרעה ונבוכדנצר ניוזקו ונענשו [ומשום הכי נקרא 'פרעה נכה', כי בעלותו על הכסא הכישו צורת האריה שהיה חרוט על הכסא, ומזה נעשה צולע ברגלו], ובעלות אחשוורוש על כס הממלכה התאוה לישב על כסא כזה, אלא שפחד אחזו לישב על אותו הכסא שהזקן בו קודמיו, מה עשה, חיפש 'אומנים' שיבנו לו כסא אחר כמוהו ורק בעיר שושן נמצאו אומנים ראויים למלאכה קשה כזו, ואכן הללו בנו את הכסא הנכסף במשך שלש שנים, בגמר עבודתם כשבאו להעבירו להיכל המלך נתברר שא"א להעבירו ממקומו, והוכרחו להשאירו בשושן, וקבע שם המלך את מקום מושבו, ומאז נהפכה שושן להיות הבירה (שהרי המלך יושב בעיר הבירה), והיינו דכתיב 'כשבת המלך אחשוורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה בשנת שלוש למלכו', שאז נעשתה שושן לעיר

לב. יש שאמרו שלכן נפסק לגבי פורים ש'פרוז בן יומו קרוי פרוז' (מגילה יט.), ואילו בשאר יו"ט של גלויות נוהג ה'אורח' הבא מארץ ישראל לחו"ל ולהיפך כמקומו (או"ח תצו ג, ועיי' שועה"ר שם ז-יא), כי בפורים הוא הזמן הראוי להשריש שהכל בחשבון, וגם שהותו של אדם במקום ה'פרזים' אף ליום אחד אינו במקרה ועראי - וכלשון בני אדם 'פלוני נפל בטעות הנה', אלא ליום זה נשלח מן השמים להיות כאן, וכאן מקומו בזו העת לכל דבר וענין. וכמו שאמר הרה"ק האדמוה"ז מסאדיגורא זי"ע שצריך כל אחד להאמין בכל מקום שהוא נמצא ששם היא חיותו, ואילו היה בזה הזמן במקום אחר בטלה חיותו (באורות ישראל הובא כן בשם הרה"ק מרוזין זי"ע).

לג. וידוע מה שכתב הרמב"ם (בהקדמה לפירוש המשניות) שיתכן שיכניס הקב"ה בלב אחד לבנות ארמון כליל היופי ואפשר שיהיה הארמון ההוא מזומן לאיש חסיד, יבוא באחרית הימים ויחסה יום אחד בצל קיר מן הקירות ההם, ויהיה לו סבה להינצל ממות, והרי שכבר כמה וכמה שנים מקודם הגין לו הקב"ה את דרך הישועה והסיבה להצילו לחיים.

לד. איתא בגמ' (מגילה טו:) 'מה ראתה אסתר שזימנה את המן וכו', רבי שמעון בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס', ופירש רש"י, 'ירגיש שאני צריכה להחניף רשע זה ולזלזל בכבודי'. ולכאורה תימה רבתי היא, שלא מצאה זכות לעורר רחמים לביטול הגזירה ולעשות נס אלא ב'טענה' זו שהיא צריכה להחניף לרשע ולזלזל בכבודה, ואם אכן אין שום זכות ח"ו מה יתן ומה יוסיף הדבר הקטן הלזה. אלא, כי הקב"ה א-ל-אמונה הוא ואין עול כי כל דרכיו משפט, ואין נותנים לאדם צער אלא לפי חשבון מדוקדק כחוט השערה, וכפי מה שנקצב עליו, על כן אמרה אסתר, שמא צער זה שאני זקוקה להחניף להמן ולזלזל בכבודי אינו בחשבון הגזירה, וממילא לא

שדה במתנה וכיוצא בו, ואף את"ל שהיה משיב כעצת המן, מכל מקום לא היה בזה כלל השפלה להמן, אבל, מסבב כל הסיבות סיבב שהמן יגיע לחצר המלך 'בעתו ובזמנו' ממש, ומשם יפול מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, ומאז התחילה קרן ישראל להתרומם.

מוסיף בה ה'מלבי"ם' (ב כג ע"ש) שהרי מדרך המלכות לשלם מיד שכר טוב 'כיד המלך' למי שיציל את המלך ממיתה לחיים, ואילו כאן 'לא נעשה עמו דבר' (ורק נכתב בספר הזכרונות), ואיך יתכן כדבר הזה, וכאן ב'השגחה פרטית' נשתמר שכרו לעת צרה להציל אותו ואת כל בני ישראל - ריווח והצלחה ליהודים, ואילו היה משלם לו כגמולו בשעת מעשה, לא היה עוזר לו בעת צרה'ו.

מגילת אסתר - לגלות הנהגת ה' מתחת ההסתר

בימי הפורים האלה הזמן גרמא להתחזק באמונה בה' כי הוא הבורא והוא המנהיג את כל אשר נעשה,

את ספר הזכרונות... ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה... ויאמר המלך מי בחצר, ובאותו רגע - והמן בא לחצר בית המלך, ויאמר המלך יבוא - ויבוא המן, ויאמר לו המלך 'מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו', והשיב מה שהשיב, ומכאן תוקפו של נס ואתחלתא הגאולה. ועתה נחווה - שאם היה המן מקדים לבוא אפילו בכמה רגעים קודם לכן, היה שומע מבעד לחלון את שאלת המלך 'מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה', ופשיטא שלא היה עונה למלך - 'יבואו לבוש מלכות וכו'', שהרי היה מבין שכוונת אחשוורוש היא לייקר ולכבד את מרדכי שונאו. לאידך, אם היה המן מאחר לבוא אפי' בכמה רגעים [ובפרט שממדת דרך ארץ אין לבוא אל המלך באישון לילה, אלא ששנאתו את מרדכי קלקלה את השורה], לא היה עומד בחצר בשעה ששאל אחשוורוש 'מי בחצר', אזי מסתברא שהיו קוראים לאחד העבדים שהיו שם באותה השעה, והיה המלך שואלו 'מה לעשות באיש וכו'', והיה עבר זה עונה לפי השגותיו - להעניק לו

תוכל הגזירה להתקיים, ואף אם שורת הדין ח"ו להשמיד להרוג ולאבד, אך כן הוא הנהגת המקום ב"ה שלא להוסיף אפילו קורטוב של צער יותר מכפי הנגזר מלעילא.

ואילו הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר למד מכאן עד היכן מגיע כוח הבזיונות לכפר ולהציל מכל צרה וצוקה, שאף שבני ישראל צמו שלושת ימים לילה ויום ואף עמדו בתפילה לפני הקב"ה שיחוס וירחם עליהם, אך עדיין לא הסתפקה אסתר בכך, אלא הזמינה את המן הרשע למשתה היין וזלזלה בכבודה, כי בזכות בזיונות אלו תיבטל גזירת כליה על כל כלל ישראל.

לה. והיינו שהקב"ה הכין את הישועה בחשבון מדוקדק ולא הקדים את המאוחר ולא איחר את המוקדם אפילו ברגע כמימרא. ומכאן לימוד נפלא לכל בר ישראל, בל יתאונן לאמר, כבר שפכתי כ"כ הרבה תפילות על ענין פלוני, כ"כ הרבה מעשים טובים הרבתי, ועדיין לא נראית קצה ישועתי לבוא, מדוע אינני רואה כל תוצאה טובה מהתפילות והסגולות וכו"ב, כי אדרבה הקב"ה סופרן ומצניען לעת וזמן הנכון, יבוא יום ותראה כמה נתרבית הטובה הבאה עליך בעד המתנה זו...

לו. מעשה באחד מגדולי תלמידי מרן הבעש"ט הק' זי"ע שעקצו פרעוש באמצע שנתו, וכאשר הרגיש בצער העקיצה קפץ בבהלה ממיטתו והקערה שהכין סמוך למיטתו לנטילת ידים נהפכה על פיה, ורוב המים נשפכו על הארץ, מיד נטל ידיו עם שארית המים שנשארו בתוך הכד, ויצא ממיטתו לבדוק מה קרה, והבחין שהיו גחלים לוחשות סמוך לבגדיו, ואלמלא היו המים נשפכים ומכבים את הגחלים היתה האש אוחזת בהם ומכלה את כל הבית, ובלבו הודה להקב"ה על הנס שעשה עמו, ויהי כאשר חזר למיטתו הבחין שקורות הבית שעל גבי מיטתו נפלו ונס גדול הוא שהייתה המיטה ריקה. עתה הודה להקב"ה על שני הניסים שגמל עמו הקב"ה בזה אחר זה. למחר סיפר לרבו הבעש"ט על שני הניסים שאירעו עמו, נענה הבעש"ט ואמר 'זכית לכך בגלל האמונה, כי מי שחי באמונה בהקב"ה, ויודע שאין שום דבר המתרחש מאליו, ואף כל הטבע בהשגחה פרטית הוא, אזי זוכה שמראים לו שכל המעשים המתרחשים עמו הם ניסים מן השמים', ולדידן ייאמר, אף מתוך השינה - כשאין מצבו שפיר עליו, ואינו רואה כי אם פרעוש (או 'אדם' הדומה לו) שעוקצו, מים שנשפכו וקורות ביתו שנפלו, יתחזק להאמין בהשגחת הבורא שהכל בחשבון מדוקדק, ויבטח בהשי"ת שרק הוא יתברך מסבב כל הסיבות, ויש טעם מיוחד וחשבון מפורט לכל דבר ומקרה המתרחשים בעולם.

דמגילת אסתר איך שניהל הקב"ה את עולמו בחדר וברחמים, והכין מבעוד מועד את הרפואה למכה, וצירף מקרים ממקרים שונים בדרך הטבע להחיש פדות והצלה, וכעין חיבור וצירוף חלקי ה'פאזל' שאחר צירופם נראית תמונת הוד ברוב פאר והדרג'ו. וכך הוא לדורות עולם, שכל אשר יארע עמו בימי חלדו בחשבון נפלא, ומה שסבל לפני כחודש ימים שייך וקשור למה שעבר עליו לפני שבוע, וכולם מקשה אחת מוזקק שבעתים, וממילא יקבל את הכל באהבה ובשמחה ל"ח, ובזכות האמונה יוכה לגלות האור שבתוך ההסתר בטבע העולם, ואדרבה בזה הזמן הוא עת מוכשר להתחזק באמונה זו (יותר מניסן שאז היו ניסים מגולים). כי עיקר קנין האמונה

בכל פרט ופרט ממקרי וטבע העולם, ובוה נשתנה הנם של פורים משאר הניסים שנעשו לישראל, כגון יציאת מצרים, ונס דחנוכה וכיו"ב, שהם היו מחוץ לדרך הטבע, אך ההצלה בימי הפורים היתה על ידי סיבות שונות וצירופי מקרים בתוך הנהגת הטבע, שלא ראו מתחילה במאורעות הללו כל טובה וחסד, ורק לאחר זמן נגלה לעיני כל שישועתן של ישראל נטמנה בהם, ולכל אחד מהמקרים יש חלק בהצלה הנפלאה.

זוה לימוד לדורות כשארם 'מצפה לישועתו', לא ישאל 'מה נשתנה' - מדוע גרוע מצבי בפרנסה, כבריאות, בנחת, בויווגים בזש"ק וכיו"ב, אלא יתחזק ויזכור מעשה

לז. הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע היה אומר (ליקוטי הרי"ם מגילת אסתר), וז"ל. כאשר הרגו את ושתי נכנס אחד לבית המדרש וסיפר לפני הלומדים שהרג המלך את ושתי, היו מי שגערו בו 'האק מיר נישט אין קאפ אריין מיט דינע שטותים' (אל תבלבל את ראשי עם שטויותיך) וכן כאשר נלקחה אסתר לבית המלך בוודאי היו מיושבי ביהמ"ד שלא הסכימו לשמוע מדברים אלו, כמו כן לא מצאו שום ענין במעשה דבגתן ותרש באומרם מה לנו ולשטותים (שטויות) הללו, אולם 'בלילה ההוא כאשר נדדה שנת המלך' החל להתברר להם כל צירופי המקרים, שהקב"ה ברוב רחמיו הקדים רפואה למכה בנס המלובש בדרך הטבע, וכבר בשנת שלש למלכו הרעישו המלאכים בשמי מרום שושתי תהרג (כמבואר במגילה יב:), כדי שתבוא אסתר במקומה להציל את בני ישראל מכליה, וגם נסתב שמרדכי יציל את חיי המלך בלא שיקבל תשלום שכר, ורק בספר הזכרונות כתבוהו וממילא לא הספיק המן 'לאמר למלך' לתלות את מרדכי על העץ, כי מיד שאלו המלך 'מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו' ומשם 'תקפו של נס'.

ולא עוד אלא שכל המאורעות שאירעו כל חד וחד בזמנו היה נראה כמי ששורת הדין נותנת שכך יהא, דמה שהרגו את ושתי על אשר הטיחה דברים קשים כגידין ב'מלך' אחשוורוש הרי כן הוא משפט המלכים - שהמורד במלכות אחת דתו להמית, וכן מה שהציל מרדכי את אחשוורוש מבגתן ותרש אין בו כלל חידוש, וכן מה שגידל אחשוורוש את מרדכי - הרי עשה זאת עבור שהציל את חיי מבגתן ותרש סריסי המלך. כללא דמילתא, שכל הנס היה מלובש בטבע, ורק לבסוף ראו איך שהכל היה בחשבון נפלא משמים ממעל.

ומוסיף (שם) החידושי הרי"ם וז"ל. כמו שאז בימי מרדכי ואסתר הייתה תמיהה גדולה שנלקחה אסתר צדקת כזו לבין ערלים, וכל התמיהות, ולמה נתגדל המן כל כך שהכל ישתחוו לו, ולמה לא הלך מרדכי ברחוב אחר שלא יזדמן נגדו (נגד המן), ואחר כך נתיישב הכל - שהיה בהשגחה רבה מן השמים. כן יתיישבו כל התמיהות מעתה. עכ"ל.

לח. סיפר הרב זיכערמאן שליט"א רב דקרית ספר שבשנים קודמות שימש כרב בביה"ח מעייני הישועה בב"ב, באחד הימים ביקר הגאון בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל בביה"ח - לכבודו נאספו כל עובדי בית החולים יחד עם החולים ומשפחותיהם... בהיותו שם אמר לו הרב זיכערמאן היום נשאלתי שאלה מחולה נואש כבן חמשים שאין בכוחו להזיז אפילו אבר אחד מבלי עזרה מצוות הרופאים - האם יש לו לברך ברכת 'שעשה לי כל צרכי' כי לפי הנראה אין בידו כל צרכו כלל. הרב וואזנער הבין את אשר לפניו ועלה מיד לבקרו בקומה העליונה, בהיכנסו ניסה החולה לעשות תנועה כמי שקם מלפני הדרת כבוד פוסק הדור והיה גונח ושוחק, שוב גנח ושחק... א"ל הרב בהנהגתך הזכרתני מעשה שהייתי עד לה לפני כשמונים שנה כשלקחני מו"ר רבי מאיר שפירא זצ"ל לבקר עמו את החולה שהיה מצבו קשה עד מאד, משנכנס ר"מ החל החולה מאיר פנים ומעמיד פנים שוחקות בכל כוחו שעמד לרשותו, שאלו ר"מ 'לשמחה מה זו עושה', נענה החולה ואמר - מן הדין היה עלי לקום לכבודו של הרב ולכבדו בכל מיני כבוד ויקר, להגיש 'משקה' על השולחן וכיו"ב, אבל הקב"ה מנע בעדי מחמת חוליי שאין בידי להזיז אפילו אבר קל, על כן אעשה ככל שיש בידי עשות והוא השמייכעל (חיוך) - זאת אעשה באופן הכי נעלה שאוכל, כי אם רק זאת יש בידי עשות הרי זה שליחותי ותפקידי בזו העת - לכבד בזה לבדו את הרב... ואם עשיתי כן השלמתי כראוי

(מכאן לשון החת"ס) ומכל מקום אינו מפורסם השגחת ה' בתמידות על כל פסיעה ופסיעה. אבל בניסי אדר, לא נשתנה דבר מטבעו ולא היה שום פעולת אדם ביניהם, והמתבונן בדברים מתחילת סעודת אחשוורוש עד סוף מעשה המגילה יראה בהשגחה נפלאה ובהנהגת סדרי העולם.

וממשיך החת"ס, שינה הקב"ה מערכת השמים כאשר בן הוא פעולתו עמנו בכל יום ויום, אלא שאין בעל הנס מכיר בניסו... על בן מרבים בו בשמחה,

והבטחון אינו אלא מתוך ההסתרה^{לט}, כי האמונה הבאה מתוך 'ראיית האור' - כאשר האדם רואה בעיניו את השגחת ה' וניסיו אינה נחשבת כ'אמונה'^מ.

ובדרך זה איתא ב'דרשות חתם סופר' (ח"א קסב): לבאר מה שאמרו חז"ל (תענית כט.) משנכנס אדר מרבין בשמחה, ופירש"י 'ימי ניסים לישראל - פורים ופסח'. ומבאר החת"ס כי הפרש גדול יש בין ניסן לאדר, כי בניסן היה הנס שלא כדרך הטבע - ביציאת מצרים, וקריעת ים סוף. ונס כזה פרסומו גדול יותר לפי שעה,

את שליחותי שנשלחתי מן השמים לתקופה זאת. אף אתה אמר לו הרב וואזנער, שמועה שמעתי כי מע"כ שאל אודות ברכת 'שעשה לי כל צרכי', דע לך, אם תעשה ככל שיש בידך עשות בזו התקופה נחשבים מעשיך יותר מהבריא שכוחו במתניו ועשה פי כמה וכמה, כי בוודאי קיימת שליחותך... וזהו 'כל צרכי' שלך... הלה שמע את דברי הרב, ונכנסה בו רוח חדשה עד שבתוך כמה ימים החל מהלך על רגליו...

ולדין ייאמר, כי לאו דווקא לחולה אנוש, אלא בכל ענין וענין רוחני או גשמי, שרצה לעשות כך וכך בתורה או בתפילה ו'נתקע' באיזה מקום, או רצה להצטרף לעושי מצווה ולא עלתה בידו, הרי ב'שמיעכל' שלו במקום זה קיים בשלימות את שליחותו בזמן זה.

וכבר איתא ב'מאירי' (שבת ל:) וז"ל, 'אע"פ שראוי לאדם לעמוד נכנע ושפל רוח, ראוי לו להעמיד עצמו בשמחה לקיים מצוותיו ולמה שיגיעהו מן השלימות, שאין השכינה שורה מתוך עצבות שהעיצבון מטמטם את הלב וסותם שבילי ההכנה, ולא מתוך עצלות - שקידה והתבוננות, אלא מתוך שמחת הלב ליושר המזגים, ואף דרך החכמים היה בישיבתם לפתוח במילי דבדיחותא'.

לט. הנה מפורסם בשם הג"ר ברוך שמעון שניאורסאן זצ"ל (ראש ישיבת טשעבין) לפרש הזמר 'ואשרי כל חוכה לתשלומי כפל מאת כל סוכה שוכן בערפל' דהנה אמרה תורה שה'גנב' משלם כפל, וה'גזולן' פטור מכפל, וטעם הדבר, כי הגזולן עושה את מעשיו לעין כל לכן משלם רק קרן, ואילו הגנב מסתיר מעשיו מעין הרואים - אף שהקב"ה רואה את הכל - הריהו עושה עין של מעלה כאילו אינו רואה לכן ישלם תשלומי כפל (מכילתא דר"י משפטים פרשה ט"ו), ומכיוון שמידה טובה מרובה ממידת פורענות, אם כן ק"ו שהמכריז ומאמין שעין של מעלה רואה בכל עת ושעה, אף בעת שנראה לו כי הסתיר ה' פניו מהביט עליו - הוא עומד איתן באמונתו שהשגחת הבורא על ברואיו לא פסקה מעולם, אדם זה ישולם שכרו בכפלי כפליים מן השמים.

וזה ביאורו ואשרי כל חוכה אשרי החוכה - מצפה לה' בכל זמן ועידן, כי יזכה לתשלומי כפל, מאת כל סוכה - מאת הקב"ה הצופה ומביט ומשגיח על העולם. ומדוע יקבל כפל, כי מאמין הוא שהקב"ה כל סוכה - רואה את הכל, ואפילו כשנראה לו כערפל - בחשכות, יודע הוא שהקב"ה שוכן בערפל הלזה הוא מקבל שכר כפול ממנו יתברך.

עפ"י ביאר הגה"צ ר' אלחנן היילפרין זצ"ל שלכן יש בחג הפורים ב' ימים, שהרי כאמור באותה שעה היתה הסתרה לבני ישראל, והיו יכולים לבוא לידי מחשבה כאילו עין של מעלה אינה רואה, וח"ו 'שכח' ה' את עמו ישראל ומסרם לידי אחשוורוש והמן, ואפ"ה התחזקו באמונה ובתפילה להשי"ת שהוא דואג להם וישיעם, על כן זכו לשכר כפול וקיבלו ב' ימים של יו"ט.

מ. ובזה ביאר בספר 'ברית כהונת עולם' (מאמר הסתר אסתיר פ"ז) את דברי הגמרא (מגילה יד.) ויסר המלך את טבעתו אמר רבי אבא בר כהנא גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל שכולן לא החזירום למוטב ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב, וז"ל. גדולה הסרת הטבעת בהיות הנס מתלבש בעולם הטבע, ואפילו הכי יוסר כיסוי הטבע ויתראה מה שלפנים ממנו, וזה 'מחזיר למוטב' ודאי יותר מבחינת מ"ח נביאים ושבע נביאות שהיתה בחינות הנבואה (שלהם) ממה שלמעלה מן הטבע לגמרי, ע"כ. כי עיקר ה'גדולה' במי שמוצא את הקב"ה בתוככי הטבע ומגלהו בתוך ההעלם שבעולם זה נחשב כמי ש'חזר למוטב'.

כי הלומד את המגילה מסופה לתחילתה, כלומר, אחר שבבר ראה את גודל הנס, והרי הוא מתפעל מן המאורעות שהיו בעבר, 'לא יצא' - כי תכלית האמונה שידע גם בזמן ההסתר שהכל לטובה⁶². וזה נרמז בקריאת המגילה על הסדר דייקא, שעוד בטרם שנראים לעינינו ניסי השי"ת יאמין שהכל לטובה⁶³.

ובך ביאר הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע ב'קדושת לוי' (קדושה ראשונה) שמטעם זה לא נזכר שם שמים במגילה, כי כל הנהגת הבורא היתה מוסתרת ומכוסה, אמנם כאשר יתבונן בכל צירופי (התיבות - והיינו צירופי) המקרים יראה מפי'ן השיטין שיש מנהיג לבירה, והוא לברו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים בהשגחה פרטית⁶⁴.

ובך פירש הרה"ק הבית אהרן (סו: ד"ה בסעודה של פורים) מה שאמרו (הגינה ה.) 'כל שאינו בהסתר פנים אינו מהם', שכל שאינו מוצא בשעת ההסתר את הפנים של הקב"ה, שאינו מאמין ש'הסתר' זה אינו הסתר אלא

- שניכר בו יותר השגחת הבורא הפרטית עלינו. והיינו 'יומי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם' (אסתר ט כח) בב' בחינות - א. שיתעורר כל אדם בפורים ויכיר עי"ז נפלאות תמים דעים והשגחתו. והשני' בפועל ממש, לא יעברו מתוך היהודים שבכל דור ודור עדיין כן הוא, כי נס זה אינו מעשה שהיה כבר היה, אלא - 'לא יעברו מתוך היהודים' - שעד היום כל הנעשה בעולם ונראה כטבע גרידא, באמת יש בו חשבון נפלא לטובתן של ישראל, וזהו עיקר אמונתנו, כמו'ש הרמב"ן (סוף פר' בא) מי שאינו מאמין בזה אין לו חלק בתורת ה'י"י. ולכן 'מרבין בשמחה' בזה החודש, כי כשאדם מאמין שהקב"ה עמו (במרוצת ימי חייו) ככל עת זרנע להיטיב עמו, ובכל צעד ושעל אביו רחמו משניה עליו להיטיב לו, ימלא לבו שמחה וצהלה בגיל זרנן לה'.

וכמה צדיקים התנבאו בסגנון אחד לפרש לשון המשנה (מגילה יז.) 'הקורא את המגילה למפרע לא יצא',

מא. איתא בריש מסכת מגילה (דף ב.) 'מגילה נקראת ביי"א ביי"ב ביי"ג ביי"ד בט"ו, לא פחות ולא יותר', והקשה ה'טורי אבן' (שם) למה הוצרך להוסיף 'לא פחות ולא יותר', הלא כבר מנה את כל הימים שבהם קורין את המגילה, ומכלל הן אתה שומע לאו, שבשאר הימים אין קורין. ובדרך רמז מבאר ב'ברית כהונת עולם' (מאמר הסתר אסתיר פ"א) דהנה ידוע ששם הוי"ה ב"ה העולה בגמטריא כ"ו (26) מורה על רחמים וחסדים מגולים, ואילו השם א-ד-נ-י מורה על הנהגת דין, והוא עולה למניין ס"ה (65). ובאמת אף 'דינים' אלו הינם חסדים ולטובה הם באים, אלא שהם בהסתר.

והנה הגימטריא של יי"א יי"ב יי"ג יי"ד ט"ו יחדיו עולים כמנין שם א-ד-נ-י (-65), ואילו שני הימים (יום שלפניהם - י' לחודש, וט"ז לחודש שלאחריהם) עולים יחדיו למנין כ"ו כמספרו של שם הוי"ה. ובא ללמדנו, שסוד קריאת המגילה היא הנהגת העולם בדרך הטבע הנרמזת בשם א-ד-נ-י, ולכן 'לא פחות ולא יותר' - זה השם הוי"ה (וכמו שנתבאר, שי' וט"ז עולים כ"ו), כלומר כי בכל המגילה לא נמצא שם זה המורה על ניסים גלויים - אלא הכל מלוכש במעשים שבטבע, ללמדנו, כי אף בשעה שהנהגה מוסתרת מעין רואים יאמין שהקב"ה מציץ מן החרכים ומשגיח על כל יהודי בחיבה יתירה, ואף אם בשעת מעשה אינו ניכר שהקב"ה בורא ומקדים את הרפואה למכה, מ"מ כן הוא האמת. מב. הגה"צ רבי נטע ציינווירט זצ"ל היה אומר, שלומר על כל דבר 'גם זו לטובה' הוא קיום מחיית עמלק, שהרי זוהי דרכו של 'המן' לעמוד ולהכריז 'כל זה איננו שווה לי'.

מג. הוסיף ע"ז הרה"ק מאוסטרובצא זי"ע (בית מאיר פורים ה) ביתר שאת, דאמונה לאחר הנס מצויה גם אצל הנכרים בני אומות העולם, וכמו שכתוב (ח יז) 'ורבים מעמי הארץ מתיהדים', ומעלתם של בני ישראל שהם מתחזקים באמונה בחי החיים גם בשעה שהחושך מכסה ארץ וההשגחה נסתרת, ומאמינים שיש אור גדול תחת ההסתר, בשכר האמונה יזכו לישועת ה' כהרף עין.

מד. ותתיישב בזה הקושיא הידועה, מדוע נקרא שם היום טוב 'פורים' על שם הפור זה הגורל שהפיל המן בעת צרה ולא על נס הצלה, והלא כל המועדות נקראים על שם הנס, כגון חג הפסח שנאמר (שמות יב כז) 'ואמרתם זבח פסח הוא לה', אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים, וכן חג הסוכות - 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל' (ויקרא כג א), וכיוצא בו בחנוכה על שחנו מן המלחמה בכ"ה בכסלו, ומה נשתנה בפורים שנקרא על שם הפור, והרבה תירוצים נאמרו בזה. ועל פי האמור יש לומר, שתכלית ומטרת יום הפורים הוא להשריש את האמונה בהשגחה

ונהפוך הוא - מתוך הצרה המציא פדות ורווחה

כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות, ח"א דף לב, ד"ה כתיב) דהנה אמרו חז"ל (נדה לא), 'אין בעל הנס מכיר בניסו', והיינו כי פעמים רבות יקרה איזה מקרה לכלל או לפרט ואינו מכיר שתחת אלו הדברים נשמן איזה ישועה והצלה, וכן נראה בדברי האגרת הזאת - מגילת אסתר, כי בראשית המגילה אנו מוצאים שממוכן זה המן הרשע ייעץ למלך להרוג את ושתי ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה' (א יט), כשהתכוון שבתו תבוא למלך תחת ושתי (תרגום אסתר ה א), אך בפועל הפך הקב"ה את עצתו ולא די שלא נהנה מהריגת ושתי, אלא דייקא עי"ז עלתה אסתר לגדולה והיא היא שגרמה לו להתלות על העץ. והמבין יבין כי הריגת ושתי היה (נס) בעין 'קריעת ים סוף' אלא שאין בעל הנס מכיר בניסו^מ. וכן בגתנא ותרש ביקשו

מדרכי ההשגחה עליו הרי אינו מכלל ישראל. כי כל עניינו של יהודי לזכור תמיד הן בשעת הטובה והן להיפך ח"ו שהכל הוא מיד ה'.

וזכר אמרו (עיי' ספר קדמון 'יוסף לקח' א א) שהנה שם הוי"ה מרומז ב' פעמים במגילה בראשי תיבות - 'יבוא ה'מלך ו'המן ה'יום (ה ד) ר"ת הוי"ה, וכן יוצא צירוף השם מסופי התיבות - 'כי בלת'ה אליו הרעה' (ו ז), לרמוז שהן כשנמצא ברום המעלה שרק הוא מוזמן לבוא אל המלך והן כשנמצא בבירא עמיקתא כי בלתה אליו הרעה, תמיד אין זה מכוחו ומחמתו אלא הכל הוא מיד ה' המשגיח עליו בכל עת ובכל שעה, ורמוז יש בדבר, למען תדע כי הקב"ה נמצא בכל דבר וענין מראשית דבר ועד סופו, וכל העובר עלינו באמצעו של דבר מיד ה' הוא.

עליונה גם בעת הסתרה כשעדיין חשיכה אופפת אותו ויקבל הכל באהבה, ועל זה מורה ענין ה'גורל' - שמבטל דעתו ומוציא לגמרי את מחשבתו וחשבונותיו, ומשליך יהו רק על השי"ת, ולכן נקרא היום 'פורים' - לפרסם ולגלות כי זהו עיצומו של יום ותכליתו - כי ממנו נקח לעבוד להבין שאין אנו נחשבים אפילו כ'בורג' קטן בכל מערכת הנהגת העולם, רק הכל תלוי ונמצא אך ורק בידי ה', והכל מתנהל ממעל בחשבון טוב ומדוקדק.

מה. עוד מצינו במשנתו של הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ בתחילת דבריו על מגילת אסתר), ועיקר הנס הוא שהקדים הקב"ה וברא את הרפואה באותה שעה שחטאו ישראל, כי לא היה עיקר הנס מה ששמע ה' בקול שוועת עמו בני ישראל בשעה שקראו אליו, שהרי 'אפילו תשובת נינוה קיבל, ולמה לא יקבל צעקת ישראל', וגם הנס של 'ונהפוך הוא' לא היה כל כך חוץ לדרך הטבע שהרי המלך אוהב את המלכה, וגם (מגילה טו:) אחשוורוש הפכפך היה, ועל כן אפשר שיאהב היום את המן ולמחר יצווה לתלותו על העץ.

ועיקר הנס הוא שהרג את ושתי כנגד דרך הטבע, שהרי קפ"ו יום עשה משתה כרצון איש ואיש ולא נשתגע, וביום האחרון נשתגע בשיגעון. וגם ושתי המלכה היתה משוגעת שהפריזה בדברים כנגדו... ולא עוד אלא שעל אותה שעה נגזרה הגזירה - על שנהנו מסעודתו של אותו רשע (מגילה יב), ואעפ"כ ריחם עליהם הקב"ה והקדים וברא את הרפואה באמצע הסעודה והרגו את ושתי, ועי"ז לבשה אסתר מלכות והיה בידה להציל את ישראל מגזירת המן, נמצא שתחילת הישועה היתה כאשר היו ישראל בדיוטא התחתונה ועסוקים בחטא רח"ל, ללמד ש'בנים משחיתים' - אפילו בשעה שמשחיתים בנים חביבים הם לה'.

וללמדנו, שניתן 'להתהפך' ברגעא חדא ולהתקרב אל השי"ת מתוך המצב השפל ששקוע בו, ואז יראה כיצד היתה מוכנה ישועתו גם כשהיה בדיוטא התחתונה. ובכך יש לפרש בלשון הכתוב (ד טז) 'ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת', שאם 'אבוא אל המלך' יתברר תוקף הנס אשר היה מוכן ומזומן בשעה שהיתה ההנהגה 'אשר לא כדת'. איידי דאיירינן מענין הגזירה על 'שנהנו מסעודתו של אותו רשע', מקשים העולם, מה היה חטאם של ישראל באותה סעודה הרי דרשו חז"ל (מגילה יב) 'לעשות כרצון איש ואיש' (אסתר א ח) - אמר רבא, לעשות כרצון מרדכי והמן, ואם כן הרי היו כל המאכלים ושאר עניני הסעודה ב'הכשר' של מרדכי הצדיק ומה עוון יש בזה, וביארו על פי מה מעשה ש(לא) היה, פעם נסעו ישראל וגוי יחדיו בדרך, אחר שהילכו כברת דרך הוציא היהודי מצקלונו מאכלו אשר הביא עמו מביתו, בירך על המזון ופטר את הפרפרת אכל ושתה, ואילו הגוי הוציא 'בשר שמן' וניגש לאכלו, וב'נדיבות לב' הציע ליהודי להצטרף עמו בסעודתו, אך היהודי התנצל ואמר שאסור לו לאכול מבשר גוים, בגמר סעודתו שתה הגוי מיינו, גם בזה סירב היהודי לשתות מכוסו ואמר לו ש'סתם יינם' אסור על איש ישראל. הגוי שלא נתברך ב'בינה ודעת' לא הבין את דברי היהודי והוכרח היהודי להסביר לו ב'רחל בתך הקטנה', שהתורה אוסרת

כי הוא אמר ויהי - כל הנעשה בעולם בציווי ה' הוא לעולם ידע אדם שאין דבר הנעשה בידי בשר ודם - אף אם נראה כי פלוני עשאו ופלוני הרע לו, באמת מיד ה' הוא כי הוא עשה עושה ויעשה לכל המעשים^מ. וכך כתב המהר"ל (אור חדש אסתר) על דרשת חז"ל (מגילה יא.) 'הוא אחשוורוש - הוא ברשעותו מתחילתו ועד סופו'. ולכאורה צריך ביאור, הרי מצינו שהרבה טובות עשה אחשוורוש לאסתר ומרדכי ולישראל, ונראה כאילו רק מתחילה היה רע אבל לבסוף נעשה טוב, ומדוע אמרו 'ברשעותו' מתחילה ועד סוף. אלא ביאורו, כי אכן, מצד עצמו היה רשע מתחילה ועד סוף, וכל מעשיו - הן הרעים מתחילה והן הטובים שלבסוף, מאת ה' היו - הקב"ה גזר את הגזירה והוא עצמו ביטלה, ולא מצד אחשוורוש כלל, (ומסיים בזה"ל) ודבר זה בא להזכיר בתחילת המגילה^מ

לשלוה יד במלך אחשוורוש אך הקב"ה הפך את רצונם ותלו אותם על העץ, ובל זה כדי שיכתב בספר הזכרונות שמרדכי הציל את המלך ובבוא העת יבוא על שכרו יחד עם השפלת המן, כמו כן 'בלילה ההוא' בהגיע המן הרשע לדבר עם המלך בענין העץ אשר הכין למרדכי הצדיק, ורצה להבוות את מרדכי בעיני המלך ולשלוה יד בו, דייקא בעת ההיא פעל א-ל להרים קרנות צדיק ולגדוע קרני רשעים - שהוכרח המן להרכיב את מרדכי ברחוב העיר, ולא עוד אלא דייקא בשעה שגאוותו של המן עלתה לשחקים והתפאר לאמר 'וגם למחר אני קרוי עם המלך' (ו יב) לישב עמו בסעודתו, אז נהפך הכל, ומשם הלך אל מיתתו. כך גם גזירתו הרעה שבכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר תינתן דת להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים נתבטלה ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם (אסתר ט א).

לאכול בשר ויין של גוי זולתי במצב של סכנה ופיקוח נפש, ואף הוסיף והסביר לו 'פיקוח נפש' מהו, ויהי כשמעו כי כן - הוציא הגוי סכין גדול וכמעט שהניפה על ראש היהודי והזהירו שאם לא יאכל וישתה מבשרו ויינו יהרגו על אתר, בלית ברירה עשה כפי שהצטווה אכל ושתה והתענג מסעודתו של הגוי, לפתע חזר בו הגוי, והחל לפייס את היהודי בבקשת סליחה מחילה וכפרה על מעשיו, נענה היהודי ואמר לו בתוקף - אינני סולח ומוחל לך, ולשאלת הגוי מדוע לא יסלח לו השיב 'אינני מוחל לך על שלא נתת לי לסיים את הסעודה...' והיינו שאותו איש שמח עם הסיבה של פיקוח נפש שאקלע לידו כדי שיוכל לאכול וליהנות מן הסעודה.

וזוהו אומרם 'לפי שנהנו מסעודתו של אותו רשע', כי הגם שהיה מקום לומר שאולי היו מוכרחים להשתתף בסעודה מפני השלום ולתת כבוד למלכות, וכמו כן לא היה איסור באכילתם שהרי סידרו את הכשרות על צד היותר טוב, מכל מקום לא היה להם ללכת לשם מרצון ולהתענג מחבורתם של גוים טמאים פוחזים וריקים, והיו צריכים ללכת כמי שכפאם שד ומחמת ההכרח ולא ליהנות מן ההליכה וההשתתפות.

ובזה ביארו דברי הגמרא בכפתור ופרח, שכך אמרו שם, 'שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי, מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם, אמרו אתם, אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, (אך רשב"י דחה טעם זה, כי) א"כ שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו, אמרו לו אמור אתה, אמר להם, מפני שהשתחוו לצלם, אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר, אמר להם הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים', והלא ידוע שגם ההוה אמינא שבש"ס אמת היא, ואכן תרי עבירות אלו חדא נינהו, ובאה זו ומגלה על זו, דאף שנאנסו להשתחוות לצלם לפנים, מיהו לשמחה זו מה היא עושה, והיה להם להצטער על שנקלעו למצב של אונס כזה.

וכך כתב ה'חתם סופר' (תו"מ מגילת אסתר ד"ה איתא במגילה) דאע"פ שהיו אנוסים ומוכרחים להשתתף בסעודה, היה עליהם להשביע את נפשם עם מאכלים כשרים בטרם בואם לסעודה בבית אחשוורוש, וממילא היו אוכלים שם 'אכילה גסה' ולא לתיאבון.

מו. ורמזו זאת בלשון הכתוב (אסתר א טז) 'לא על המלך לבדו עושה ושתי המלכה', שהנה סופי תיבות של 'לבדו עושה ושתי המלכה' הם שם הוי"ה (שלא כסדרו), וללמדנו כי אם נראה בעיני בשר שושתי המלכה היא שעושה לפני המלך, אך האמת שמאת ה' היתה זאת, וזו היתה גזירת עליון שלא תבוא ושתי, למען תקבל את העונש המגיע לה ומלכותה תינתן לאסתר, וללמד יצא לכל אדם וה'רודף' שלו, שלא הוא עשה זאת, והכל בשליחות מן השמים נעשה, ולטובתך, מה לך כי תלון עליו שקיים רצון הבורא בהידור ובשלמות.

מז. וזהו שאמרו (א"ח תרצ"א ס"א) 'מגילה צריכה שרטוט', כלומר, לשרטט ולהעמיק בלב את ה'נקודה' העיקרית שהכל בידי שמים, וכבר דרשו דורשי רשומות כי 'נקודה' ר"ת 'ווייל נאר דו קענסט העלפן' (כי רק אתה יכול לעזור)...

- להודיע, כי כל הנעשה במגילה מכאן ואילך היה מן השי"ת^{מח}.

כדבר ממוכן - כפי הכנתו יקבל השפע ויגש לימים בהשגות גבוהות

בתיב במגילה (א כא) 'ויעש המלך כדבר ממוכן', איתא מהרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (ב"א ספ. ד"ה ויעש המלך) ע"פ מה שידוע דכל מקום שנזכר במגילה המלך הכוונה הפנימית היא למלך מלכי המלכים הקב"ה, וזהו פירוש 'ויעש המלך' שהקב"ה נותן לאדם ליהנות ולקבל מן היו"ט (וכן מכל מצווה) 'כדבר ממוכן', היינו כפי מה שהוא מכין את עצמו בטרם יבוא היום טוב^{מט}.

ובזה ביאר המהר"ל (אור חדש בהקדמה), מה שאמרו חז"ל (מגילה טו:) ש'המלך' האמור במגילה הכוונה ל'מלכו של עולם' (ותמוה מדוע רמזו שם 'מלכו של עולם' ברשע כמותו ולא במרדכי. אלא, כי אדרבה בא לומר) שלא תטעה לומר שלפי פשוטו מדבר 'המלך' באחשוורוש, ורק ב'רמז' קאי על 'מלכו של עולם'. אלא אדרבה, פשוטו של 'המלך' היינו מלכו של עולם, הוא עשה את כל הנכתב במגילה - שאחשוורוש פעל מה שנגזר עליו ממלכו של עולם - שהיה נראה כמי שעושה איזה דבר ובאמת אף 'מעשיו' של אחשוורוש בדבר ה' נעשו.

צא ולמד מדברי הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע (בית יצחק לפורים), על דברי המשנה (מגילה ב.) 'מגילה נקראת ב"א ב"ב ב"ג' והם שלשה ימים שקודם

מח. ובזה מבארים את ענין שינוי המלכושים בפורים - שנראה לו זה האיש כראובן ובאמת אינו אלא שמעון, להורות כי כל הנעשה בעולם נראה לו שנעשה על ידי פלוני, ובסיבה פלונית, אך באמת הכל מאת נורא עלילות, שהקב"ה מסבב הכל כרצונו להביא לידי התכלית הנרצית לפניו.

וזהו ענין 'לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', שבכל השנה נדמה לאדם שיש לו שונא המציק לו, והוא 'ארור המן' הפרטי, לאידך גיסא פלוני המיטיב לו הוא 'ברוך מרדכי' שלו. ובפורים צריך להגיע למצב שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי - שלו, כי אין כאן לא שונא ולא אוהב, אלא בין הטובות ובין הרעות כולם מאת הבורא ית"ש המסתתר תחת זה ה'המן' וה'מרדכי' להרע או להיטיב לו.

מכאן תבין את דבר המעשה, להרה"ק השרף רבי יחיאל מאיר מגאסטינין זי"ע היה מאן דהו שהיה רודפו עד חרמה, ומיצר ומציק לו במאד מאד, לימים חלה היהודי ונפל למשכב, מיד החל השרף לשפוך תפילות בעושר לרפואת ההוא גברא, ואף התענה תעניות לזכותו, ויראו כל העם ויתמהו מאד, בשלמא מה שהרבי שומע חרפתו ואינו משיב ניחא, אבל מדוע יקרע שערי שמים בעדו, ענה להם, לא זה האיש 'רודף' אותי - אלא הוא שליח מן השמים העושה שליחותו, אם ימות זה יעמוד אחר במקומו, ומי יודע מי יהא הרודף החדש ומה יהיו מעשיו, ניחא לי שיישאר זה רודפי אחר שכבר מכירו אני ואת תחבולותיו...

מט. וכבר אמר הגר"א זי"ע לפרש הפסוק (ישעיה ו ב) 'יחיינו מיומיים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו', דהנה פירשו חז"ל (בר"ר נו ג) מדוע נקראת סכין של העקידה 'מאכלת' - על שם שישראל אוכלים מתן שכרה, וקשה, הרי 'שכר מצוה בהאי עלמא ליכא' (קידושין לט:), אלא ודאי אין בני ישראל אוכלים מפירותיה של עקידת יצחק עצמה, רק מכל גייעתו ועבודתו שטרח אברהם אבינו סביב המצווה - בהילוכו שלושת ימים עד ראותו את הר המוריה ובעצם העלאת בנו יחידו ע"ג המזבח, כי על ההכנה והטירחה אודות המצווה יש שכר גם בהאי עלמא, ולכן סיפרה לנו התורה את כל ההכנות והזריזות שעשה לקיים מצות עקידה, השכים בבוקר וחבש בעצמו את חמורו, ובקע עצי עולה, להודיענו כי מכל זאת אנחנו אוכלים בעולם הזה. וזהו אומרו 'יחיינו מיומיים' כי בשכר אותם שני ימים שהלכו עד לעקידה יאכלו בני ישראל אף בעולם הזה, ואילו 'ביום השלישי' - זה מעשה העקידה גופא, 'יקימנו ונחיה (רק לפניו' דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קול אליהו וירא אות טז).

הרה"ק רבי חנוך העניך הכהן מאלכסנדר זי"ע היה אומר בשם המגיד מזלאטשוב זי"ע, דהנה דרשו חז"ל (מגילה טז.) מאי דכתיב (אסתר ו ד) 'והמן בא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו - תנא, לו הכין, שהכין את העץ לתלות את עצמו עליו, ושאל הרה"ק מדוע הוציאה הגמ' את המקרא מידי פשוטו שהכין את העץ למרדכי, אלא, כי הכנה לא שייך אלא לדבר מצוה, והרי לתלות את מרדכי עוון גדול הוא, אלא על כרחך לדרוש ש'לו הכין' - לתלות את המן, וזה אכן מצוה גדולה (הובא בחשבה לטובה לפורים).

את ההכנה יערוך מתוך השגה כי הימים הבאים גבוהים ורמים וביד האדם לצאת מהם כש'רווח נקי' בידו, הן ברוח הן בגשם, מסופר שפעם יצאו הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב והבעל התניא זי"ע לקבץ מעות לצורך פדיון

הפורים, והיינו כי בפורים היה 'מתן תורה' שהרי קבלו בני ישראל את התורה מאהבה, (כמו שדרשו חז"ל בשבת פח). וכשם שבמתן תורה ניתנו להם שלשת ימי הגבלה להכין עצמם לקראת קבלת התורה, כך קבעו שלשה ימים לפני פורים כג' ימי הגבלה - שבהם יוכל האדם להתכונן בראוי כדי שיהא מוכן ומזומן ליום הנשגב והגדול הזה יא.

שבוים, ולא פסחו על שום אחד מבני העיר, ואפילו על הדל שבדלים. והגיעו לפני מרוד אשר התגורר בבית קטן המט ליפול, ובקשו ממנו שירים אף הוא נדבתו, אמר להם וכי אינכם רואים את מצבי השפל עד שאתם מבקשים ממני תרומתי. שאלו רבי לוי יצחק 'מהיכן ירק זה חי', כלומר מהיכן פרנסתך, השיב העני כי הולך הוא ללקוט את בגדי העשירים אשר משליכים אותם לאשפה ונוטלם וגוזרם ומתקן מהם 'שמאטעס' וסמרטוטים להטליא בהם בגדים וכדומה, ואח"כ מוכר אותם בעד כמה פרוטות המספיקות בקושי כדי קניית לחם לקיום הגוף, ומאין לו ליתן להם כאשר לרש אין כל חוץ מהלחם אשר הוא אוכל. נענה לו רבי לוי יצחק אם כן איפוא תן לי שמאטע אחד ונתן לו, מיד אמר הבעל התניא תן גם לי אחד, תמה עליו העני על בקשתו, אך הבעל התניא הכביר עליו דברים בגודל מצות פדיון שבוים וכמובא ברמב"ם שאין מצוה כדוגמתה, ונתן לו. שוב ביקש הקדושת לוי עוד אחד וחוזר חלילה עד שנטלו ממנו את כל 'רכושו'.

אחר הדברים האלה אמרו לו, דע לך כי מן השמים גזרו עליך 'עשירות' - זהב וכסף ואבנים טובות לרוב, אלא שעד עתה נמנע ממך השפע הואיל וכל עסקך היה ב'שמאטעס' וממילא חששו שתמשיך לנהוג כיוצא בזה גם בכל האוצרות הגנוזים ומיועדים עבורך, אך עתה משנטלנו ממך כל אותם בגדים מטולאים כבר יוכל כל השפע להגיע אליך, אך ראה לנהוג בהם כראוי להם.

ולעניינו יאמר, כי חג ה' לנו, ימי הפורים, ומצפה עבורנו אוצרות יהלומים ומרגליות טובות ללא גבול, וכדכתיב (ט כח) 'והימים האלה נזכרים ונעשים' בפועל ממש, והנס מתעורר בזמן הזה מחדש כפי שהיה בימים ההם ממש, ואף בימינו אנו יש 'ונהפוך הוא' כפשוטו - לבטל כל גזירות קשות ואכזריות ולהמתיק הדינים ולרחמים ולרצון, אם נתעסק ב'שמאטעס' אין לך 'שוטה' גדול מזה - המאבד מה שנותנים לו בעד פחות מ'נזיד עדשים', הקב"ה מצפה ומייחל שנחדל להתעסק בדברי הבל בכדי שיוכל להריק עלינו ברכה עד בלי די - ונהפוך הוא בלבוש מלכות תכלת וחור, לא שמאטעס ובלויי סחבות ח"ו.

עוד בה יאמר, בענין ההכנה, שעל האדם להכין את 'ראשו' לקראת המועד ולקראת מה שהמועד מרמז ואומר לנו, וכבר הובא משל ב'חשבה לטובה' מהרה"ק רבי העניך זי"ע (מערכת סיפורים) לאדם אחד שהיה בטבעו מפוזר ומפורד, בכל לילה בעלותו על יצועו לשינת הלילה היה מפוזר את בגדיו לכאן ולכאן עד שהיה טובע בתוהו ובוהו. והיה הדבר מפריע לו ביותר בעת קומו משנתו, כי כל עוד שלא היה מסובב את הבית מאה פעמים לא היה מוצא את בגדיו, והיה מאחר בבואו לעבודתו. פעם שפך לבו בפני ידיו, ייעצו הלה עצה טובה שבכל לילה יקח לידו דף וקולמוס ויכתוב בפרטות היכן הניח כל דבר ודבר, וכך עשה, כלילה הראשון כתב 'את כתונתי הנחתי על השולחן, את הפוזמקאות על הספסל', וכך כתב את כל בגדיו, וסיים את מכתבו 'את ראשי הנחתי במיטתי' ושכב לישון. בבקרו של יום לקח את הפיתקא בידו ואכן בתוך כמה דקות מצא את כל בגדיו, לאחמ"כ מצא כתוב בפתק 'את ראשי הנחתי במיטה', פנה האיש למיטתו ולא מצא לא את ראשו ולא את עצמו, החל זועק ומייל וואו בין איך... וואו איז מיין קאפ... וואו בין איך... (היכן אני... היכן ראשי...) משל זה מוכיח לדרכם של הבריות, שאף שמרבים הם בכל מיני הכנות ועניינים מכל מקום 'את הראש' את עיקר הנקודה הפנימית הרי הם מפסידים. ולאחר מעשה הנו זועק היכן אני והיכן ראשי.

אמנם, אם כבר אתא ובא היום הגדול ולא הכין עצמו, יתחזק בדברי הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע (פורים, ד"ה חייב אדם לבסומי) בדיוק לשון הכתוב (אסתר ט כח) 'והימים האלה נזכרים ונעשים', שלא כתיב 'להזכיר ולעשות' בלשון עתיד, אלא 'נזכרים ונעשים' - שמשמע שנזכרים ונעשים מאיליהם ואפילו בלא הכנה.

נ. בגישתנו לערוך סדר פורים כיצד, עלינו לזכור כי ימים קדושים אלו הינם אוצרות גדולים מוכנים לפנינו, ומן השמים ניתן בידינו הכח להוציא ולמשוך מהם השפעות גדולות ורבות בגשמיות וברוחניות, יזהר כל אחד שלא להיות 'שוטה המאבד מה שנותנים לו'.

מעשה שהיה ושמעתיו מבעל המעשה - אברך מן השורה מבני ירושלים היקרים (הדר בבי"ש) ור' מרדכי שמו, וממנו ניקח לקח טוב עד כמה צריך האדם לעבוד בעצמו ולא לסמוך על קדושת הזמן שתרום אותו אם לא

באר הפרשה - פרשת זכור - פורים

יעשה כלום מעצמו. כי הנה ר' מרדכי בעל המעשה מסדר לרבים נסיעות (טיסות) בשמי מעל לקברי צדיקים שבגולה, מטבע הדברים גם הוא נוסע רבות במטוסים ברחבי תבל.

בכל נסיעה מתוספות לו עוד 'נקודות' אצל חברות הנסיעות, עד שהודיעוהו באחד הימים כי בנסיעה הבאה הוא זכאי לטוס ב'מחלקה ראשונה' תמורת 100 שקלים בלבד [לאלו שאינם בקיאים, בכל מטוס יש כמה 'כיתות', פעמים שתיים ופעמים שלוש, מחלקה פשוטה בה נוסעים המון העם כשהם 'יושבים צפופים ומשתחוים צפופים', ויש עוד מחלקה הנקראת 'ביזנעס קלאס', ולמעלה ממנה 'מחלקה ראשונה' בה יושבים הנוסעים בהרחבה גדולה, הכסא נהפך למיטה מוצעת בכרים וכסתות, משרתים עומדים הכן לשמשם בכל מיני שימוש במאכל ומשתה וכל צרכיהם, גם בבואם לשדה התעופה יקבלו אותם משרתים בסבר פנים יפות, לשאת את משאם ולהכניסם מדלת מיוחדת ללא כל המתנה בתור]. ר' מרדכי שאבתה נפשו לחוש פעם אחת בחייו על בשרו את ה'טעם' של העשיר, להרגיש 'מוישה דער גביר' מהסיפורים, הסכים להשקיע ב'ביזנעס' זה 100 שקלים, ובהתרגשות רבה קנה כרטיס למחלקה הראשונה.

בבוא העת, הופיע ר' מרדכי בשדה התעופה נרגש כולו, ברוב חשיבותו אפילו לא הביט על ה'תור' של ה'מסכנים' הממתינים שעות בתור לעבור את מעבר הגבולות, רק הלך אחר כבוד עם ה'משרת' שהוליכו עד למקומו המכובד ב'מזרח' של המטוס, שם שקע לתוך הכסא - מיטה, כשכל כולו אומר כבוד, איי געוואלדיג, מתמוגג הוא מנחת לארכו ולרחבו, תוך כדי שהוא מנסה את כל הכפתורים להגביה המושב ולהנמיך ההדום אשר לרגליו וכן להיפך וכו' וכו', והרגיש עצמו ב'עננים' - כפשוטו וכמדרשו, ובהיותו בין שמים לארץ הרגיש כמי שנהנה מב' העולמות, עליון ותחתון, ובכל רגע ורגע שהמטוס הגביה את עצמו חש ברוח הדמיון הטוב עליו שהוא מקפץ לשיא העושר והאושר, עוד רגע והוא כבר מתנגש בשמים וממלך להם.

באותה שעה החליט אחד מהנוסעים ה'פשוטים' לערוך סיור במחלקה הראשונה - לראות במו עיניו את ה'עשירים' היושבים שם ולדבר עמם [מחמת מידת הסקרנות שתפסה אותו, או מאחר שכל מטרת נסיעתו היתה לזכות את אחינו שבגולה במצוות 'הכנסת כלה', והחליט בנפשו להתחיל בעבוה"ק תיכף ומיד בעודו במטוס], משקרב הלה למדור העשירים, הסיט את הוילון המפריד ביניהם [כשמשרתי המטוס אינם מבחינים בכך] ולעיניו נגלה דמותו של ר' מרדכי אשר לבושו מעיד עליו כי הוא אחד מאנ"ש, אדם פשוט משלנו, מכיוון שכן נענה הלה ודיבר אל עצמו בקול, 'אה, אה, סתם א שלעפער' -] לא עשיר זה אלא איש פשוט ביותר מעניי העיר], ברגע זה הרגיש ר' מרדכי שכל האוויר יצא לו מהבלון בפיצוץ אדיר, בין רגע הפך מעשיר ליורד רח"ל, כל עשרו ירד לטמיון בפחות מרגע, אילו היה ביכולתו היה פותח את חלון המטוס וקופץ משם מטה מטה עדי ארץ לגודל הבושה והבזיון, ומעולם לא נפגע כ"כ כפגיעה זו שפגע בו ה'משולח' בקריאתו 'אה, אה, סתם א שלעפער'.

באותה שעה הבין ר' מרדכי היטב היטב, כי לא תועיל לו לאדם הישיבה בביזנעס-קלאס (או במחלקה ראשונה), גם המשרתים העומדים סביבו לא יעזרו לו במאומה כל עוד שלא יקרה שינוי בעצם מהותו ומצבו, כל זמן שהמצב ב'חשבון הבנק' אינו עולה מעלה מעלה, אזי כל 'ההופעה' מסביב לא תועיל כלום, ובת קול מכרזת ואומרת 'אה, אה, סתם א שלעפער'.

אף אנו נכריז בדידן, אפשר לו לאדם לשהות במרכזו של 'ביזנעס קלאס' - אלו השבתות והימים הטובים, שהם המקום והזמן לקנות את כל הטוב שבעולם, בתורה ויראת שמים, אפשר לו לאדם להימצא בין 'חבורה' טובה, עובדי ה', מאמינים וצדיקים, אבל כל זמן שלא יעשה שינוי אצל עצמו, כל עוד שלא יראה בחשבון הנפש שלו שעולה מעלה מעלה, עדיין בת קול מכרזת ואומרת 'סתם א שלעפער'.

הגאון רבי יעקב גאלינסקי צוק"ל היה מספר את המעשה המובא במדרש (שה"ש רבה ו כז, והוא הוסיף מדיליה הרבה נופך וחיות לאותו המעשה) בימי שלטון הרומאים היה דר ב'ציפורי' איש ושמו 'יוסטא', ומה'מקצוע' אשר בידו היה מרוויח בקושי את מטה לחמו בצמצום. באחד הימים נכנסה בו 'רוח שטות' והחל מדבר עם כל מכיריו שברצונו להקביל את פני המלך היושב ברומי, והיו הכל נדים בראשם ברוב רחמים על יוסטא שנשתבשה דעתו, וחולם 'חלומות' בהקיץ... כי מה 'עסק' לחייט פשוט עם המלך הגדול... אך הוא בשלו, ראשו ורובו שקוע סביב המלך, ולא פסיק פומיה מדיבורים אודותיו, מאבותיו ורבותיו, מארמונו ואוצרותיו, מגדולתו וחכמתו וכו' וכו', גם אצר באוצרו תמונות וציורים מדמות דיוקנו, כשאת חלקם היה תולה על כותלי ביתו ובית חייטותו, עד שלא היה איש מבני ציפורי שלא ידע כי הלה מתאווה ומשתוקק לראות את פני המלך הגר ברומי, ורובם ככולם החשיבו אותו לשוטה בדבר אחד.

נפשי בשאלתי - ממעשה דפורים תראה שהתפילה מתקבלת תמיד
 עיקר גדול יש ב'קריאת המגילה' - ללמד לבני ישראל שהם קרובים אל ה' והוא שומע תפילתם באהבה, וכמו שכתב הרמב"ם בהקדמה לספרו יד החזקה (בסוף

ויש שלמדו מהגמרא (מגילה ל.) 'כי היכי דלא תיקרום עשיה לזכירה', עשיה זה פורים וזכירה זו קריאת פרשת זכור, ולא מצינו בשאר מצוות שמקדימים 'זכירה' לעשיית המצוות, ולרמזו לן שרק ע"י הזכירה' וההכנה מתחילה יוכל לקיים 'עשיה' הפורים.

ויהי היום, נשלח אחד משרי המלך לבקר בארץ הקודש, ובין הערים אשר דרכו רגליו הייתה העיר ציפורי, בהגיעו לשם שמע מבני העיר על ה'שוטה' יוסטא שאינו פוסק מלדבר אודות המלך... ובשובו לבית המלכות סיפר בשחוק על האיש הפשוט שמשתוקק לחזות בנועם זיו פני המלך... כשמוע המלך את דבריו נתן שמחה בלבו וציוה להזמין מיד את החייט לביתו נאווה... בהתרגשות עצומה עשה יוסטא את דרכו עד רומי וניצב לפני המלך יר"ה... וימצא יוסטא חן בעיני המלך... ויאמר לו 'מה שאלתך וינתן לך', בתחילה לא השיב יוסטא כלום, אך משדחק בו המלך נענה ואמר שברצונו להיות מלך על העיר ציפורי, המלך הסכים לבקשתו, ומיד 'הרצים יצאו דחופים' להודיע לבני העיר ציפורי כי יצא דבר המלך להמליך מלך חדש עליהם איש אשר נקרא בשם יוסטא. ביום פלוני יתקיים מעמד ההכתרה ברוב פאר והדר, והכל חייבים לקבל על עצמם את מלכותו, ובלעדיו לא ירים איש את ידו לאורך ימים ושנים.

בקרב בני העיר פשט וויכוח האם מלכם החדש הוא אותו יוסטא החייט, או שיוסטא אחר הוא כי תמוה לומר שאותו איש פשוט ונחות יהפוך ל'מלך'. והוכרע ביניהם לבדוק במעשי המלך החדש, שהרי ה'שיירה' תעבור גם ברחוב החייטים, ושם יבדקו את הנהגת המלך, אם יעמוד מלכת בעברו בסמוך לחנותו של אותו יוסטא הרי זה 'סימן מובהק' כי הוא החייט והוא המלך, אבל אם יעברו באותו מקום ולא יראו כל שינוי בהילוכו של המלך הרי זה מורה כי אין בינו וליוסטא החייט כל קשר וענין.

ככל שהתקרב יומה הגדול של ציפורי נשלחו מבית המלכות עשרות עבדים ומשרתים להכין את העיר ולצחצח את רחובותיה לקראת ההכתרה הגדולה, אחר הדברים האלה, בהגיע הרגע המיוחל הופיע המלך בשערי העיר ואתו המלך החדש שכולו אומר כבוד פאר והדר... כל בעלי שיר מנגנים בתוף ומחול ושאר כלי זמר לכבוד המלך החדש, ולתדהמת כל בני העיר בהגיע ה'מלך' בסמוך לחנותו של החייט לשעבר עמד מלכת, ועמו נעמד לבם של בני העיר אשר מעתה הם כפופים תחת 'יוסטא' מידעם שמכבר הימים... והנה הם רואים כי המלך מתעמק במחשבותיו ופורץ בבכי, והיה נראה בעיניהם שהוא בוכה מרוב התרגשות כיצד עלה ונתעלה מבירא עמיקתא לאיגרא רמא, אבל הוא הרים את עיניו ואמר לבני העיר 'אתון תמהין עלי, ואנא תמה עלי יותר מנכון' (אתם תמהים עלי - כיצד נהפכתי מחייט פשוט למלך גדול, ואני תמה על עצמי יותר ממכם). וכלומר, שהיה תמה על עצמו, **אם יש בי כוחות ליהפך ל'מלך' מדוע ביליתי כל ימי בעסקי חייטות**, לשבת בפירת הבית לתפור בגדים לפשוטי עם, הרי באותה שעה הייתי יכול למלוך ולהנהיג עולם ומלואו...

אף אנו נאמר לדידן, בשעה שאנו עומדים בימים קדושים כאלו, בהם ניתן לנו כוחות עצומים לקנות הון רב ברוחניות- לקנות תורה ועבודה יראה וקדושה, וכיו"ב שפע רב בכל צרכי עם בני ישראל שהרי התורה 'אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד' הבה ניזהר שלא להיות כ'יוסטא' המבלה ימיו ושנותיו בעסקי חייטות, בזוטות וקטנות ח"ו. והמשכיל בעת ההיא יזכה לעצמו ולדורותיו קנין נצח בטוב ובנעימים (אגב נלמד מכאן בגודל מעלת ההשתוקקות והכמיהה להתעלות, כאותו יוסטא שלפי גדול השתוקקותו לחזות בנועם זיו המלך אכן זכה והגיע לזה, ומשם נתעלה להיות הוא בעצמו מלך... אף אנו - הפשוט והנחות ביותר, אם ממקומו ישתוקק ויעסוק יומם ולילה בחיפוש אחרי המלך - סוף דבר יגיע לתכלית הטוב להתקרב למלך ממ"ה הקב"ה). נא. ולא יתייאש מתוך מחשבה כי רחוק ממנו הדבר, כי סיוע גדול יש בימים גבוהים הללו, אין לו אלא להיכנס בכלל המקבלים עול מלכות וה' יגמור בעדו. משל נאה המשיל לזה הרה"ק מסאטמאר זי"ע, למדרגות הגדולות הנוסעות מאליהם בכח העלעקטריק (מדרגות נעות) ופעמים ששני אנשים יעשו כברת דרך עד המדרגות הללו זה יעלה ויבוא עד למעלה למעלה, ורעהו ישאר עמוד למטה. והנפקא מינה ביניהם, שזה הראשון פסע עוד 'פסיעה קטנה' אחת והעמיד עצמו על המדרגה הראשונה, וממילא הובילוהו המדרגות מאליו למעלה, אך זה השני החסיר פסיעה זו ונשאר למטה... אף לדידן העושה פסיעה זו יעלה ויגיע לתכלית טוב, ואם לאו...

תפלתנו נשמעת, ואם בדם נחתמה מה שהיה הוא שיהיה, אמר לו בטיט היא חתומה, אמר לו משה רבינו לך והודיע למרדכי, מיד הלך והודיע למרדכי, הדא הוא דכתיב (ד א) 'ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, ויקרע מרדכי את בגדיו'. והאריך ה'קדושת לוי' (פורים, קדושה שלישית) ללמוד מכאן בגודל כח תפילתם של ישראל שאף גזירה שנכתבה ונחתמה בטבעת המלך אפשר לקורעה ולבטלה ע"י צעקה וזעקה אמיתית מעומק הלב.

אנב אורחא למדנו, שרק על ידי תפלה בעולם הזה בטלו הגזרות, דהא כל השבעה רועים לא הצליחו להמתיקה כי אם בכוחו של מרדכי שהתפלל עליהם בעולם הזה, וכן לא הועיל מה שהתורה חגרה שק [כאמור בתחילת המדרש שם] והאבות הרבו והפצירו בתפלה בעולם העליון, כי רק על ידי תפילת כלל ישראל בעולם הזה אפשר לפעול ישועות ולבטל גזירות רעות²¹.

ולא יסמוך עצמו על שום מקור עזרה וישועה בלתי על ה' לבדו, כדברי המהרש"א על דברי הגמרא (מנילה טו): שכאשר הגיעה אסתר לחצר בית המלך הפנימית נסתלקה ממנה שכניה, 'אמרה א-לי א-לי למה עזבתני' (תהלים כב ב), שמא אתה הן על שונג כמזיד ועל אונס כרצון או שמא על שקראתיו 'כלב', שנאמר (שם פסוק כא) 'הצילה מחרב נפשי מיד כלב

מנין המצוות) 'וצונו לקרות המגילה בעונתה, כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועתנו, כדי לברכו ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים, שאמת מה שהבטיחנו בתורה (דברים ד ז) וזי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו²².

זכר איתא במדרש (אסת"ר ז יג) וז"ל. באותה שעה (שנגזרה הגזירה בימי המן הרשע להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים), רץ אליהו זכור לטוב בבהלה אצל אבות העולם, ואצל משה בן עמרם, ואמר להם, עד מתי אבות העולם רדומים בשינה, ואי אתם משגיחים על הצרה שבניכם שרויין בה, כי מלאכי השרת וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות ושמים וארץ וכל צבא המרום בוכים במרר, ואתם עומדים מנגד ואינכם משגיחים, אמרו לו, מפני מה, אמר להם מפני שנהנו ישראל מסעודתו של אחשוורוש, ובעבור זאת נגזרה עליהם גזירה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם, אמרו לו אברהם יצחק ויעקב, אם הם עברו על דת הקב"ה ונחתמה גזירתם, מה אנו יכולים לעשות, חזר אליהו ואמר לו למשה, אי רועה נאמן, כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל ובטלת גזירתם לבלתי השחית וכו', אמר לו משה, כלום יש אדם כשר באותו הדור, אמר לו יש ושמו מרדכי, אמר לו לך והודיעו, כדי שיעמוד הוא משם בתפלה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקב"ה, אמר לו רועה נאמן, כבר נכתבה אגרת כלייה על ישראל, אמר לו משה אם בטיט היא חתומה

נב. לפי דברי הרמב"ם ביאר הגר"י מבריסק זצ"ל (פניני הגר"י עמו' פג) מה שאומרים בפיוט 'שושנת יעקב' אחר קריאת המגילה 'להודיע שכל קוויך לא יבושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך' [ובפשטות אינו מובן עניינו להכא, אמנם להאמור יובן], שזו תכלית מצות קריאתה, לדעת שהקב"ה עונה לעמו ישראל בעת שוועם אליו, וכל הקווים והחוסים בהשי"ת לא יבושו ולא יכלמו, וכפירוש רש"י בתהלים (לד כג) 'ולא יאשמו כל החוסים בך - לא יתחרטו לאמר אשמנו שחסינו בך', פירוש שאף אחד לא יתחרט על מה שבטח והשליך את יהבו על הקב"ה.

איתא מהרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תהלים) על הפסוק (לא כה) 'חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה', וז"ל: כדאיתא להודיע שכל קוויך לא יבושו, אפילו אותן שאינם ראויים מ"מ החוסים בהקדוש ברוך הוא לעולם לא יבושו, וכמו כן חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה' אפילו מי שאינו ראוי, ע"כ.

נג. איתא מהרה"ק משינאווא זי"ע (דברי פורים ד"ה ואתם כתבו) וז"ל. ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב (אסת"ר ח ח), דהנה לסמוך על הנס אסור כמאמרם (פסחים נ): לאו בכל יומא מתרחיש ניסא, וגם לומר שהעולם מתנהג אך בדרך הטבע יכולין לבא מזה לאפיקורסות ח"ו אלא צריך לידע שהעולם מתנהג בדרך הטבע והנס יכול לבא ע"י תפילות. וז"ש 'כתבו על היהודים כטוב בעיניכם בשם המלך' - זו תפלה כמ"ש (בראשית כא לג) 'ויקרא שם בשם ה' א-ל-עולם', וחתמו בטבעת המלך - היינו שילכו בדרך הטבע, ודעו, כי 'כתב אשר נכתב בשם המלך' - היינו ע"י תפלה, ונחתום בטבעת המלך' - עם הטבע ג"כ 'אין להשיב', על זה (התפילה) אין יכול להיות קטרוג ח"ו ויכול להוושע.

על שערי רחמים ונפתחו לו, ולכאורה עיקר מעלתו של מרדכי ש'נפתחו' לו שערי רחמים, ואם כן היה צריך לומר 'בן יפתח', ומדוע נקטו 'בן קיש', אלא ללמדנו על גדולתו של מרדכי שלא התיימש לנוכח הגזירה, ואף שידע כל אשר נעשה מכל מקום עמד והקיש שערי רחמים, מתוך האמונה בכוחה של תפילה, והיא שעמדה לבטל את הגזירה, והיא היא גדולתו.

והתפילה מתקבלת ביותר כשהיא בוקעת ועולה ממעמקי הלב, וכמו שמבאר המלבי"ם (ו) (י) מה שאמרה זרש 'אם מזרע היהודים מרדכי אשר החלות לנפול לפניו לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו', ולכאורה מן התימה שכך תאמר זרש לבעלה המן דברי ייאוש המשברים רוחו במקום לעודד אותו, לחזקו ולייעץ לו עצה טובה. אלא מבאר המלבי"ם, כי זרש אמרה להמן הנה עיניך הרואות כי החלות לנפול לפניו, והיינו משום שמרדכי עסוק בשקו ובתעניתו ומתפלל וזועק לאלוקיו שיושיעו, אם כן אין לך עצה אלא לגרום לו להפסיק להתפלל, רק באופן הזה תוכל בו אם תפול ותבניע עצמך לפניו עד שתתנאה דעתו ויפסיק מתפילתו ותשוכתו אז תגבר ידך לעשות חיל, אבל כל עוד שתלחם בו כן ירים ידו בתפילה, והיינו שעל ידי שהמן יבנע ויפול בפניו שוב לא תהא תפילתו של מרדכי שלימה, שהרי יראה שמתחיל לזרוח שוב השמש וכבר אינו שרוי בחשיכה גדולה כ"כ, ותפילה כזו לא תועיל כ"כ וממילא יוכל המן לגבור עליו.

נוראות מצינו בתנא דבי אליהו (פרק ב) וז"ל, ולא גלגל הקב"ה והביא את המן לעולם אלא בשכרו של אנג שהיה בוכה ומתאנח בשעה שהיה חבוש בבית האסורין (כשאסרו שאול המלך) ואמר אוי לי שמא יאבד זרעי לעולם מן העולם, עכ"ל, וללמדנו שאף כבי ותפילה של רשע כזה - מזרע עמלק שהתורה רוצה שנכרינתו, גם פועלת, ק"ו לתפילת איש מבני ישראל.

יחידתי, חזרה וקראתו 'אריה', שנאמר (שם כב) 'הושיעני מפי אריה', והדברים סתומים ואומרים דרשני, מה לי איך כינתה את אחשוורוש בתפילתה, וכי משום שקראה את אחשוורוש כלב נסתלקה ממנה שכינה, מה ענין זה לזה [ובפשטות הכוונה, מפני שהיתה צריכה לחלוק כבוד למלכות], ומבאר המהרש"א (ד"ה ואמרה) עומקה של אנדה זו, דאינו דומה הבורח מן הכלב לבורח מן האריה, כי בראות האדם כלב לפניו יבדוק תחילה במהותו של כלב - מה גודלו ומה חזקו ולפי"ז יחליט על דרכי פעולה והצלה, אבל בפגיעתו באריה מיד יזעק ל'הצלה' מבלי כל נפק"מ מה גודלו וחזקו... כיו"ב, המתפלל על ההצלה מהכלב אינו מתפלל כל כך מקירות הלב - מתוך מחשבה שיש בידו להנצל לברו, ואילו בתפילתו על ההצלה מן האריה יזעק בחזקה אל ה', וירעיש עולמות שיוכה להינצל מלהיות טרף לשיניו רח"ל, וזה עומק כוונת דברי חז"ל, שבתחילה קראה אסתר את אחשוורוש 'כלב', היינו שהיה נדמה בעיניה שהצרה היא בבחינת 'כלב', ויש כמה עצות ותחבולות להינצל ממנה, וזה גרם לה שהרגישה בעת התפילה שבידה להינצל מן הצרה בכוחות עצמה, ולכן נסתלקה ממנה שכינה, ומשום הכי 'חזרה וקראתו אריה' - שהשכיחה לדעת שאין לה על מי להישען אלא על אבינו שבשמים, והשליכה כל יתבה על ה', ועל כן נענתה מיד, וזכתה באותה סעודה לבטל את הגזירה, 'ונהפוך הוא אשר ישלמו היהודים המה בשונאיהם', להודיעך שמבלעדיו אין אלוקים ואין בלתו מלהושיע"ה.

וגם כאשר 'רואה' שננעלו בפניו כל השערים, ולא מיבעיא ש'שערי ההצלחה' סגורים וחתומים אלא אפילו שערי התפילה, שעומד ומתחנן פעמים רבות ולא נענה, אל יפול רוחו בקרבו אלא יחזור ויתפלל, ובודאי ישמע א-ל ויענהו. וכך יש ללמוד ממה שדרשו חז"ל (מגילה יב:) את הפסוק (אסתר ב ה) 'איש יהודי היה בשושן הבריה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש' - שהקיש

נד. פעם אמר הרה"ק משינאווא זי"ע לתלמידיו, הנה מדרך העולם, כשזקוק אדם לסכום כסף קטן אינו טרוד כלל, ובשלוות נפשו הוא סמוך ובטוח שהמעות יבואו לידי, ואילו בשעה שנצרך לסכום גדול הריהו כולו עסוק ב'כסף מנלן', ודואג מניין ישיג את הממון הרב. אך האמת דאיפכא מסתברא, כי הזקוק לממון רב ויודע היטב שאי אפשר לו להשיגם בכוחות עצמו, ובעל כרחו משים הוא את שברו על ה' אלוקיו, איש הלזה בוודאי ישיג המעות בבטחונו הגדול בה'. אך לעומתו, הנצרך לסכום קטן, ונראה בעיניו שאפשר לו להשיגם בכוחות עצמו, ואינו נשען לגמרי על בורא כל העולמים, זה האיש עליו לדאוג ביותר, כי מתרחק הוא מהבטחון בה' אם כן 'מאין יבוא עזרו'.

זכור משנה ברורה' (תרפו סק"ב) הביא לבאר [ומקורו ב'לבוש' עי"ש] 'כי בימי מרדכי ואסתר נקהלו ביום י"ג באדר להלחם ולעמוד על נפשם, והיו צריכין לבקש רחמים ותחנונים שיעזרום ה' להנקם מאויביהם, ומצינו כשהיו ביום מלחמה שהיו מתעניין, שכן אמרו רז"ל (מכילתא פר' בשלח סו"פ א) שמושה רבינו ע"ה ביום שנלחם עם עמלק היה מתענה, וא"כ בודאי גם בימי מרדכי היו מתענים באותו יום, ולכן נהגו כל ישראל להתענות בי"ג באדר. ונקרא 'תענית אסתר' כדי לזכור שהש"ת רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה וישוב אל ה' בכל לבבו כמו שעשה בימים ההם, נמצינו למדין, שטעם קביעת התענית הוא להשריש את כח התפילה והתשובה בלבות בני ישראל, שיזכרו וידעו שבכל דור ודור שומע הקב"ה לתפילת כל פה עמו ישראל ברחמים בכל עת ובכל שעה אם שבים אליו ית'.

ויש עוד טעם לתענית אסתר אשר גילה ה' מגיד' למרן ה' בית יוסף, וכפי שהביא ה' קב הישר' (פצ"ו) וז"ל. 'שהשגחת הקב"ה הוא תמיד על ישראל שהן נחלתו ועדת סגולה, והוא חפץ להצדיקם כדי להנחילן שבר טוב לעוה"ב, וביום שמגיע י"ד [באדר] להיות ישראל שמחים וששים בו על תוקף הנס שעשה הקב"ה בהמן הרשע ובבניו ובשאר שונאי ישראל אז היא נקראת שמחה של מצווה, וע"כ אמרו רבותינו ז"ל 'חייב אינש לבסומי בפוריא'. והנה יש לחוש פן על ידי רבוי האכילה ושתיה ושמחה באין ישראל לידי חטא, לכן הקדים הקב"ה התענית, לפי שהתענית היא סגולה להנצל על ידי התענית מן החטא, ולא יהיה כח להשמן ולילית לקטרנג עליהם, ולהביאם לידי חטא מחמת ריבוי האכילה ושתיה, וטוב לכונן כשיאמר (בסליחות לתענית אסתר) פזמון

המהרי"צ דושינסקי מבאר בדרך רמז את דברי הגמרא (חולין קלט:): 'מרדכי מן התורה מניין, דכתיב (שמות ל כג) מר דרור ומתרגמינן מירא דכיא' י"י. כי הנה מצינו שלאחר שהדת ניתנה בשושן הבירה מיד יצא מרדכי בשק ואפר, וזהו שנתקשו 'מרדכי מן התורה מניין', כלומר מניין לו למרדכי שהדרך לביטול גזירות קשות ומרות הוא על ידי שמבטל ומכניע את עצמו כמי שאינו, ותירצו דכתיב מר דרור, והרי מבואר ברמב"ם (פ"א מהל' כל המקדש ה"ג) ש'המור הוא הדם הצרור בחיה שבהודו הידוע לכל שמתבשמין בו בני האדם בכל מקום, וכלומר, שהוא בא מחיה טמאה, ולכאורה תגדל הפליאה, מה לחיה טמאה ולבית המקדש, היתכן כזאת, שיעשו מדם חיה את שמן המשחה (ובאמת הראב"ד חולק על הרמב"ם מטעם זה), ובע"כ צריך לומר, שמכיוון שכתשו ורסקו אותו בטל שם דם מעליו ונהפך לעפר בעלמא (רדב"ז שם), ואם דם שמתבטל יכול להיות בשמן המשחה, קל וחומר שאדם המבטל עצמו נהפך לאדם אחר שלא חלה עליו הגזירה מעיקרא'.

תענית אסתר - סגולת היום לקבלת התפילות

חכמינו ז"ל קבעו יום י"ג אדר לתענית אסתר, וצריך ביאור מהו ענין תענית זו, דבשלמא 'ארבעת הצומות' שבמשך ימי השנה נקבעו על הצרות והתלאות שעברו על בני ישראל בימים ההם - בחורבן הבית, ועדיין לא נושענו שעדיין לא נבנה המקדש, אבל תענית זו שהתענו בימי מרדכי ואסתר ביציאתם למלחמה, וכבר נגמרה המלחמה - ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם, א"כ תענית זו למה היא באה.

נה. רמז נפלא רמז הגה"צ רבי מיכאל בער ווייסמאנדעל זצ"ל (הובא בזמירות 'שירין ורחשין') דליכא מידי דלא רמיזי באורייתא, והנה מניין האותיות במגילת אסתר הוא י"ב אלף ומאה ותשעים ושש (12,196), ואם נמנה מספר זה מהאות א' שבתביבת 'בראשית' שבתחילת התורה נמצא אות ס', שוב נחזור ונמנה אותיות כאותיות המגילה נמצא את האות ת', ומשם נמנה כיו"ב נמצא אות ר', הרי לך אסתר מן התורה. ועל דרך זה הוא גם לגבי 'מרדכי', שהרי אמרו בגמ' (חולין קלט:): מרדכי מן התורה מניין שנאמר 'ואתה קח לך בשמים ראש' מר דרור ומתרגמינן 'מירא דכיא', ועתה נתחיל למנות מהאות מ' שבתביבת מר דרור סכום אותיות הנ"ל ונמצא אות ר', וכן הלאה עד לאות ד', ושוב נחזור ונמנה אותו מספר עד לאות כ', ועוד נשוב לספור ויגיע המניין לאות י', והרי גם 'מרדכי' מרומז בתורה. והדבר מפליא כיצד קורא הדורות מראש רמז כל הקורות וכל העתידות בתורתו הקדושה.

נו. ו'ביטול' זה הוא בין כשמכניע ושובר עצמו בדברים שבין אדם למקום, ובין כשמכניע עצמו לחברו ומקבל על עצמו באהבה סאת הבזיונות וכדומה, שממתיק בזה הרבה דינים קשים מעליו.

הרור אלא כבימים ההם בן ממש הוא בזמן הזה נ"ח. וכה ענה למי ששאלו על דברי המדרש - 'אפילו אם כל המועדים בטלים ימי הפורים לא יהיו נבטלים, שנאמר (אסתר ט כח) וימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם', ושאל השואל, מי הוא זה שיאמר שיבטל דבר אחד מן התורה, אפילו אות אחת ואפילו קוצו של יו"ד. ורבו המפרשים הגדה זו באזני ולא נכנס בה אחד מהם הודיעני פירושה. והשיב הרשב"א, וז"ל. דברים נוספים עוד בהגדה זו, והוא שאמרו שם אמר רבי אף יום הכפורים אינו בטל לעולם, שנאמר (ויקרא טו לד) 'והייתה זאת לכם לחקת עולם', ואם בן זה קשה יותר, שהרי גם בפסחים כתב חקת עולם... על בן נראה לי פירושו, שכל המועדים לא הבטיח עליהם הבו"ת שלא יגרום החטא ביטולם באחד מן הזמנים, וכמו שכתב (איכה ב ו) 'שכח ה' בציון מועד ושבט', אבל בימי הפורים הבטיח דכתב לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם, לא יעברו ולא יסוף - עשאום הבטחה לא אוהרה. וכן יום הכפורים 'והייתה זאת לכם' - הבטחה שתהיה לחוקת עולם, שהיום יכפר ואפילו לא ישמרוהו. ודעת רבי כאן כדעתו בגמרא דאמר יום הכפורים מכפר בין על השבים בין על שאינן שבים, אבל חקת עולם האמור בפסח 'אוהרה' - לא הבטחה דכתיב (שמות יב יד) חוקת עולם תחגוהו ושמרתם לדורותיכם נ"ח.

הנה, ידועים דברי התיקו"ז (דף נו:): שקדושת יום הכיפורים היא מעין קדושת פורים, ולכן נקרא 'יום כפורים'

'במתי... כשאזמרים (שם) שומע תפילה והעבר תיפלה, צריך לבזון שלא יבוא לידי הטא ועזון ח"ו ע"י ריבוי אכילה ושתייה ושמתחת פורים. וע"י סליחות ותחנונים שאנו אומרים בכנופיא בזה אנו מעוררים זכות מרדכי ואסתר'.

וזוסיף שם בהמשך דבריו, 'לכן יושבי כפרים צריכין ג"כ להיות בחבורה קדישא בבית הכנסת ביום תענית אסתר, כי יום זה הוא מסוגל מאד שיקובל תפלתנו בזכות מרדכי ואסתר, וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל יקה פנאי לעצמו ביום התענית אסתר ויאמר תחלה מזמור כ"ב בספר תהלים 'אילת השחר', ודרשו חז"ל (יומא כט.) דאסתר הייתה נקראת 'אילת השחר', ואח"כ ישפוך שיחו לפני ה', ויבקש בקשתו ויזכיר זכות מרדכי ואסתר אשר בזכותם יעתר לו הקב"ה, ויפתח לו שערי רחמים ותקובל תפלתו ברצון... על בן אוהבי ה' עדת עם קודש הנועדים לדבר ה' לשמוע קול מגילה ביום המועד הזה, שהוא פורים, אשר לעתיד כל הימים טובים יהיו בטילים וימי פורים לא נבטלים, צריכין אנו להזכיר זכותן של מרדכי ואסתר, כי יום תענית אסתר ויום פורים הם ימים של רצון ואהבה, לכן טוב להתפלל ביום תענית אסתר, ושומע תפלה יקבל ברחמים וברצון את תפלתנו אמן, עכ"ל"ו.

ונתנה תוקף - רוממות יום הפורים

איתא בתשובת הרשב"א (ח"א תשו' צג) שענין הפורים אינו נמדד לפי מעשיהם של ישראל באותו

נז. הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע היה יושב ספון בחדרו במשך כל יום תענית אסתר, ואף לשאלות שהיה נשאל היה משיב במהירות. וכן נהג הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע להתייחד ביום הזה עם קונו, ולא יכלו לדבר עמו מענינא דעלמא, והעידו צדיקים, שעל ידי עבודתו ביום זה הכניע את הקליפות של כל השבעים שרי מעלה [שהם שריהם של אומות העולם].

נח. שני קושיות הק' הרה"ק הישמח משה' זי"ע (עסיס רימוני על מגילת אסתר ד"ה כימים אשר נחו, נדפס בישמח משה על נ"ר), מדוע נכתב במגילה שמרדכי רצה לעשותם יו"ט בשעה שלבסוף נתבטלה כל קבלתם ליו"ט, ועוד תימה, למה רצו מרדכי ואסתר דבר שלא היה לו קיום לבסוף. ומבאר דחדא מתורצת בחברתה, דהנה איתא (ביצה טז.) 'כל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה ועד יוה"כ, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יו"ט', ולכן מתחילה קבע מרדכי את יום הפורים ביו"ט ואיסור מלאכה כדי שלא ינכו את הוצאות הפורים ממה שנקצב לאדם בראש השנה, ואף שלבסוף לא נתקבל היו"ט לדורות מ"מ כיוון דכתיב (איוב כב כח) 'ותגזור אומר ויקם לך' קיבלו בשמים את דברי מרדכי שיהא בכלל יו"ט, לענין שלא ינכו את ההוצאות בכלל מה שקצוב לאדם בתחילת השנה, ולכן נכתב במגילה, כי בשמים נתקבל היום ליו"ט. נט. בזה"ל כתוב ב'בית אברהם', סיפר בשם אביו הק' ז"ל, מהרה"ק ר' ייב"א מאוסטראה ז"ל, שהי' בעניות גדולה כפורים, ובא איש אחד לשמחו והוא היה מרדכי בעצמו. ואמר כי מרדכי הוא הבעל שמחה של פורים, והוא בכבודו ובעצמו בא לשמח לכל איש יהודי שרוצה להיות שמח.

עם כ"ף הדמיון, דהיינו 'פְּפֹרִים'^פ. ואמרו צדיקים (הרה"ק מרוזין זי"ע, ועוד) עפ"י הכלל הידוע (תענית ז.) מי נתלה

ודע, כי שמחתן של ישראל בימי הפורים הוא לצנינים בעיניהם של המן וגונדא דיליה, סיפר הרה"ק רבי יעקב מפשעווארסק זי"ע בשם חותנו זצוק"ל שהיה רגיל לספר שהרה"ק ר' יוסף מטאמשוב זצוק"ל (אביו של הרה"ק ר' יהושע'לע מטאמשוב זצ"ל) מתלמידי הרה"ק ה'החווה מלובלין' זי"ע והרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע, וחותנו שהיה דר בכפר היה שוכר קרעטשמע (בית מזיגה) מהפריץ (כנהוג באותם השנים). פ"א בליל פורים ישב ר' יוסף בביתו ולא היה אפי' מנין עמו אז, וזמר ר' יוסף 'שושנת יעקב', ובאמצע שירתו הגיע הפריץ לחותנו, ופקד עליו לאמר לחתנו שיפסיק מלזמר כי השירה טורדת את מנוחתו, והלך תיכף לחתנו ואמר לו שלא יזמר עוד. בבוקר מיהר חותנו לבית הפריץ לבקש ממנו מחילה על מה שהפריע לו אתמול בלילה, אך הפריץ ענהו שאינו יודע על מה הוא סח... אז הבינו שהפריץ שבא אתמול - לא היה הפריץ באמת, ולא היה זה האיש אלא המן הרשע בעצמו שהלביש את עצמו בלבוש הפריץ, כדי שיפסיק ר' יוסף מלזמר, מכאן תראה כמה ה'שושנת יעקב' של ר' יוסף הפריע מאד להמן והוצרך לעשות פעולות כדי שיפסיק מלזמר.

ס. הגר"א מוילנא היה מרבה במשתה בכל יום הפורים, וטעמו ונימוקו עמו, שהנה בכל יו"ט קיי"ל שחציו לה' וחציו לכם, ופורים ויום הכיפורים יום אחד הם, וחציו לה' מתקיים ביו"כ שאסור באכילה ושתייה, ואילו ה'חציו לכם' מתקיים בכל יום הפורים.

וכבר אמר הגה"צ רבי אליהו דסלר זצוק"ל (מכתב מאליהו אלול תשרי) כי העשיר נוסע ל'מעיינות מרפא' להתרפא, ואילו העני שאין לו די מעות ליסע לשם יכנס לבית הרוקח (בית מרקחת), יקנה בקבוק קטן ובו מים ממי המעיינות, ימשח עצמו בהם זעיר פה וזעיר שם, וידמה בנפשו כאילו נסע לשם. כן 'העשיר ברוח' בבוא ימים זמנים נעלים ייכנס כולו לתוככי המעיינות וירפא עצמו היטב, מה יעשה העני ברוח, יסתפק באיזה התעוררות קטנה - ב'משיחה' קטנה פה ושם, ותו לא מידי...

וצריך להתבונן כי הזמן גרמא להלך בגדולות ובנפלאות, ובדרך רמז יבואר מה שאמרו (מגילה ז): 'קם רבה שחטיה לרב זירא', כי שני דרכים ישנם בעבודת ה', יש המהלך בגדולות בלימוד שעות רבות רצופות ובעבודת ה' מופלגת, וזו בחי' 'רבה', ויש המהלך דרגא בדרגא, שמקבל עליו ללמוד כפי יכולתו ומשם עולה ומתעלה, וזו הנקראת בחי' 'זעירא' מלשון קטנות, ובפורים אין להסתפק במועט אלא 'קם רבה' - העבודה בגדולות 'ושחטיה לרב זירא' - דהיינו הדרך בקטנות, כי קדוש היום לאדונינו לפעול בו בעצמו גדולות ונצורות ולהתחנן על נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי.

בפולין היו רגילים לומר, כי מדרך הגנבים להסתובב ברחבי הנמל, מקום אשר עשירי עם מהלכים כשבאמתחותיהם כסף וזהב לרוב, הללו היו משליכים מטבע על הארץ, ובשעה שהיה העשיר מתכופף להגביהו והיה מסיח דעתו לרגע מאוצרותיו היו הגנבים בורחים עם האוצר הגדול בידיהם. ואמרו על כך ש'קונץ' זה מועיל רק למי שאינו יודע מערמימות הגנבים, כי המכיר בנכליהם נזהר ביותר שלא ללכת אחרי מחזות שוא ואינו מסיח דעת כלל ונשארים שאוצרותיו בידו. כך היצר הרע בהגיע זמנים גבוהים הריהו משליך 'מטבע' לבלבל דעת (להיות עסוקים בזוטות, בלבושי התחפושות ושאר עניינים צדדיים) להסיחנו מן העיקר שלא ננצל כראוי את הזמנים ושלא נעמוד בתפילה לפניו, אין לנו אלא להכיר בנכלותיו ולהזהר ממנו עד מאד.

שנה אחת במשתה היין ניגש חסיד אחד בגילופין אל הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, ובכה לפניו שברצונו לעשות תשובה, נענה הרה"ק ואמר לו 'ברצוני לראותך מחר...' ולהמבואר בפנים יש בדבריו משנה תוקף וכוונה עמוקה, דלא סגי במה שהאדם מתעורר לתשובה ביום הפורים עצמו, אלא ינתן גם מחר להתחזק בתורה ועבודה. כעיי"ז היה אצל הרה"ק רבי מרדכי חיים סלאנים זי"ע, שיהודי בכה לפניו במשתה היין שילמדו דרך תשובה, הקשיב הרה"ק לדבריו ואמר לו 'שמע בקולי, פנה נא למנוחתך, התפכח מיינך, אז תבוא אלי ואלמדך דרך תשובה, ויהא רעוא שיזכר לך באותה שעה מה שדברת אלי היום...'

וכך מספרים על יהודי עני ואביון ש'נדבק' לגביר העיירה אשר בשם ר' בערל נקרא, וכידוע שביום השב"ק יש להם לעשירים 'פנאי' זמן הרבה לשמוע את אשר בפי העניים, הואיל ואינם עוסקים בעסקיהם באותו היום, העני ביכה את מצבו הקשה בפני העשיר וביקש ממנו 'נדבה הגונה', אמר לו ר' בערל (העשיר) נו נו, יש על מה לדבר, הכנס אלי מחר ונדבר, לאחר זמן הוסיף העני לבקשו, ר' בערל, אולי תוכלו גם לתת לי 'הלוואה' הגונה בתשלומים

באר הפרשה - פרשת זכור - פורים

לה

במי, הוה אומר קטן נתלה בגדול, והרברים נוראים, גביה (יואל ב יא) 'כי גדול יום ה' ונורא מאד ומי שקדושת הפורים גדולה יותר מיום הקדוש^{סא} דכתיב יכילנו^{סב}.

נוחים, אמר ר' בערל, נו נו, נדבר למחרת היום, לאמ"כ, הציע לו העני, אולי תצרף אותי כ'שותף' בעסקיכם... אמר לו ר' בערל, נו נו, אין הדבר מופרך כלל וכלל, נראה למחר כדת מה לעשות, העני יצא מביהמ"ד כשהוא רואה את עצמו כ'חצי' גביר... והמתין בכלות הנפש למחרת היום, ואכן, ויהי ערב ויהי בוקר יום ראשון ניצב העני הכן במשרד (אפיס) של העשיר, ובידידות פנה אליו, רבי בערל, נו, יזכר לך עתה אתמול אשר דברת, הבה לי ממתת ירך, תן לי הלואה כפי שדברנו, ונא הזדרז להביא 'שטרי שותפות' לחלוק יחד עמי את עסקיכם, ענה לו העשיר, היום כבר לא 'שבת', היום יום ראשון, כלומר, כל ה'הסכמות' שהסכמתי היו רק ב'דמיון' ובדיבורים, עברה השבת, הגיע יום ראשון והכל כ'עורבא פרח'.

כיו"ב, ייאמר לנו לענין רוחניות, ביום השבת וק"ו ביום הפורים, יושב לו האדם, ומזמר ניגונים יפים - זמירות שבת, הוא מחשב בלבו ומוחו קבלות טובות, ומדמה דמיונות כך וכך אעשה, בענין פלוני אוסיף להיטיב מעשי וכו', ויהי בוקר של יום ראשון, תמה עליו כביכול הבורא, היכן ומה אירע עם כל הבטחותיך וניגוניך היפים והנפלאים, מדוע אין רואים כל שינוי בסדר יומך, והאדם עונה כביכול, היום כבר לא 'שבת', היום יום ראשון, לא הייתה הכונה 'למעשה' ובפועל, אבל לא זו הדרך ישכון בה אור, אלא 'ינתן גם מחר ליהודים', גם למחרת הפורים עלינו להחזיק את ההתעוררות, לאחר זמן לאורך ימים ושנים טובות.

סיפר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע משל לאיש שהתאוה תאוה - לשנות יין יקר ומשובח אלא שלא היו די מעות בידו כפי מחירו הגבוה של אותו בקבוק, לאיך, גברה עליו תאוותו, על כן טרח ונתייגע רבות להשיג את הסכום הנדרש, מכר כמה מכלי ביתו והוסיף ללוות ממון הרבה מחבריו, שכיניו וידידיו, עד שבס"ד 'השיגה ידו כדי גאולתו' - וקנה את היין המשובח, משם פנה למלאכת השתיה עד שנתבסס והשתכר, והנה מדרך השיכורים לקיים מה שנאמר 'חיל בלע ויקיאנו'... ואף הוא הרגיש בנפשו צורך נורא להקיא את כל תכולת מעיו, אך לפתע 'תפס את עצמו' וחשב, הן כה הרבה טרחתי עד שהגעתי 'אל המנוחה ואל הנחלה' ואף השקעתי בו דמים מרובים תרתי משמע, וכי ברגע אחד אקיא את הכל חוצה בלא שיבלע בדמיי... והתאפק בכוחות למעלה מטבע אנושי שלא להקיא. סיים הרה"ק ואמר, כמה יש להתעורר לענין הזמנים הגבוהים בהם האדם קונה קניינים רוחניים, והוא משקיע מדמו וחלבו לקנותם - כמה עליו להזהר ולהשמר שלא 'יקיא' אותם חוצה, אלא יחזיק בהם בגבורה כדי שישארו אצלו. ועתה, כשעוברים עלינו ימים גבוהים ונעלים, הבה נזהר שלא להקיא אותם בלא שיותירו בנו רושם טוב לכל השנה כולה.

סא. וכך כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (פרי צדיק שמות, פורים א ד"ה ואיתא בתיקוני), וז"ל, וכן אומרים בשם הרבנים הקדושים זללה"ה דפורים בחינת יום הכפורים, ונקרא יום כפורים היינו כמו פורים, ובאמת נרמז בתיקוני זוהר כנ"ל. וכמו ביום הכפורים עיצומו של יום מכפר כן ימי הפורים עיצומו של יום עושה מחיית עמלק. רק האדם צריך שיזכור שהיום יום הכפורים וכן שהיום פורים.

באופן אחר דרש הרה"ק מפיאסצנע זי"ע בעיצומו של ימי המלחמה הנוראה את דמיון יוה"כ לפורים לענין חיוב השמחה בפורים (ואח"כ העלה אותם ע"ג הכתב ונדפסו בספר אש קודש), וזל"ק, 'איתא בתיקוני זוהר הק' (נו:): שפורים כיום הכיפורים, אפשר מרמז גם לזה שכמו יוה"כ, התענית והתשובה ביום זה לא אם רוצה אותם האדם לעשות עושה, רק בין אם רוצה ובין לא, מקיימם מפני גזירת הקב"ה, כן גם שמחת פורים לא רק אם האדם מעצמו בשמחה או על כל פנים במצב שיכול לשמח את עצמו צריך הוא לשמוח, רק גם אם הוא בשפלות ובשבירת הלב, המח וכל רוחו נרמס, חוק הוא שצריך עכ"פ איזה ניצוץ של שמחה להכניס אל ליבו'.

סב. ובזה ביארו הטעם שבאמצע הסוגיא המדברת במעשה דאחשוורוש והמן במס' מגילה (דף י:): נאמרה המימרא של רבי לוי 'דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מקום ארון אינו מן המדה', היינו שארון העדות בקודש הקדשים לא תפס מקום כלל ולא מיעט חללו של קודש הקדשים, ומה עניינו לשם (לפי פשוטו נאמר בדרך אגב, איידי דהביאו שם עוד מימרות דרבי לוי), ולהאמור נרמז כאן דבר גדול, דכשם שאין לנו השגה בארון הברית, וכל עצם הענין ש'מקום ארון אינו מן המידה' אינו נתפס בשכל אנושי, כך על האדם לדעת שאין לו השגה בקדושת יום הפורים שהוא גבוה מעל גבוה.

באר הפרשה - פרשת זכור - פורים

לשבים (כרבנן יומא פה: וע"ע רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג), ומבאר הרה"ק מטשורטקוב כי בפורים אמרו חז"ל (מגילה זו) 'קיימו למעלה מה שקיבלו למטה', ומכיוון ש'למטה' קבלו על עצמם להעניק ולתת לכל דורש - אף למי שאינו ראוי, שהרי 'אין מדקדקים במעות פורים, אלא כל מי שפושט ידו ליטול נותנים לו' (תרצ"ד ג), ומשום הכי אף למעלה 'קבלו' לקיים הלכה זו, והקב"ה מוחל וסולח לעוונות כל חד וחד מבני ישראל באיזה מצב שיהיה, (ובלבד שיהא פושט יד לקבל המחילה), ובלשונו, למטה קבלו לתת מתנות לכל דורש בלי הברדל, וכן קיימו למעלה לכפר לכל בין ראוי כי שאינו ראוי^{סד}.

זרמזו לה צדיקים בפיוט (שושנת יעקב) 'וגם חרבונה זכור לטוב' מלשון חרבן, דאף מי שחלילה נחרב ונהרס מצבו הרוחני זכור לטוב ביום הזה (עיי' דברי שמואל פורים)^{סה}. וכן פירשו 'כל הפושט יד - אפילו א פשוט האנט', היינו אפילו יהודי פשוט שבפשוטים ופחות שבפחותים הפושט ידו ורוצה להתקרב אל ה',

ולא עוד אלא שכל מהותו של יום הכיפורים ישתנה לעתיד לבוא להיות יום עונג כיום הפורים, וכלשון הזוה"ק (שם) 'יום כפורים - דעתידין לאתענגא ביה ולשנויי ליה מעינוי לעונג'^{סג}.

זכר לדבר מביא הרה"ק ה'אמרי נועם' מדו'יקוב זי"ע מדכתיב (שמות ל י) 'וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכיפורים אחת בשנה יכפר עליו לדורותיכם', ובפל' לומר ב' פעמים 'אחת בשנה', כי יש שני ימים מיוחדים בשנה, אחד הוא יום הכיפורים שיש בו 'מדם החטאת', והשני הוא פורים, ונקרא 'אחת בשנה' גם בלא זריקת הדם, ובשניהם 'יכפר עליו לדורותיכם' (הובא בספרו חלק המועדים, פרשת זכור ד"ה בפסוק וכפר אהרן).

הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע (ישמח ישראל מטשורטקוב, פורים שנת תרפ"ד) מביא משם זקנו הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, דבזה גדולה מעלת יום הפורים מיום הכיפורים דיום הכיפורים מכפר רק

סג. וכתב השפת אמת (תרל"ט) בזה הלשון. מול זאת אמרו 'הדר קבלוה בימי אחשורוש' נראה שניתקן עתה בימי הפורים קלקול הנעשה. לכן הימים נזכרים ונעשים. ולכן המצוה לענג הגוף ואיתא בזוה"ק כי בפורים מתקנים ע"י עונג כמו ביוה"כ ע"י עינוי ע"ש. וכמו ביוה"כ נגמר הכפרה ואמר סלחתי והוא ע"י תשובה במ' יום שע"ז נתקן ימי אלול לתשובה מיראה. וכמו כן בחדש אדר מאהבה ושמחה זוכין לתשובה וע"י שנתקן העשיה, לכן המצוה במשתה ושמחה.

ועד היכן הדברים מגיעים יש ללמוד ממה שכתב המשנה ברורה (סי' צ ס"ק כח) וז"ל. כתב בתשובת רדב"ז תפוס שהשר נתן לו רשות יום אחד להתפלל עם הצבור במנין איזה יום שירצה יתפלל אותו היום תיכף ולא יחמיץ המצוה להמתין על יום כיפור או פורים. עכ"ל. ולא קאמר ליו"כ או לר"ה וכדומה, אלא רק יום כיפור ופורים...

סד. ויש שאמרו עוד, דבימים אלו נותן הקב"ה לבניו עם ישראל גם 'כלי קיבול' שיוכלו לקבל בו את השפע הנשפע בפורים, ונרמזו כן בדבריהם כל הפושט ורוצה להיות טוב, אזי אפילו יד זה הבית קיבול נותנין לו, ואף שבכל ימות השנה אי אפשר לאדם ליהנות מן האור אלא אם יפתח בעצמו פתח כחודו של מחט תחילה, מכל מקום סגולת יום הפורים היא שאף בלא אתערותא דלתתא משפיע הקב"ה שפע רב אם יש לאדם הרצון להתקרב, ולא עוד אלא שאין מדקדקין אחרי רצון זה שיהיה בשלימות וללא פגם, וזה חסד גדול מאת אבינו אב הרחמים.

ובדרך צחות יש להוסיף, דהא נתבאר שהקב"ה מקיים מצוות היום של משלוח מנות, ומדרך העולם לתת משלוח מנות בכלים נאים ומשאירים גם את הכלי אצל המקבל [דלא כבשאר ימות השנה, שבדרך כלל יטול המקבל את המאכל, ואת הכלי יחזיר לבעליו], והכי נמי בתת הקב"ה שפע לישראל ביום הפורים - למשלוח מנות, נותן להם גם יחד את הכלים שיוכלו לקלוט ולהשריש את האורות בקרבם.

סה. סיפר לי אחד ממרביצי התורה, שבישיבתו היה בחור שהחל לרדת מטה מטה רח"ל, וכבר היו לו סימנים באותו בחור שאינו מניח תפילין, בהגיע יום הפורים נכנס הנ"ל לבית הכנסת, פתח את ארון הקודש וגעה בבכי לפני אביו שבשמים שירחם על בחור פלוני בן פלונית. ועד מהרה נתהפך לבו של הבחור מן הקצה אל הקצה והחל ללמוד בהתמדה וכבר נבחן על מסכתות שלמים, וכל צוות הישיבה מהללים אותו שהוא אחד המיוחדים בישיבה, ואין הסבר לדבר כי אם שתפילותיו ביום הפורים עשו שורש למעלה ופרי למטה.

'נותנים לו'ס, כי אין מדקדקין במהות המבקש, אלא כל הרוצה יבוא וישול'ס.¹

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (פורים תרנ"ב) מדייק בלשון הכתוב (אסתר ט יח) 'ועשה אותו יום משתה ושמחה'ס, שלכאורה היה לו לומר 'ועשו' בלשון רבים, ומדוע נאמר בלשון יחיד, אלא מבאר וז"ל. דקאי על הקב"ה שעשה אותו יום משתה ושמחה. שהיה שמחה לפניו במרום שניצולו בני ישראל מאותה הגזירה שהיה נגזר גם בשמים, כדאיתא כמדרש, ואח"כ כשנתבטלה ע"י תשובתם ונהפך לטובה עשה אותו יום משתה ושמחה, כמו שאמרו חז"ל (פסחים ק"ט). 'למנצח - למי שנוצחין אותו ושמח'. ואלה הימים כמו שמתפרסם בו הנס למטה, כך למעלה בשמים נזכרים הנפלאות. וכהנים בעבודתן גם למעלה כולם באין לשמוע מקרא מגילה, עכ"ל.

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

וזהו 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין גאולה ממיתה לחיים הוא טפי מגאולת מצרים מעבדות לחירות, ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'ס.²

באר הפרשה - פרשת זכור - פורים

השרים אשר אתו, ואכן היה בידו להורות למלך לתלות את מרדכי, כי הוא היה שליט אף עליו.

ומשום הכי, כאשר 'ונהפוך הוא אשר ישלמו היהודים בשונאיהם', ולא עוד אלא ש'בית המן ניתן לאסתר', ניתן בידינו כח זה - וכשם שרשע זה לא היה צריך לבקש מאת המלך רק היה בידו לצוות עליו לקיים רצונו, כך ביום זה יש ביד האדם לומר להקב"ה בביבול מה תעשה ומה תפעל^ג, דרך אמירה וציווי, בענין הצדיקים גוזרים על הקב"ה והוא עושה - 'לתלות את המן' ולמחות את שמו מתוך לבו של עצמו על כל פנים' (והכל בכלל זה, בין לבטל כח היצר הרע המעכבו מלעבוד את השי"ת, ובין הצרות והיסורים המפריעים את האדם מעבודה), אמנם בתנאי קודם למעשה, שהאמירה צריכה להיות לא מהשפה ולחזין, אלא בכל אות נפשו, ובאותו חשק ורצון נמרץ שהיה אז להמן לתלות את מרדכי, ואז בודאי אמירתו תעשה פירות, וזהו שאמרו חסידי קדמאי, שבפורים יכול כל איש להיוושע ולהתברך^ד.

בקשתך עוד ותעש - ביום הזה ימלא הקב"ה 'כל' משאלותינו ביום הפורים ניתן ביד כל איש פשוט מישראל כח כ'צדיק הדור', ולמד בן הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (פורים תרע"ז, אור ל"ד אדר, ד"ה ובבוקר אמור) מהפסוק (אסתר ה יד) 'ובבוקר אמור למלך ויתלו את מרדכי עליו', ותמוה, כיצד אמרה לו 'ובבוקר אמור למלך' בדרך ציווי, הרי הוצפה היא לצוות על המלך כדת מה לעשות, והיה לה לומר 'ובבוקר תבקש מהמלך' או תשאל מהמלך, וביותר תגבר התמיהה שאכן כך נהג המן בפועל - כדכתיב (ו ה) 'והמן בא אל בית המלך החיצונה לאמור למלך לתלות את מרדכי על העץ'.

אך האמת, שבאותו זמן היה המן גדול מאחשוורוש, וכמפורש בגמרא (מגילה טו.) 'גבה המן מאחשוורוש', וכן במדרש (ילקוט"ש אסתר תתנ"ג) 'וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו (אסתר ג א) - עשה לו בימה למעלה מבימתו (של אחשוורוש), ושמו ראש מעל כל

ע. ביסוד דברים אלו, שבכוחו של כל יהודי להיות 'צדיק גזור' ביום הפורים, כתב רבי יצחק אייזיק מקאמרנא זי"ע בספרו 'נדבת פי' (מאמר מותר שקלים, דף ח.) 'וקבלנו, שבימי הפורים יוכל לעלות נשמה קטנה להיכל של צדיק מופלא בלי שום מעכב, וכן עולין כל התפילות ל'כתר' בלי שום מעכב... כל זה קבלתי בלחישה, ונעשיתי הולך רכיל [ולגלות סוד זה] מאהבת ישראל, פתחתי לך כנקב סידקת כי יש בזה רזי דרזין'.
ואולי דייק לומר 'ימי הפורים' כי י"ד וט"ו בכלל, ולא עוד, אלא שהרה"ק ה'עטרת צבי' מזידיטשוב זי"ע אמר, שבשושן פורים אפשר לפעול יותר מבפורים עצמו.

עא. ובזה יבואר נמי הכתוב (ט יב) 'מה שאלתך וינתן לך, ומה בקשתך עוד ותעש', דלכאורה צ"ב מהו עוד הרי עדיין לא ביקשה מאומה, ומבאר הרה"ק ה'מראה יחזקאל' מדעעש זי"ע (הגדש"פ ד"ה כהא לחמא אופן ג), כי התפילה על דברים הכרחיים מוכרחת להיענות (עי' תי"ט ברכות ז ג, סוד"ה נברך), לכן כשאדם מבקש לחם לאכול ובגד ללבוש בודאי יענהו השי"ת וימלא משאלותיו, אמנם המתפלל על עושר וגדולה שהם יותר מן ההכרח, אז דנים בשמים אם הוא ראוי לכך אם לאו, והיינו דכתיב (ישעיה סה כד) 'והיה טרם יקראו ואני אענה, עוד הם מדברים ואני אשמע', שאם יקרא המתפלל ויבקש על עסקי 'טרם' אלו העניינים ההכרחיים שזקוק לחיי היום יום, אזי 'ואני אענה', אבל אם 'עוד' - הם מדברים' שהם מבקשים 'עוד' שאין חיי הנפש תלויים בהם, אזי 'ואני אשמע' ואשקול אם ראוי הוא להיענות בכך אם לאו.

עפ"ז יש לפרש כאן במגילה 'ומה בקשתך עוד ותעש', כי ביום הפורים פתוחים כל השערים, ולכן גם המתפלל ומבקש 'עוד' יזכה ל'ותעש', כי אפשר לפעול גם (מותרות) ודברים הנוספים יותר מן ההכרח עד אין סוף. ולפי"ז יש לבאר בכפתור ופרח מה שאמרו (מגילה ד.) 'חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר (תהלים כב ג) 'אלוקי אקרא יומם ולא תענה, ולילה ולא דומיה לי', ולכאורה יש להעיר, מדוע למדו כן מהפסוק שנאמר בו לשון שלילה, 'ולא תענה'... והרי בפורים עת רצון היא שכל אחד נענה במשאלותיו, אך ביאור הענין נראה, כי בפורים יש ביד האדם לפעול כל כך הרבה עד שכל מה שיפעול יחשב כמקצת ומעט, ושפיר הסמיכו לכך את הכתוב של 'לא תענה', כי כמה שיבקש ויקבל הרי הוא כאילו לא נענה, מפני שהיה יכול להשיג עוד כהנה וכהנה בתוספת מרובה מן העיקר.

(פורים י"ג) בימי פורים יש התגברות הרחמים והרצון עד למעלה ראש.

זב'פלא יועץ' (הקדמון, דף קיח. ד"ה בעה"ת) מביא, שביום זה חביבה אף תפילת היחיד לפני הקב"ה והיא מתקבלת, והכי חזינן מדכתיב (אסתר ט כה) 'ובבואה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה', דאף בכהאי גוונא התקבלו דבריה".

זכמו שהובא בספר 'סגולת ישראל' (מערכת פ' אות ד', הובא בהקדמה לספר 'שפתי חכמים' עמ"ס מגילה פתיחה

איתא ב'טור' (תרצג) בזה"ל, כתב רב עמרם ז"ל מנהג בשתי ישיבות ליפול על פניהם ביון שהוא יום גם ונגאלו בו צריכין אנו לבקש רחמים שיגאלנו באחרונה כבראשונה, עכ"ל. ואם כי איננו נוהגים כן (וכמו שמסיים שם הטור), אך עכ"פ עלינו לידע שהוא יום גם ונגאלו בו וניתן לעורר בו רחמים שיגאלנו באחרונה כבראשונה.

על כן, הזמן גרמא לעמוד ולהתחנן לפני ממ"ה הקב"ה, שימלא כל משאלות לבנו לטובה ולברכה, כי אכן, שערי שמים פתוחים בו ביום לקבל תפילותינו ברחמים וברצון", ובלשון הרה"ק ה'אמרי נועם' מדו'יקוב ז"ע

הא למה זה דומה, למהלך בשוק ורואה הר גדול של יהלומים, והבעלים אמר לו שהוא נותן לו למלאות כיסו עם היהלומים כפי שיוכל שאת, והנה הגם שמילא הלה כל כיסיו עד אפס מקום ונטל עמו הון רב, אכתי הוא מצטער על שלא היו לו עוד כיסים, שהרי נשאר שם הרבה יותר ממה שליקט, והרי זה דומה בעיניו כאילו לא נטל כלום, וכן נמי כאשר האדם מתפלל וממלא אסמיו בשפע רב, הרי הוא תמיד 'כאילו' לא תענה, כי כמה שיטול לא השיג כי אם אפס קצהו מן השפע המוכן והמיועד לכך באמת.

דבר צחות שמעתי לאמור, כי הנה מרגלא בפומיה דאינשי לכנות את ה'שלומיאל' (הנקרא גם 'שלאמזל') בשם ויזתא עם וא"ו ארוך... ואם תאמר, מה לו ולויזתא דייקא, ואם רצו לכנותו על שם אחד מבניו אם כן מדוע לא נקרא שמו 'פרמשתא' וכו', אך רמז גדול יש בזה, שהנה ויזתא הוא ה'בן - זקונים' של המן, והוא נתלה אחרון, ואחר שראה שתולים את כל אחיו הגדולים זה אחר זה אם כן היה לו לשאת את הרגליים ולברוח משם... ועד"ו באים אנו בטענה על השלומיאל, אתה הראית לדעת מכל מעשיך הקודמים וכל ההלוך ילך שלך לאן זה מביא אותך... ואם כן מדוע לא למדת לקח, ועל כן בדין הוא שתיקרא ויזתא... שמך נאה לך ואתה נאה לשמך...

ומכאן תצא הקריאה לכל אחד ואחד, הנה בא יום ה' הגדול והנורא, יום הפורים אשר הוא עת רצון נפלא, ועל ידו ניתן 'לברוח' מכל הצרות המקיפות ברוחניות ובגשמיות, אל תישאר לעמוד על מקומו כמו ויזתא מיט א לאנגע וא"ו (פתגם הוא על משקל דברי הגמ' (מגילה טז): שצריך להאריך בוי"ו דויזתא, והכוונה לאחד שאינו 'סתם' ויזתא... אלא ויזתא המיוחד שביניהם...), קום ברח, הצל עצמך, בתפילה וזעקה לפני בורא כל עולמים, ותנצל נפשך.

עב. הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא ז"ע הזהיר את יו"ח שכל בית המדרש שאין מסיימים בו תהלים ביום פורים לא ייקרא 'נדבורנא בית המדרש', כי בפורים הוא זמן של רחמים ועל ידי אמירת תהלים אפשר לפתוח כל השערים בשמים ממעל, ואם בכל ימות השנה כתב ה'בית אהרן' (בית אהרן מח. ד"ה עוד אמר) שעל ידי אמירת תהלים 'אפשר לצאת מכל השטותים ומכל המצרים, ומכל השינויים שיש לו לאדם', ק"ו בן בנו של ק"ו שבעת רצון ונשגב זה בודאי יכול כל אחד לצאת מאפילה לאור גדול ולשנות את מזלו מרעה לטובה, ולבקוע אפילו מחיצה של ברזל המפסיקה בינו לבין אביו שבשמים.

ומעשה שראיתי בימים מקדם, בביהמ"ד דחסדי בעלזא בבני-ברק, בליל פורים היה בית המדרש מלא בזקנים עם נערים עד אפס מקום, וכל אחד היה עסוק בדברים קדושים, זה באמירת תהלים בהשתפכות הנפש וזה בלימוד התורה ביגיעה והתמדה, ב'קרן זוית' ישיבה חבורת בחורים צעירים שעסקו בשיחה בטילה ובדברים של מה בכך, לפתע התעורר ראש הקבוצה (שהיה בחור מבוגר ממשפחה חשובה מאד שלא מצא זיווג, לעומת אחיו שכבר נישאו למזל"ט בגילו), והציע לחבריו הבה נאמר יחדיו 'תהלים', ונתפלל אל השי"ת ביום נשגב זה, וכן עשו. אף בחור זה האריך בתהלים עד אחר עלות השחר, וראה זה פלא, מיד אחר פורים נשתנה הבחור ומזלו לטוב, ובא בברית האירוסין עם משפחה מיוחסת בישראל - שידוך שלא 'חלמו' עליו כלל, והקים בית בישראל לשם ולתפארת, ודורות ישירים מבורכים בליעה"ר.

עג. כתב שם (כפלא יועץ הקדמון המובא למעלה) שג' סגולות יש ביום הפורים, א. שאפילו תפילת היחיד מתקבלת. ב. שיוכל לכוון בתפילה ויהא פיו וליבו שווים. ג. להיטהר ולהזדכך ממשכבות רעות, וכולם רמוזים במה שנאמר

באר הפרשה - פרשת זכור - פורים

מקרא מגילה - חסדים מגולים ורחמים ע"י קריאת המגילה ידוע ומפורסם כי שעת קריאת המגילה עידן רעוא דרעוין היא, והקריאה מעוררת רחמים וחסדים גדולים בשמים, וכל השפע הנשפע בכל יום פורים מתגלה בעת קריאת המגילה. הנה הרמב"ם (הל' מגילה פ"ב הי"ח) דימה מגילת אסתר לחמישה חומשי תורה (עיי"ש), ויש ללמוד מן הדברים על קדושת המגילה. יותר מכן הפליג ה'חתם סופר' (דרשות קסד.) וז"ל. 'דכיון דקבלת תורה בימי משה רבינו ע"ה היה באונס, והדר קבלוהו בימי אחשוורוש (ע"י שבת פח.) באופן שאור קדוש הכלול במגילה הוא ממש יותר גדול ונכבד מתורתינו הקדושה בעצמה, עכ"ל.

וזכר עורר על כך ב'יערות דבש' (ח"א דרוש ג) וז"ל. 'שמעו נא נבוני עם וחכמים, אשר בחר ה' בנו מכל עם, אל נא תהיה קריאת המגילה בעיניכם כדורש ספר זכרונות וספר קורות אבותינו בכל התלאות אשר

פרק ט אות יד) 'קבלתי מגדול אחד ז"ל, דסגולה בפורים להשכים בבוקר ולהרבות בתפלה ובבקשה לפני השי"ת על כל דבר - בני חיי ומוזני, והן על שאר דברים, ועל כל קרוביו, כי באותו יום עת רצון מאוד, וכל העולמות המה בשמחה וברצון, וע"ז אמרו ז"ל 'כל הפושט יד נותנין לו', וכן הוא מקובל מפי גדולי הצדיקים תלמידי הבעש"ט זי"ע' ע"ד.

ואכן, מן הראוי להתחזק ביתר שאת וביתר עוז לנצל את הזמן בתפילות ותחנונים מעומק הלב בפני המלך, וכדברים הנלהבים שהגיד הרה"ק בעל ה'בית אברהם' זי"ע בקול חוצב להבות ב'שולחנו' שערך בפורים, דלכן כתיב (ה ג) 'ותבך ותתחנן לו' (ולא נאמר ותבך ותחנן לו), כי הפכה את כל מהותה לחטיבה אחת של תפלה, זי האט 'זיך' - גיבעטען להיות 'לו', (עשתה עצמה 'חטיבה אחת' עם התפילה) להיות קרובה אליו יתב"ש, וביום הזה הזמן גרמא לכך (עבודת פנים עמו' קפו עיי"ש).

(אסתר ט כה) 'ובבואה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה, ו'בבואה' לשון יחיד, שאפילו יחיד הבא לפני המלך בתפילה ובתחנונים נענה ברחמים וברצון. אמר עם הספר - שהאמירה תהא בכוונה. ישוב מחשבתו הרעה, ללמד שניתן לשוב ולהיטהר מכל המחשבות הרעות.

עד. וכן רמזו גם במאמרם (מגילה ה.) 'רבי נטע נטיעה של שמחה בפורים', והנה בדרך כלל אין הנטיעה עת שמחה, שהרי יתכן ולא יצמחו הזרעים, ורק בעת הקצירה והאסיפה אז שמח האדם, וכמו"ש (תהלים קכו ה) 'הזורעים בדמעה ברנה יקצורו', אבל בפורים יש שמחה אף בעת נטיעה, כי מובטח לו שיראה פירות ופירי פירות מעמלו, מפני שכל שערי רחמים פתוחים לרווחה לפני כל אחד ואחד, והחכם יבוא ויפעל רפואות וישועות בתפילתו. וכמו שאמרו קמאי בצחות 'יעדער שמוגער - ווערט א צדיק גוזר', פירוש שאף קל שבקלים זוכה להיות בבחינת צדיק גוזר שהקב"ה מקיים דבריו, וכל אחד ואחד מקבל כח גדול מאד - שיהא בידו להפוך ולבטל כל גזירות רעות ולפעול נשגבות בתפילתו.

וכך תראה בנוסח הפיוט (שושנת יעקב) 'ברוך מרדכי היהודי', שנשתבח מרדכי במה שהוא יהודי ולא בצדקותו ובגדולתו, ללמדנו שיום הפורים מיועד לכל אשר בשם ישראל יכונה, ולא לצדיקים בלבד. ולכן נמי מצינו (תענית כט): שאם יש ליהודי דין ומשפט עם גוי, ישתדל לעשותו בחודש אדר, כי בחודש זה יש מזל טוב לישראל, ואין חילוק בין צדיק לרשע, אלא המזל טוב לכל אשר בשם ישראל יכונה, ובכל מצב שהוא בריא מזליה בימים אלו.

וכך איתא מהרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (פורים תרל"ה), וז"ל, 'תשועתם היית לנצח ותקוּתם בכל דור ודור' - כי התשועה בפורים הייתה לדורות עולם, כמו שהגזירה הייתה להשמיד כל היהודים (כלומר לבטל ולהשמיד את כל הדורות הבאים עד עולם), ממילא גם הנס היה לכל הדורות, והרי קיום כל זרע ישראל הכל ע"י נס הזה. ואיתא כי הגזירה היה גם בשמים כן על בני". והקב"ה עשה זה הנס בלי זכות ישראל, רק מצד שאנחנו עמו וחוסים בו תמיד, לכן עליו להושיע לנו בעת צרה. ולכן זה היו"ט נותן כח ועוז ותקוה לבני"י בגלות, לבטוח בו מצד שמיוחדים אנחנו אליו (ולאו דווקא בזכות כשרון מעשינו הטובים). ונראה שלכך תקנו לבסוס עד דלא ידע כו'. להראות שאין היום טוב מצד זכות ישראל - שהרי הם במצב של 'לא ידע' ואין בהם שום מעלה, זולתי שהם 'יהודיים'... ואיתא, כי פורים כמו יום הכפורים, וביזה"כ באין למעלה מהטבע ע"י ביטול הגוף אכילה ושתייה וענייתם ע"י באים לעלמא דחירות. ויש בו סליחת עונות. כמו כן בפורים ע"י משתה ושמחה יכולין לבוא ג"כ לזה בעזר עליון שלא מצד מעשינו.

מתגלה לחוץ מחמת רוב קדושתו כי אם פעם אחד בשנה, ומתחיל להתגלות בהתחלת קריאת מגילה, ומזה העולם היה שורש נשמתו של מרדכי הצדיק, וצריכין אנו לעורר רחמים שיתגלה העולם הנ"ל לחוץ, וישפיע ויאיר על רישיה דעמיה המתאספים לשמוע מקרא מגילה בלב טהור בלב של בוננה' ע"ה, ומבאר ה'קב הישר' שזו כוונת הברכות 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגילה', מלשון הזמנה, כמו (במדבר י ב) 'למקרא העדה ולמסע את המחנות', פירוש 'שציונו השי"ת לעורר כוונה ולהוציא אותה הארה גדולה לחוץ, וזהו על מקרא מגילה, ועל זה יענה הקהל אמן בכוונה גדולה' [וכיוון הישמה ישראל' (פורים סוף אות ג) לדעתיה, שאף הוא מפרש מדיליה 'מקרא מגילה' מלשון הזמנה והתאספות, שכל האורות מתאספים ומתגלים בעת קריאת המגילה].

ב'בית אהרן' (לשבת זכור סו:) הפליג וכתב 'צדיקים אומרים, שהם מסתכלים בהמגילה כל מה שיהיה בכל השנה'. ואילו הרה"ק ה'אמרי יוסף' מספינקא זי"ע אמר, שבעת קריאת המגילה נפתחים שערי גן עדן.

בספר 'שארית ישראל' (שער הזמנים שער ב, פורים ד"ה אף) להרה"ק מווילעדניק זי"ע כתב, 'בקריאת המגילה יש תיקון לכל הגילויים - גילוי עריות ח"ו, והיינו כי בעת הקריאה מכפר הקב"ה על עוונות בני ישראל, ואף על עבירות החמורות ביותר, וכנרמז באותיות 'מגילה'. ולא רק ברוחניות הדברים אמורים כי גם בענייני גשמיות נשפע שפע רב בבני חיי ומזוני ע"י קריאת המגילה ע"ו.

ולמדנו כן נמי ממה שכתבו הפוסקים (עי' סי' תרצ"ג ס"א ובמשנ"ב) לומר אחר הקריאה קדיש תקבל - שהוא בקשה שיתקבלו התפילות, ומכאן שכל 'קריאת

מצאם, אשר אין בו אלא הגדת המעשה וסיפור דברים. וכי בשביל זה היתה אזהרה לקרותה פעמיים - (הייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, מגילה ד.), אמנם רוב מהתועלת אשר נמשך ממנו, מלבד סודות רבות שיש בו והפליגו בעלי חן וסוד לדבר בזה המגילה, ולהכי נקראת 'מגילת אסתר' - שיש בו סתרים וסתרי מעשה בראשית למאוד... ואזניכם שמעו מה גדלו ומה עמקו דברי המגילה ההיא, אף גם יש ללמוד ממנה דברים רבים למוסר והנהגת אדם אשר יעשה וחי בהם'.

כתב ה'דרכי משה' הארוך (תרצ"ג ד) 'אם חל מילה בפורים מלין התינוק ואח"כ קורין המגילה, כדי שיחיה גם כן בכלל יהודי, ולומר ליהודים היתה אורה'. היינו שכל מה שנאמר במגילה על היהודים יחולו אף על הרך הנולד, ומכאן, שבעת קריאת פסוקי המגילה כביום הזה שבים ונעשים כל מה שאירע בימים ההם, דאל"כ למה צריך למול את התינוק קודם הקריאה, הלא הפסוק 'ליהודים היתה אורה' קאי על היהודים שהיו בימי מרדכי ואסתר, אלא ודאי שהקריאה מעוררת את הזמן בפועל ממש, ו'ליהודים היתה אורה ושמחה קאי על 'היהודים' שבדור הזה, וכיד כל אחד מהם לזכות כהיום לאורה ושמחה בפשוטו ממש, ולכן מלין את התינוק קודם המגילה שאף עליו יחולו כל הישועות והאורות, ואם כן יבין וישכיל כל חד וחד שלא להישאר מחוץ לכלל היהודים, אלא להכניס עצמו גם כן בכלל היהודים...

נלהבים המה דברי ה'קב הישר' (פרק צט) 'ראה בעיניך קדושת מועדים אלו, בכל מועד ומועד יש בהן קדושות וסודות נפלאים, וצריך אתה לדעת כי יש עולם חדש למעלה שהוא קדוש ונורא מאד, ואין אותו העולם

עה. וכך ביאר הרה"ק ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש זי"ע (ד"ת מהדו"ב אות עו) את לשון המשנה (מגילה יז.) 'הקורא את המגילה למפרע לא יצא', למפרע מלשון פרעון, כי הקורא את המגילה רק בכדי לפרוע את חובתו ולהסיר עול 'חובת הקריאה' מעל צווארו, ואינו קורא אותה בהתעוררות הלב להתבונן בחסדי ה' עם בניו בני ישראל, לא יצא' - והפסיד את עיקר המטרה שבקריאת המגילה להתבונן בכתוב בה, בחסד ה' שגמל עם בני ישראל עם קרובו על ידי השגחה פרטית ומדוקדקת, ורק בכך יקיים חובתו.

עו. סיפר הרה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע, שפעם חבשו את הרה"ק הרמ"מ מרימנוב זי"ע בבית האסורים, ושומרי בית הסוהר נתנו רשות להכניס רק חפץ אחד, ושאלו אותו מה ברצונו לקבל, ועל אף שהימים היו ימי תקופת תמוז ביקש הרה"ק מרימנוב להביא מגילת אסתר כשרה כתובה בדיו על קלף, כשמוע תלמידו הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע את תשובתו הזהיר את התלמידים לבל ימלאו בקשתו בשום פנים ואופן, כי אם יקבל לידו את המגילה יחריב את העולם לתוהו ובוהו.

באר הפרשה - פרשת זכור - פורים

הרה"ק ממונקאטש זי"ע סיפר האי עובדא, ומסיק מזה - כמה גדולה סגולת קריאת המגילה, דהא קיימא לן (מנחות עב.) 'חביבה מצוה בשעתה', ואם היה ביד הרה"ק מרימנוב לפעול נשגבות על ידי קריאתה באמצע ימות השנה, ק"ו שעל ידי הקריאה בזמנה אפשר לבנות ולשכלל עולמות ודברים נעלים.

וכבר איתא במדרש (אסת"ר ט ב) דמשום הכי יעצו זרש וכל אוהביו להמן לעשות עץ גבוה לתלות עליו את מרדכי, כי ידעו שהקב"ה עשה ניסים לישראל במים, שנבקע להם ים סוף, וכן הציל את חנניה מישאל ועזריה מתוך כבשן האש, ולכן התחכמו ובחרו בדבר חדש שעדיין לא ניצלו ישראל ממנו, כדי שלא יוכל מרדכי להינצל, ע"כ דברי המדרש.

והדברים סתומים ואומרים דרשני, וכי טפשים היו שלא ידעו שאין בין נס הנעשה במים לנס הנעשה מעץ לפני הקב"ה, וביותר תגדל הקושיא לאיזה צורך גילו לנו חז"ל לדורות מחשבת זרש ושאר אוהבי המן, ופירש ה'אגרא דכלה' (פרשת עקב) שבמשך הדורות עשה הקב"ה נסים ונפלאות בעולם הזה, וכאשר בני אדם מספרים אח"כ מנפלאותיו הרי הם מעוררים בזה שוב את הניסים שהתרחשו בימים ההם, ולכן חששו יועציו שאם יאמר המן לאחשוורוש להטביע את מרדכי בנהר אזי ילמדו ישראל פרשת קריעת ים סוף ועי"ז ינצל מרדכי מידיהם, וכן אם יאמרו לשורפו יעסקו בתורה במעשה ד'חנניה מישאל ועזריה' בספר דניאל ותתקור האש, לפיכך החליטו להעבירו מן העולם בדרך חדשה שעדיין לא הציל ממנה הקב"ה את ישראל, וממילא לא יוכלו לעורר את הנס על ידי קריאת הפרשה, אך הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו ריחם עליהם וברא להם נס חדש וניצלו מצפרניהם.

מדבריהם למדנו, שבכח הקריאה ב'דברי התורה' של הניסים לעורר את הניסים שאירעו בימים ההם, וביותר בלימוד הנס של פורים ב'קריאת המגילה', כיו"ב, כתב בספר ארץ החיים על מגילת אסתר מהרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע לפרש דברי הגמרא (מגילה ז.) 'שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות', וכתב דכידוע שסיפורי המעשיות שבתורה מה שהקב"ה עשה גדולות ונפלאות לישראל המה מסוגלים לספר כל איש בעת צרכו לישועה... וכמאמר הקרא (קהלת א ט) 'מה שהיה הוא שיהיה', פירוש, הסיפור של מה שהיה הוא הכנה אל מה שיהיה עוד ישועה. וזהו שאמרה אסתר 'קבעוני לדורות', פירוש קבעוני שיהא מעשה זו כתובה בספר כדי שתשועתי תהיה לנצח בכל דור ודור להיות ישראל נושע בה' על ידי קריאת המעשה של המגילה.

ומסיים, וז"ל, וזה פירוש 'והימים האלה נזכרים' - בסיפור המעשה שלהם, ונעשים - ונעשה עתה ישועה בארץ כמאז ומקדם בכל דור ודור, ולא דוקא כל דור ודור, אלא אף משפחה ומשפחה ועיר ועיר - כל אחד בעת הצורך לישועה יזכור הנס הלז וינצל.

עד כאן הדברים אמורים בקורא את המגילה גם שלא בזמנה, ועל אחת כמה וכמה בקריאת המגילה ביום הפורים עצמו, וכמו שאמר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע, שבכל המועדים אומרים 'זכר ליציאת מצרים' כי עושים אותם כ'זכר' לנס שהתרחש בימים ההם, אבל בפורים כתיב (ט כח) 'והימים האלה נזכרים ונעשים' בפועל ממש, ובכל שנה ושנה מתעורר הנס בזמן הזה מחדש כפי שהיה בימים ההם ממש, ואף בימינו אנו יש 'ונהפוך הוא' כפשוטו - לבטל כל גזירות קשות ואכזריות ולהמתיק הדינים ולרחמים ולרצון.

וכן כתב ה'בני יששכר' (אדר ד ו) 'נראה לי, וניצולים [מכל צרות ויסורים] בכל שנה על ידי קריאת המגילה וצדקה'. איתא ממרן הבעש"ט זי"ע (בעש"ט עה"ת, אסתר אות ח, וכן הוא ב'מאור ושמש' רמזי פורים ד"ה בגמרא הקורא בשם האור המאיר) על לשון המשנה (מגילה יז.) 'הקורא את המגילה למפרע לא יצא, שקורא את המגילה כדרך סיפורי מעשיות, שאז (למפרע - בעבר) נעשו נסים, ואינו מעלה על לבו אשר השי"ת עושה לנו נסים ונפלאות בכל דור ודור בזכות הקריאה - לא יצא', והיינו שהדברים האלה נזכרים ונעשים עכשיו בפועל ממש.

והוכיח זאת החידושי הרי"ם (ליקוטי הרי"ם) ממה שאמרו שצריך לקרוא עשרת בני המן בנשימה אחת מפני שמתו כאחד, והיינו שעתה בזמן הזה הם 'מתים' מחדש, שמתעורר עתה כח הנס, וע"כ יש לקרוא בכל שנה בנשימה אחת. וכן כתב התפארת שלמה (רמזי פורים ד"ה בגמרא מגילה), וז"ל, וזה פירוש הגמרא (מגילה ד:) 'מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה', פירוש, ע"י קריאת המגילה יורד ההשפעות בבני חיי ומזוני לכנסת ישראל, ומפני כן המצווה לפשוט את המגילה כאגרת כדי שיתפשט השפעות טובות לכל העולם, אמן.

עוד כתב שם שתיבת 'מגילה' (חסר יו"ד) עולה בגימטריא כמנין 'מזלא' (ע"ה), ללמדנו שבעת קריאת המגילה אפשר לפעול שפע רב בבני חיי ומזוני, שהרי אמרו (מו"ק כח.) בני חיי ומזוני, לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא, ואם כן בעת הזאת אפשר להפוך את מזלו מרעה לטובה.

עוד, והשעה המוכשרת לכך היא בעת קריאת המגילה שאז מטהר הקב"ה את ישראל באתערותא דלעילא, ועל האדם לעורר לבו ולהתקרב אליו יתב"ש ע"ה.

המגילה בקשות ותחנונים לפני המקום, ועל זה מבקשים 'תתקבל צלותהון ובעותהון' - וקאי על התפילות הרמוזות והנסתרות בלשון המגילה ע"ה.

איש לרעהו - יום שימת אהבה ורעות

מעיקרי עבודת היום הוא להיות 'איש לרעהו' - להרבות באהבת ישראל בלי גבול, לתת עיניו וליבו לרווחת הזולת, וכמו שהגידו צדיקי הדורות שכל כוחו של המן היה בטענתו 'ישנו עם אחד מפורד ומפורד' (אסתר ג ח), שכלל ישראל אינם מאוחדים ביניהם אלא הם מפורדים ומפורדים, וכנגד זה אמרה אסתר למרדכי 'לך כנוס את כל היהודים' (ד טו), שה'תרופה' הראשונה לביטול הגזירה הוא לכנוס את כל היהודים כאיש אחד בלב אחד. ולשם כך תקנו חז"ל משלוח מנות איש לרעהו להרבות אהבה וידידות ע"ה, וכן את מצות מתנות לאביונים.

ונודע לשון הרמב"ם (הל' מגילה פ"ב הי"ז), מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו

הדר קבלוה - קבלות טובות בעת קריאת המגילה

זמן קריאת המגילה הוא עת ראוי ומוכשר לקבל על עצמו עול מלכות שמים, וכדברי הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע ב'קדושת לוי' (קדושה ראשונה לפורים) שכתב דברים הוצבי להבות אש בענין זה, והא לך לשון קדשו 'ומעתה יתלהב לב האדם בקראו המגילה, ויכוון בקראו ובשמעו המגילה שמעתה מקבל עול תורתו ומצותיו וכו', ויכין את עצמו - מה שחלף ועבר אין, ומעתה הוא מקבל עליו עול תורתו ומצותיו יתברך שמו'.

ומוסיף שם, שיש לזכור כי פורים הוא כיום הכיפורים, שהקב"ה סולח ומוחל לבני ישראל על כל עוונותיהם, לפיכך צריך חרטה על העבר וקבלה על העתיד, ולהחליט בהחלטה גמורה שלא ישוב לכסלה

צדיקים אמרו, שבעת הקריאה יכולים חשוכי בנים להיוושע בדבר ישועה ורחמים (ובכלל זה, אלו שיש להם צער גידול בנים רח"ל, שיכולים לזכות לראות נחת דקדושה מיוצאי חלציהם), ונרמז בתחילת המגילה וסופה, שפותחת בתיבת 'ויהי' שהיא לשון צער (מגילה י:), ומסתיימת בפסוק (י ג) 'דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו', והיינו שאפשר לזכות ליונהפוך הוא, ולשנות את הצער לשמחה גדולה בהולדת בנים ובני עוסקים בתורה ובמצוות.

ומעשה באחד שהזכיר את עצמו בפורים לפני הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע שיברכו בזש"ק, נענה הרה"ק שיום הפורים מסוגל לזש"ק, על פי מאמרו של ה'חזוה' מלובלין זי"ע שהקב"ה מקיים מצות 'משלוח מנות' על ידי שנותן 'איש' זה בנים 'לרעהו' אלו ישראל.

עז. ויתכן שנרמז כן בגמרא (מגילה ד.) 'חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר (תהלים כב ג) 'אלוקי אקרא יומם ולא תענה, ולילה ולא דומיה לי', ולא לחינם ילפינן כן ממקרא זה דאיירי מענייני תפילה, רק משום דאתקשי לגמרי אהדדי, וכולה חטיבה אחת היא של תפלה.

עח. סיפר הרה"ק רבי יהודה מדזיקוב זי"ע, שנה אחת כאשר קרא זקנו הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע את המגילה, עמד לצידו החסיד הנגיד רבי שמואל אליהו שטערן ז"ל וכאשר קרא הרבי את הפסוק (ג א) מדוע אתה עובר את מצות המלך געה החסיד בבכי תמרורים מאין הפוגות, כי באותה שעה התעורר לחזור בתשובה על שנכשל במשך השנה לעבור על מצוות מלך מלכי המלכים, וסיים רבי יודע'לע ואמר, שבאותו מעמד לא ידע בפני מי להתבונן, אם על זקנו הקורא את המגילה בקדושה ובטהרה, או על החסיד ששופך לב כמים וחוזר בתשובה מעומק הלב.

נוראות אמר הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע, שכדאי לו לאדם לחיות שבעים שנה בעולם הזה ולסבול תלאות ונסיונות שונים, והכל כדי לשמוע קריאת מגילה פעם אחת בחיים.

עט. ובזה ביאר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע טעם הדבר שבמשלוח מנות צריך לתת שתי מנות ואילו במתנות לאביונים סגי במתנה אחת, כי רחמי האדם מתעוררים כשרואה אביון על כן לא הצריכו לתת לו יותר ממתנה אחת, אכן במשלוח מנות הרי מטבע הבריות שלא לתת לרעהו ב'עין טובה' ומקנא במה שיש לו, על כן תקנו לתת שנים בדווקא כדי לסגל לעצמו עין טובה - לתת מתוך נדיבות לב ואהבה ואחוה.

ממשיך על עצמו מהש"י. משא"כ האנשים שאין ביניהם אהבה גמורה, אף על פי שגם שנאה אין ביניהם, מ"מ כיון שכל אחד אינו חושב רק עניני עצמו ואינו נותן לב לטובת חברו, כך הש"י אינו חושב ח"ו בטובתם. ולכן בכל עת צרה שיש ח"ו על האדם טוב לו שיתחבר באהבה גמורה עם ריע אחד או יותר... וזוהו יגרום שבכיבוכל יפנה עצמו מכל עסקיו ולא יחשוב רק בטובתו, וינצל מכל רע פ"א. וכן היה במרדכי ואסתר, כי מרדכי לא חשב לעולם טובתו רק טובתה, לכן בהתוודע לו מענין בנתן ותירש ידע כי המציל את המלך מהמות ישיגהו יקר הרבה, לכן הגיד זאת לאסתר, ואמנם אסתר לא חשבה לעולם רק בטובת מרדכי ולכן הגידה למלך בשם מרדכי, ועי"ז עזר ה' להם, ולכל ישראל בזכותם, עכ"ד.

אורה זו תורה - חשיבות לימוד התורה בפורים וביותר בין מגילה של לילה לשל יום

נאמר במגילה (ט כז), 'קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם' - ששבו לקבל את התורה מאהבה, וכמו שאמרו חז"ל (שבת פח.). שבהר סיני קיבלו את התורה מיראה ואילו בפורים קיבלו את התורה מאהבה, ופירש רש"י 'מאהבת הנס', על כן הזמן גרמא להגות בתורת ה' ביום זה.

ידועים דברי ה'חתם סופר' (דרושים ואגדות, עמוד רמ"ה) שכתב 'קבלתי מרבי הרב מהו' מענדלי ליליג זצ"ל שהיה רב בביהמ"ד דק"ק פפר"מ, שקיבל מהגאון בשם ה'שב יעקב' זצ"ל, שכל העוסק בתורה בין מגילה

ובשלוח לריעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו נידמה בשכינה, שנאמר (ישעיה נז טו) 'להחיות רוח שפלים, ולהחיות לב נדכאים'.

וכבר מצינו שכל תקפו של נס היה רק על ידי דאגת איש לרעהו והרצון להיטיב עמו^פ, וכה כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תול"ז ד"ה ובבל) על הפסוק (אסתר ב יא) 'ובכל יום ויום מרדכי מתהלך', וז"ל, נראה שכל הדברים הנזכרים במגילה היה הכל לצורך הנס, ובודאי זה דבר גדול מאד שהיה כארבעה וחמשה שנים מעת הלקח אסתר לאחשורוש, ומרדכי הצדיק הלך בכל יום ויום לראות שלומה בעבור כי היתה יתומה ובצער התפיסה בבית הנכרי, ובזכות זה זכה לנס, וכתוב גם כן 'באמרם אליו יום ויום' וכו' (ג ד), שע"י שבכל יום ויום מתהלך זכה לזה לנצח את המן הרשע ולהכעיסו בכל יום ויום. עכ"ל.

וכך כתב ה'ערבי נחל' (בפר' מקץ, דרוש א' ד"ה ואמנם) בשם ה'אלשיך' הקדוש, עצה טובה למי שזקוק לישועה, וז"ל וכן הוא בפרטות באנשים פרטיים, אם יתחברו ב' אנשים באהבה אמתית בלב שלם שכל אחד ייטיב להשני, ויהיה כ"כ האהבה ביניהם עד שכל אחד מהם לא יחשוב טובת עצמו, רק ישים כל מגמותיו אל טובת ותועלת חברו, אזי ממישיכים הנהגה זו על עצמם מהש"י, שבכיבוכל יפנה מכל עסקיו ויחשוב רק להיטיב לאלו האנשים, כי נודע מה שאמרו רז"ל ה' צלך' (תהלים קכא ה), שכל מה שהאדם מתנהג, כך

פ. ומן העניין להביא מה שכתב הרה"ק רבי מרדכי מקאזמיר (מאמר מרדכי, לפורים) זי"ע (ועוד צדיקים) שאי אפשר היה להכניע ולשבר את תוקף הקליפה והטומאה של המן עליו איתא בגמ' (מגילה יג:) 'ליכא דידע לישנא בישא כהמן' אלא על ידי כח נגדי של שמירת הלשון, והוא ע"י 'אין אסתר מגדת'.

פא. סיפר אחד מחשובי החבורה בבית שמש (רבי יוסף מאיר) אשר רגיל הוא לשמוע קריאת המגילה בביה"ד פלוני, שם קורא את המגילה בעל קורא מופלג במתיקות ובעריבות ובדקדוק, לפני כמה שנים הלך קודם המגילה לטהר עצמו במקווה הנמצאת תחת ביהמ"ד אחר העומד תחת נשיאות אדמו"ר אחד אשר באותה שנה שהה בחו"ל בפורים, כאשר יצא מן המקווה פגע בו בנו של הרבי והודיעו כי הוא 'התשיעי' למנין... מיד הבין את אשר לפניו, ועל אף שנכספה נפשו לשמוע את המגילה מהבעל הקורא המומחה, מכל מקום הבין כי עדיף להיטיב לאחרים וגמר בדעתו להישאר שם, ולא עוד אלא שהתקשר לחברו (ר' יחזקאל) שיבוא אף הוא להשלים למנין עשרה. לאחר שהחבר הגיע נדברו ביניהם כי הלא מצוה גוררת מצוה, והיות והבעל קורא בביהמ"ד בו שהו עתה הינו חשוק בנים רח"ל, והרי זמן קריאת המגילה הוא עת רצון ובפרט שהינם עוסקים במצוות גמילות חסדים ויש בכוחם להעתיר עד שתתקבל תפילתם, על כן מן הראוי שיקדישו את קריאת המגילה להעתיר בתחנונים לישועת הבעל קורא להיפקד במהרה, ואכן לאחר שבוע נושע הלה מצרתו, וכתשעה חודשים לאחר הפורים נתבשרו הכל בבשורת הילד הנולד.

והיה העולם שמם מתורה, על כן קבעו חז"ל לעשות הפורים ב'יום המנוחה', וממילא פורים הוא ב' ימים, י"ד לפרזים וט"ו למוקפין, ושוב לא יהא העולם בטל מלימוד התורה, כי בעת שהיהודים הפרזים יהיו עסוקים במצוות היום יעסקו יושבי המוקפין בתורה, וכן איפכא^פ.

במשתה היין מה שאלתך וינתן לך - כי אז נפתחים כל שערי שמים

מצוות חכמים על כל איניש לבסומי בפוריא^פ (מגילה ז:), והפליגו הצדיקים בסגולת מצווה זו, וכפי שהמליץ הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע (ייטב פנים לפורים - קול מגילה ד"ה ובבזה) בלשון הגמרא (מגילה ז:): 'רווחא לבסימא שביח', שעל ידי ההתבסמות בפורים אפשר לזכות לריווח גדול והצלה בכל הענינים, שפע רב בפרנסה בהרחבה ושאר צרכי עמינו המרובים^פ. ורמז ליה הרה"ק

דלילה למגילה דיומא, מובטח לו שהוא בן עולם הבא^פ, בן קבלתי סתמא, ולא ידענא טעמא'.

וכך פסק הרמ"א (סימן תרצ"ה סעיף ג) בשם מהר"י ברונא, ללמוד תורה לפני הסעודה, דהא כתיב (אסתר ח טז) 'ליהודים היתה אורה' ודרשו חז"ל (מגילה טז:): 'אורה זו תורה'^פ.

זכבר אמר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות ח"א, פורים תקצ"ו), שלבאורה היה ראוי לקבוע את יום הפורים ליום י"ג באדר שבו היה הנס ששלטו היהודים המה בשונאיהם, וכדרך שתקנו את כל החגים ליום בו אירע הנס (וכגון חנוכה, ש'חנו כ"ה, ובו ביום כבר מדליקים נרות) ומדוע נקבע החג ליום המנוחה, אלא שאם באמת היו עושים את יום הפורים 'בשלושה עשר בו' אזי לא היה חילוק בין הפרזים למוקפין, וכולם כאחד היו חוגגים ביום י"ג

פב. בדרך צחות יש להוסיף, שמכלל הדברים גם הלומד תורה בין מגילה דיממא דשנה זו למגילה דלילה לשנה הבאה מובטח לו שהוא בן עולם הבא...

פג. והיו צדיקים שנהגו ללמוד הלכות פסח קודם הסעודה, דהא קיימא לן (פסחים ו.) 'שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום', ופורים הוא שלושים יום קודם פסח.

פד. כתב ה'בן יהוידע' (מגילה יב: ד"ה יום) על הא דאמרו (שם) על הפסוק (אסתר א י) 'ביום השביעי כטוב לב המלך ביין', אמר רבא יום השביעי שבת היה שישאל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות, וז"ל. פירוש, אל תתמה איך מתוך הסעודה של אחשוורוש שיש ממנה קטגוריא על ישראל, יצא לישראל תשועה גדולה והצלחה רבה - כי הריגת ושתי היא סיבת ישועת ישראל, שע"כ באה אסתר ולקחה מקומה ואח לצרה יולד. לכך אמר 'שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה', ולכן מצד זה יצא סנגוריא על ישראל, וצמחה להם ישועה בהריגת ושתי בו ביום, עכ"ל. ומכאן למדנו בגדולת כוחה של לימוד התורה להגן מן הצרות והייסורים.

פה. צדיקים היו ממשילים למלך בשר ודם שהיה צריך להעתיק משכנו לעיר אחרת, ובבוא משרתי המלך להעביר את כל חפצי המלך אל הארמון החדש פחדו שמא יבואו ליסטים ויגזלו מחפצי המלך ובעיקר את הכתובים מסודות המלוכה ומצבא המלכות, על כן העמידו חיילים מזוינים שישמרו על השיירה לכל יפגעו בהם אויבי המלך, ואכן הצליחו לשמור עליהם מכף כל אורב וליסטים ולהעבירם אל גנזי המלך בשמירה מעולה, אולם בבואם להעביר את כתרי המלוכה גבר החשש ולא רצה המלך לסמוך על שומרי. מה עשו, הניחו את הכתר המפואר בעגלה פשוטה ביותר, כיסוהו בבלאי בגדים שחוקים, וכך לא עלה בדעת הליסטים שנמצא כאן אוצר גדול ויקר.

כדבר הזה נעשה ביום הפורים, וכמו שהובא בספרי קודש (עיי' מאור ושמש פורים ד"ה והנה בימות החול) שהאורות היורדים ביוהכ"פ בעת אמירת 'כתר' מתגלים בכל שעות ה'מעט לעת' של יום הפורים, ונמצא שביום גדול וקדוש זה יש ביד כל אחד לבקש מן המלך ככל אשר יחפוץ ואף לפעול שנזכה לשלימות התיקון שתהיה לעתיד לבוא, אמנם כדי שלא תהא יד הכל ממשמשת בו קבעו חז"ל את היום הזה למשתה ושמחה [ואין בו איסור מלאכה או נוסח תפלה כביום טוב, ובמוצאי פורים אין מבדילים בין קודש לחול, וזה דומיא לעגלה הפשוטה, ולא עוד אלא שחז"ל הוסיפו החיוב להשתכר בגילופין ולבטל את הדעת והשכל, שהוא ענין כיסוי הכתר בסמרטוטין], והכל בכדי שאנשים פשוטים יהיו עסוקים בדברים בטלים ולא יגעו בכתר המלכות, אבל המשכיל יבין מזה שיש אוצר גדול מתחת לכל המסכים הללו, ובידו לגלות דברים נשגבים ונעלים.

פו. וכבר הסביר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בשפתי צדיק פורים אות נ"ג) וז"ל בפורים יש כל כך עת רצון שכל איש ישראל יכול לפעול לאין שיעור, אך פן ידרוש שלא כהוגן כיבדו חז"ל בכוס, ואין שום הוה אמינא שנפסיד

באר הפרשה - פרשת זכור - פורים

ח"ו על ידי תקנת חז"ל. כי מן הסתם עולה יותר נחת רוח מי שמבטל חפצו לציינת פקודת חז"ל, מאשר יכוון לבקש עבור עצמו טובות אף שיפעול (בפרט, שאפשר להשתדל בתפילה עד עת שתייתו).

מפורסמים דברי ה'חידושי הרי"ם' זי"ע לפרש טעם מצות שתיית היין עד דלא ידע, ע"פ מעשה שהיה אצל מרן הבעש"ט הק' זי"ע [יש הרבה נוסחאות בסיפור זה, ואנו נקטנו את השמועה המקובלת בפי העולם], שפעם היה חוטא אחד שאסף סכום כסף גדול כדי לעבור בו עבירה, ויהי בהיותו בדרך עם צרור הכסף שמע קול יללה עולה מאחד הבורות, כאשר התקרב לשם ראה משפחה שלימה מישראל הנתונים בצרה ובשביה, והם סיפרו לו שלא שילמו את דמי החכירות שהיו חייבים לפריץ, ועל כן השליך אותם אל הבור הזה, שאל אותם האיש כמה כסף עליהם לשלם כדי לפרוע חובותיהם, נקב ראש המשפחה בסכום המדויק שהיה לו בכיסו לדבר עבירה, ויהי כשמוע האיש את דבריו לא ידע מה לעשות, והתלבט מאד אם להציל את המשפחה או להמשיך בדרכו הרעה, אך בסוף התגבר ברוחו והלך אל הפריץ ופדה את המשפחה מבאר שחת.

באותה שעה נעשה רעש גדול בשמים, אלו לימדו עליו זכות שהציל משפחה שלימה מישראל, וחלקם טענו שרשע הוא וחטא כל ימיו בפשעים וזדונות... עד שפסקו לתת לו את כח הברכה לברך את כל אשר יחפוץ וכל היוצא מפיו יתקיים, אולם כדי שלא יברך לכל אחד גזרו עליו בד בבד שיהא שיכור, ולא תהא דעתו צלולה עליו, וכן הוזה.

לימים הייתה גזירת עצירת גשמים בעולם, ומשכלו כל הקיצין שלחו משלחת חשובה של ראשי הקהילות אל מרן הבעש"ט הק' זי"ע כדי שיבקש עליהם רחמים, אולם הבעש"ט השיב את פניהם ריקם, באמרם שגזירה היא מלפני השי"ת ואין בידו לבטלה, ושלחם אל איש פלוני כדי שיתפלל עליהם, והוסיף ואמר להם, שאיש זה שיכור הוא המשתכר בינו מן בוקר ועד ערב ועד בכלל, ועליכם לתפוס אותו ברגעים הספורים שאחר קומו משנתו והתפכחותו משתיה הקודמת עד השתיה הבאה, ובשעה זו של צלילות הדעת עליכם להתעקש אצלו שיתפלל שירדו גשמים, ואכן נסעו להתם ולאחר תחבולות שונות מצאו אותו ב'עת רצון' כזו - וסיפרו לו שהעולם סובל מעצירת גשמים וברצונם שיתפלל עליהם, לגלג עליהם האיש על שבאו לאיש פשוט ונבזה כמותו, והלא שיכור הוא שאין לו בעולמו יותר מטיפה מרה של יי"ש ואיך יש בידו לפעול בתפילתו, אולם הם ענו לו שבאו בשליחות הבעש"ט, והם מאמינים באמונה שלימה שעל ידי תפילתו יושעו, בלית ברירה פרש ידיו אל ה' והתפלל עליהם שירדו גשמים, ואכן כאשר אמר 'משיב הרוח' נשב זיקא ובאמרו 'מוריד הגשם' ירדו גשמי ברכה בשפע. כאשר חזרו השליחים וסיפרו לפני הבעש"ט שאכן ירדו גשמים אחר תפילתו, גילה להם שהוא אותו שיכור שגזרו עליו מן השמים שכל ברכותיו יתקיימו.

לפי זה ביאר ה'חידושי הרי"ם' את הנאמר לעיל, כי ביום הזה אפשר לפעול ישועות נשגבות למעלה מדרך הטבע, ודוגמת אותו שיכור שכל דבריו וברכותיו התקיימו, כמרומז במגילה (ו ז) 'מה שאלתך אסתר המלכה ותנתן לך', לפיכך קבעו חז"ל דמיחייב איניש לבסומי בפוריא.

מספרים, שכאשר הגיד כן ה'חידושי הרי"ם' ניגשו אליו החסידים עם פתקאות ובקשות ורצו למוסרם לו כדי שיעתיר עליהם בדבר ישועה ורחמים, נענה אליהם ואמר 'כנראה שעדיין לא התקדש עליכם חג הפורים...' שהרי צריך לשתות ולבטל הדעת ביין.

שנה אחת בטרם התחיל הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע להתבשם בינו כמצות היום [בקדושה ובטהרה כדרכם של צדיקים], סיפר מעשה שהיה בהרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע שהגיע לעיר ששהה שם גם הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע, והמהר"ש יצא לקראתו לקבל פניו, ויהי כאשר התוועדו יחדיו הני תרי צדיקי ניגש איש כפרי פשוט אל הרה"ק מראפשיץ, ובתמימותו ביקש, שיברכו הרבי ברכת הדיוט, שהרי כך אמרו (מגילה טו.) 'לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך', ויהי כאשר שמעו התלמידים את בקשתו שנאמרה בתמימות מלאו פיהם שחוק, אולם הרה"ק מראפשיץ נענה לעומתם 'מדוע הנכם צוחקים, הלא כוונתו היתה לבקש בקשת הדיוט, היינו שברצונו לקבל כסף, בני חיי ומזוני, פשוטו כמשמעו, ולא מדריגות נעלות...'

ובענינא דיומא רימז הרה"ק מסאטמאר בדרך הלצה בלשון הכתוב (בראשית ט כ) 'ויחל נח איש האדמה ויטע כרם', דהנה רש"י פירש 'ויחל' - עשה עצמו חולין, ואילו 'נח' משמעו מלשון מנוחה דהיינו יו"ט, הא כיצד, האם היה יום חול או יו"ט, ובעל כרחך צריך לומר שהיה 'יום טוב אין די וואָכֶן' [-יו"ט בימי החול], ואיזהו, זה יום הפורים שהוא יו"ט בימות החול, ואמרה תורה שניתן לנו יום זה בשביל 'איש האדמה' אלו הבקשות ארציות של הדיוטים החפצים

ה'מנחת אלעזר' ז"ע (שער יששכר מאמר ימי ששון אות נו) יש שאמרו שעל כן נוהגים להאריך סעודת פורים לתוך בלשון הכתוב (אסתר ה' ו) 'ויאמר המלך לאסתר במשתה היין מה שאלתך וינתן לך', שמשתה היין עת רצון הוא לבקש ולהתחנן לפני מלך מלכי המלכים, כי 'נתן לך' בל משאלותיך פו.

יש שאמרו שעל כן נוהגים להאריך סעודת פורים לתוך הלילה (עיין רמ"א תרצ"ה ס"ב, ודרשות חת"ס פורים תקפ"ט ד"ה וצא לחם), לרמוז בזה כדי להמשיך את כל אלו הישועות מסעודת פורים אל תוך 'הלילה' כלומר כל הצרות והיסורים שהם בבחינת לילה.

דברים גשמיים, והשעה מסוגלת לפעול לכך היא כאשר 'ויטע כרם', פירוש כששותים יין ומשתכרים כמצות היום, כאמור שעת רצון היא ושערי שמים פתוחים לתפילתנו.

פז. וכמו שהוכיח הרה"ק ה'אמרי נועם' ז"ע (לר"ח אדר ד"ה או יאמר בהקדם) מדברי הש"ס (מגילה ז:): ששנה אחת נתבסס רבה מיינו בסעודת פורים, 'קם רבה שחטיה לרבי זירא', למחר כאשר התפכח מן היין 'בעי רחמי ואחייה' (ביקש רחמים והחייהו), ובזה המעשה גילו לנו חז"ל כי יום הפורים מסוגל לישועות ורפואות למעלה מדרך הטבע, ואף חולה הנצרך לרפואה בבחינת 'תחיית המתים' יכול להיושע ולהיענות.

ונתן רמז לדבר כי ר"ת של ו'נאמן א'תה ל'החיות מ'תים הם כר"ת של ו'משלוח מ'נות איש ל'רעהו, וס"ת של ונאמן א'תה להחיות מתים הוא מתנ"ה, לרמז שעל ידי קיום מצוות היום - משלוח מנות ומתנות לאביונים ניתן להחיות מתים.

הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין ז"ע הי"ד פגש פעם בפורים באברך ההולך בדרך עם בתו הקטנה ושאלו לאן פניו מועדות, השיב הלה שבתו סובלת ממיחושים שונים והוא הולך לרופא פלוני כדי שיבדוק אותה, תמה הרה"ק מקארלין ושאל 'וכי בפורים הולכים לרופא, פורים איז משקה א רפואה' (ה'שתיה' היא 'הרפואה' ביום הפורים), ונתן לו משקה כדי לתת לה, ואכן נעלמו כל מכאוביה ונתרפאה.

סיפר הגה"ח רבי ישראל שמעון קאסטעלאניץ זצ"ל, שהוא היה נוכח שנה אחת אצל רבו הרה"ק ה'בית אברהם' ז"ע כאשר שהה בעיר לאדז' ביום הפורים, ובעת משתה היין היו פני הרה"ק בוערים כלפידים בקדושה עילאה, לפתע נכנס החסיד רבי יודל ריבאק ז"ל במרוצה ובהלה, וסיפר בדמעות שליש שבנו הקטן נפל מקומה גבוהה בראשו על אבן גדולה, והרופאים הזהירוהו לבל יגעו בילד כלל, כי חיי הבן תלויין לו מנגד, ויהי כשמוע ה'בית אברהם' את דבריו הורה לו לתרום שלש מאות רובל כסף לצדקה עבור עניי ארץ ישראל (כך היתה דרכו בקודש בעת שהזכירו לפניו חולים הזקוקים לישועה, וביותר בעיר לאדז' שהיתה מקום מגורם של עשירים ובעלי נכסים), מיד התחייב החסיד לתת את מלא הסכום לידי הרבי, והתנצל על שאין לו כעת כסף מזומן לשלם, לפיכך יתן טשעק (צ"ק) עם סכום זה כדי שיזכה בנו לרפואה, אולם הרבי לא קיבל את דבריו, ושאלו האם בפעם הזאת גם 'יחזור' הטשעק כבפעם הקודמת (כי בעבר נתן טשעק לרבי, ופקידי הבאנק (בנק) לא נתנו מאומה בעדו, אחר שלא היה לו שם מעות כנגדו), אך החסיד התחייב והבטיח שבפעם הזאת יוכלו למשוך את מלא הסכום מחשבוננו, ובלבד שיפעל הרבי רפואה לבנו השרוי במצב של סכנה, מיד נטל ה'בית אברהם' תפוח שהיה על השלחן וזרקו על ראשו בחזקה, וצעק לעברו שיחזור לביתו, בכה החסיד ותמה 'איך אעלה אל ביתי כאשר בני מוטל על ערש דוי ומפרפר בין חיים למות', אולם הרבי ציוה עליו שוב לחזור לביתו, בלית ברירה ליוו אותו כמה מחבריו אל עבר ביתו, ויהי כאשר הגיע הביתה פתח את הדלת וראה את בנו מסתובב כאחד האדם, ויהי לנס ולפלא.

והנה הגם שנעשה לו נס בזכות הצדקה לעניי אר"י ובכוחו הגדול של הרה"ק, מיהו הזמן גרמא לכך היה - משתה היין, ואותה שעה מסוגלת לפעול רפואות וישועות למעלה מדרך הטבע, ואף להחזיר נשמות לפגרים מתים, ועל כן מי פתי יבטל ויבזבז רגע אחד מיום נשגב וגבוה כזה.

מעשה באחד מיקירי קרתא דירושלים שבמשך שנים רבות לא זכה להיפקד בבנים, והיה מזכיר את עצמו תמיד בפני רבו הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין ז"ע, אך לעולם בירכו הרבי בשפה רפה ולפעמים אף לא השיב לו כלל, והבין החסיד שמצבו דחוק ביותר, ואעפ"כ לא נפל ברוחו והמשיך לפקוד את בית רבו תמידין כסדרן ולהזכיר את עצמו שוב ושוב לדבר ישועה ורחמים. שנה אחת ביום הפורים נכנס לבית המדרש של חסידי קארלין, ומצא שם את בני החבורה יושבים מבוסמים בצוותא חדא כמצות היום, באותה שעה נגמר להם המשקה ובטוב לבם אמרו לו כולם כאחד, שאם יביא להם משקה 'מבטיחים' הם לו שלתקופת השנה יולד לו בן זכר, קיבל הלה את

באר הפרשה - פרשת זכור - פורים

ש'משקין ביו"ט, ותירצו, שחז"ל לימדונו שישקה את בהמתו מים קודם שחיטתה, כי המים שהיא תשתה לפני השחיטה יסייעו להפריד ולהפשיט את העור מן הבשר. והדברים נראים כפלא, וכי זו תכלית כוונת רבותינו הקדושים - לתת עצה טובה לקצבים שישקו את הבהמות קודם השחיטה כדי שיוכלו להפשיט את העור בקלות. אלא ודאי, רמז רמזו בכאן שע"י 'משתה' היין אפשר לאדם לפשוט בקל את חלק הבהמות והחומריות החופפת עליו, כי ע"י ביטול הדעת העצמי אפשר להתרומם טפח מעל הקרקע מתוך שמחה וחרונה.

לא יבושו ולא יכלמו - אף כשהוא 'לא ידע' לא יבייש את חברו

אמרו חז"ל 'מיחייב איניש לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, אמנם, עם כל חשיבותו ומעלתו של ה'בסומי', רבות יש לזוהר שלא תצא תקלה מתחת ידו, כי מי שאינו נזהר בזה חלילה ובשכרותו פוגע ח"ו בהרצובות לשונו אפילו רק ב'נפש אחת מישראל'^{פח} וודאי עדיף לו שלא ישתה ויצא שכרו בהפסדו^{פט}. כי לא אמרו אלא עד דלא ידע - שע"י השתיה תבטל דעת השותה, אבל זאת לא אמרו ולא התירו שיגרום בשתייתו שגם חברו יצא מדעתו

זכתב ב'מחזור ויטרי' (סמן תס"ה) וז"ל פורים שכל אדם מאריך בסעודתו - זמן השמים ימלאו שאילתו, והיינו שימלאו משאלותיו בעת סעודת פורים.

בשם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע מתאמרא, שבמשתה היין יכול כל אדם לבוא לידי דרגת אדם הראשון קודם החטא, וזהו חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע, כלומר שיגיע למצב ולתיקון שהיה 'קודם הידיעה' שע"י עין הדעת, כי היין מבטל את דעתו ועצמותו של האדם, ועי"ז יש בידו להתעלות להיות כולו רוחני ולהסיח דעתו מחלק החומרי שבו, ולשפוך נפשו ולשוב בתשובה לפני הקב"ה. וכבר אמר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (ליקושים, מגילה ז:): כי 'בסומי' ר"ת סמר מפחדך בשרי זממשפטיך יראתי, וזה רמז שאפילו בעת שכרות צריך להיות לשם שמים, עכ"ל.

זכר רמזו כן בלשון המשנה (ביצה מ.) 'אין משקין ושוחטין את המדבריות' [הצאן הרועות במדבר, ואסור לשוחטן ביו"ט משום מוקצה], והקשו בגמרא 'למה לי למימר משקין ושוחטין, והרי עיקר החידוש הוא שהם מוכנים מבעוד יום ואין בהם משום מוקצה ולכן מותר לשוחטם ביו"ט, א"כ למאי נפק"מ בזה

דבריהם, חיפש ומצא כמה בקבוקי יי"ש והביאם לפניהם, והם שמחו על כך מאד והמשיכו בכך את הסעודה בהתרוממות.

אחר פורים נשתכח הדבר מלבם, וכאשר עברו כמה שבועות והישועה התמהמהה מלבוא שכח גם החסיד מאותה הבטחה, אולם כאשר פקד בפעם הבאה את בית רבו הרה"ק מקארלין והגיש לפניו את ה'קוויטל' (פיתקא בבקשת רחמים) בו ביקש שוב כדרכו לזכות לבנים, הביט הרבי והסתכל היטב ב'קוויטל' ואמר לו 'הרי כבר נושעת', ושאלו אצל מי היית ומי פעל עבורך ישועה רבתי זאת, נענה החסיד ואמר שלא מיניה ולא מקצתיה, כי לא היה אצל איזה צדיק בתקופה האחרונה... עד שנזכר מ'הבטחת' החסידים בפורים, וסיפר לפני הרבי דברים כהווייתן, שהחסידים אמרו לו להביא משקה ובשכר זה יזכה לשנה הבאה לחבוק בן, ויהי כשמוע כן הרה"ק מקארלין אורו פניו, ואמר 'אויב אזוי איז פשוט (אם כן פשיטא שנושעת), מיר האבן געקוקט האבען מיר גיזעהן אז ס'נישט שייך (הסתכלנו וראינו שלא שייך לפעול עבורך ישועה בדרך הטבע, אמנם כאשר) יודען זיצען צוזאמען, און זיי וויסען פון גארנישט קענען זיי אלץ בוקע זיין, ביז צום כסא הכבוד', (כאשר יהודים יושבים בצוותא חדא באהבה ואחוה ושלוה ורעות יש בכוחם לבקוע כל המחיצות ולהגיע עד לכסא הכבוד), וממילא אין שום חידוש איך פעלו דבר ישועה ורחמים רבים.

פח. בהיות הגה"צ רבי שלום שבדרון בעי"ת לאנדאן שאל את שומעי לקחו - האם ראיתם פעם איך ש'עמלק' בעצמו קורא פרשת זכור... אנכי ראיתי..., וכה היה מעשה, פעם אחת קרא בתורה בשבת זכור נער בן י"ג שנים, וכאשר סיים את קריאת הפרשה וכבר עמד לקרוא למפטיר קריאת פרשת זכור, ניגש אליו איש 'מכובד' ואמר לו, בחור יקר, עדיין אין לך חתימת זקן, רד מהבימה, ותן למבוגר יותר לקרוא פרשת זכור, וזהו ממש 'עמלק' הקורא פרשת זכור אחרי שבייש וציער בן ישראל ככה.

פט. וכך אמרו כי מצד אחד 'שכור' ר"ת ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע, כי על ידי המשתה יכול להתעלות בתוקף השמחה עד שיבוא להודות להקב"ה, וליבו ובשרו ירננו לקל חי וכל עצמותיו תאמרנה ה' מי כמוך, ולא ידך

לה, ע"כ אסרה התורה אלמנה לכה"ג, וממילא לא תעלה על ליבו מחשבת פיגול זו, שהרי לא תועיל לו מאומה (משא"כ על בהן הדיוט לא הוצרכו לאוסרה, כי הוא אינו יודע את השם המפורש, כדאיתא בירושלמי יומא פ"ג ה"ו, שהשומעים את השם מפי הכהן גדול היו שוכחים אותו בדרך נס, ואין בידם לגרום למיתת הבעל).

המתבונן בדבריו יחרד חרדה גדולה - כי במי המדובר - בכהן גדול המשרת לפני ולפנים, ומתי המדובר - ביום הכיפורים שהוא יום גדול נורא ואיום, ובאותה שעה שהכהן מוציא מפיו את השם המפורש, היתכן לחשוב שבאותם רגעים נעלים יפול כ"כ לדיוטא התחתונה - לחשוב מחשבות און באשה עד כדי רציחה שיבוא להרוג את בעלה... אין זאת אלא מפני שככל שהאדם גדול יותר כך יש לו יצה"ר לעבור על עבירות חמורות יותר, כמו שאמרו (סוכה נב). 'כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו', והכי נמי כמה שהזמן גדול יותר כך מתגבר היצה"ר ומנסה להפיל את האדם לשאול תחתית³², לכן ביום הפורים שהוא גבוה מעל גבוה יש ליהרר ביותר שלא לבוא לידי מכשול חלילה, ויצא שכרו בהפסדו.

מחמתו, על ידי אונאת דברים והלבנת פנים הפוגעים באדם עד עמקי נשמתו³³.

והיינו דקאמר הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, שהר"ת של ע"ד ד'לא ידע' הוא 'ידע', כי צריך ידיעה גדולה איך לקיים מאמר זה.

נוראות כתב החיד"א (פני הוד פרשת אמור, וכבר איתא בן בראשונים - ספר מושב זקנים לבעלי התוס') בשם רבי יהודה החסיד לבאר הטעם שאסרה תורה אלמנה לכהן גדול, דאיתא בגמ' (קידושין עא). אמר רבי יהודה אמר רב שם בן ארבעים ושתים אותיות אין מוסרין אותו אלא למי שצנוע ועניו ועומד בחצי ימיו ואינו כועס ואינו משתכר ואינו מעמיד על מדותיו, והטעם, כי בכח 'שם' זה ניתן לשדד כל מערכות הטבע ולעשות בו כרצונו, וחששו חכמים שמא ידע בו מי שאינו הגון ויעשה בו כאוות ליבו. והנה הכהן הגדול היה מזכיר שם המפורש ביום הכיפורים כמו ששינינו (יומא סו). 'שהיו שומעים שם המפורש שהוא יוצא מפי כה"ג', ואיכא למיחש שמא יתן עיניו באשת חברו וכשיוציא את השם מפיו יהרהר בליבו להמית את בעלה כדי שיוכל להינשא

'שתוי' ר"ת שמור תם וראה ישר (תהלים לו לז), כי צריך שמירה יתירה שתהא השכרות לשם שמים, ושאכן יהיו שפתותיו כמרחבי רקיע ברוח שיר ושבח ולא להיפך ח"ו.

צ. ואדרבה אף אם פגעו בו אחרים יעביר על מידותיו, וישים אל ליבו מה שאמרו בגמרא (מגילה יב): כי מרדכי הצדיק (בן יאיר בן 'שמעי') נולד רק בזכות שדוד המלך העביר על מידותיו ונמנע מלהרוג את 'שמעי בן גרא' שקילל אותו, מתוך האמונה 'כי ה' אמר לו קלל' (שמואל ב, טז י), והרי שרק בזכות העברה על המידות והאמונה בה' נולד מרדכי ונצמחה הישועה.

וכך אומרים בשם בעלי המוסר, שהנה בגמ' (מגילה יב): דרשו מה שנאמר (אסתר ב א) 'זכר את ושת' ואת עשר עשתה ואת אשר נגזר עליה, שנגזר עליה הגזירה שתצא להריגה מאחר שהיתה משעבדת בבנות ישראל שיעשו מלאכה בשבת, ומעתה צריך להתבונן שאילו הייתה מתרצית ומסכימה לבוא לא היה המלך כועס עליה אלא אדרבה להיפך.. ואם כן כיצד היתה נענשת על מה שעשתה, אלא חידוש נפלא, אילו הייתה מתרצית לבוא כבקשת המלך, והייתה מתבזית, הרי אותם בזיונות היו מכפרים לה על חטאיה, עד ששוב לא היה מקום לעונש כלל.

כה אמר הרה"ק רבי שאול ידידיה ממאדזיץ זי"ע בשם הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע לרמז בכתוב (אסתר א יח) 'וכדי בזיון וקצף', וז"ל, הבזיון יהי די כדי לכפר על הקצף (ישא ברכה ח"ה עמו' כט).

סיפר לי אברך שעברו עליו תשע שנים מנישואיו ולא זכה לפרי בטן, ולפרנסתו עובד הוא ב'מטבח' של אחת הישיבות המפורסמות להכין אוכל לבחורים, באחד הימים שוחח האברך עם אחד מתלמידי הישיבה, והלה לא הבין מה שאומרים לו וחשב שהתכוון לפגוע בו, מיד פתח פיו ושפך קיתונות של גידופין על האברך לעיני כל הבחורים, ופעלו הבזיונות את הישועה המצופה וכעבור תשע חדשים נולדה לו בתו.

צא. וכך אמר הגאון רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל, שדברי חז"ל אלו לא קאי רק על האיש הגדול מחבירו שיצרו גדול הימנו, אלא גם על השעה והזמן, כי בזמנים גבוהים מתאמץ היצה"ר בכל כוחו לבלבל את האדם ולהביאו לידי טעות.

באר הפרשה - פרשת זכור - פורים

אשר עשה ה' לאבותינו ומשבחים לשמו הגדול, כמוהם יהיו צאצאי מעיו וכל אשר חפץ ה' בידו יצליח^{צג}.

ובך מפורש ב'כל בו' (סוף הל' פורים) 'חייב איניש לבסומי בפוריא^{צד}, אבל לא שישתכר דהשכרות איסור גמור הוא, ואין לך עבירה גדולה מזו, שהוא גורם לג'ע' וש"ד וכמה עבירות זולתם, אך שישתה יותר מלימודו מעט כדי שירבה לשמוח ולשמח האביונים וינחם אותם, וידבר אל לבם, וזוהי השמחה השלימה'.

עוד סמך לכה, מדברי הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מבראד (יד אפרים) על השו"ע תרצ"ה בדברי הט"ו סק"א) בענין 'עד דלא ידע', ובתו"ד מבאר שיעור שתיה בפורים, וז"ל. 'ולי הצעיר נתפרש בחזיון לילה, שהכוונה הוא, שעיקר החיוב של המשתה הוא שיהיה שרוי בשמחה, כדכתיב (תהלים קד טו) 'ויין ישמח לבב אנוש', ומחמת שיהיה שרוי בשמחה יהיה חדות ה' מעווו, ויתן תודות והלל לה' על הנס מתוך הרחבת הלב וכו', לכן

ופשיטא דבכהאי גוונא, עדיף טפי לסמוך על גדולי הפוסקים (יד אפרים הובא לקמן) דמה שאמרו 'עד דלא ידע' היינו עד ולא עד בכלל, וכן נקטו הרבה אחרונים (עי' באו"ח סימן תרצ"ה ובנו"כ שם) שהחיוב הוא לשותות יותר מלימודו ותו לא, ולכן הרוצה להדר על עצמו ולהשתכר - איסור לו לעשות כן אלא אם הוא יודע בבירור שלא יפגע ולא יצער את חבירו, אבל אם יש לו ספק ספיקא שמא לא יוכל להיזהר בכך אזי ברור שעדיף טפי שימנע בשב ואל תעשה מלהשתכר^{צב}.

בזכות זהירות זו יתברך ברוב הברכות כמו שהאריך ב'מטה משה' (תתרי"ב) עד כמה חיוב גדול הוא להיזהר ולהישמר שלא תביא לו השתיה מצב של שכרות וזלזול ב'הלכות התורה' כנטילת ידים, ברכהמ"ז ותפילה, ומסיים שם - 'וכל היוצא בעקבי הרועים לעשות את כל המעשים האלה ע"פ דרכם (דהיינו בזהירות שלא לבוא לידי מכשול ע"י השתיה), ושמחים בזכרם את כל הנסים

צב. הנני מאריך בכל זה, כי עיני ראו ולא זר, כאשר השתתפתי בשמחת שבע ברכות לחתן ביום הפורים, ובאמצע המשתה קם אחד מחבריו של החתן כטוב לבו ביין והזכיר לו 'מעשיו הראשונים' בפני קהל ועדה, ועתה מצא מקום לגבות את חובו, והגם שכלפי חוץ הראה החתן פנים שוחקות, אך ביודעי קאמינא שאחר הסעודה הסתגר החתן בחדר לפניו מחדר, ובכה בדמעות שליש מחמת הדברים הקשים כגידין שפצעו את רגשותיו כמדקרות חרב. ועתה נחזי אנן, וכי לזאת התכוונו חז"ל במצות 'עד דלא ידע', והלא לא יתכן שמצוה תביא את האדם לידי עבירה שחמורה כשפיכות דמים, על כן במקום דאיכא למיחש להכי פשיטא שלא ישתה יין כלל, ושב ואל תעשה עדיף. צג. יש שרמזו ענין זה במה שנהגו לומר איש לרעהו שלש פעמים 'שלום עליכם' בקידוש לבנה (עיין רמ"א או"ח תכ"ו ס"ב, ובנו"כ שם), כי כבר הפליגו חז"ל (סנהדרין מב.) ואמרו 'כל המברך על החודש בזמנו, כאילו מקבל פני שכינה', אמנם באותה שעה מזכירים לאדם, אכן זכית לאור גדול - הקבלת פני השכינה, אבל מעתה 'אל תעוף בשמים' ותשכח שיש עוד כמה אנשים החיים עמך בעולם הזה, אלא זכור נא את רעך, לנהוג בו בכבוד, לדרוש ולשאול בשלום חבריך שלש פעמים בסבר פנים יפות, להטיב לו כפי שידך משגת.

וכך פירשו נמי את לשון הברייתא (ברכות ט:): בזמן קריאת שמע של שחרית 'אחרים אומרים, משיראה את חבירו רחוק ארבע אמות ויכירנו', והרמז בזה, ד'קריאת שמע' הרי היא קבלת עול תרה ומצוות, ואף בשעה שאדם מקבל על עצמו עול תורה ועול מצוות עליו לראות את חבירו, ושלא ישכח מחבריו וידידיו, ואוי לו למי שקיום המצוות גורם לו לזלזל בדברים שבין אדם לחבירו, דבכהאי גוונא יצא שכרו בהפסדו.

יש שביארו מה דאיתא בגמ' (שבת פט.) אמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות, אמר לו (הקב"ה), משה אין שלום בעירך [פירש רש"י, אין דרך ליתן שלום במקומך], אמר לפניו כלום יש עבד שנותן שלום לרבו, אמר לו היה לך לעזרני וכו', שרמז גדול יש כאן, שגם מי ש'נמצא במרום' בעבודתו הנשגבה אף הוא צריך 'לתת שלום לאחרים' ולדאוג לבריות הנמצאות ב'זה העולם'... וזהו שאמר לו הקב"ה למשה 'אין שלום בעירך', כלומר שאף שהינך במרום ובשמים ממעל אך עדיין עליך להחזיק 'במנהג העולם' שצריך להאיר פנים איש לרעהו ולעזור ולסייע להם בכל צרכיהם.

צד. צדיקים אמרו, שעל כן דייקו חז"ל בלשונם ואמרו 'מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', ולא אמרו 'לבסומי ביין', כי חובת האדם לשמוח עם יום הפורים עצמו, ולא יהא היין אלא כאמצעי לסלק את העצבות והדאגות המסובבים אותו כל ימות השנה, ותהיה השמחה בעיצומו של יום.

דליביה שלא יבא לידי עון רציחה בהלבנת פנים, כי לא יתכן שמצוה שבין אדם למקום תסתור את החלק שבין אדם לחבירו, ולכן כתיב בלוחות הברית (דברים ט, יא) 'שני לַחַת האבנים לַחַת הברית', ואמר רבי חנינא (תנחומא עקב י) 'לַחַת כתיב [חסר], שלא היו גדולים זה מזה, אלא שניהם שוין, והרמוז ששניהם צריכים להיות שוים אצל האדם, הלוח הראשון שבו המצוות שבין אדם למקום והלוח השני שהמצוות שבו הן בין אדם לחבירו, ואי אפשר לקיים רק חלק אחד מהם, דתרווייהו תלויין אהדדי.

ולמזהיר ולנזהר שלומים תן כמי נהר, ומתן שכרה בצדו בעוה"ז, כמו ששנינו (פאה פ"א משנה א) 'אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא', וחדא מינייהו 'גמילות חסדים', ופירש שם הרא"ש כי הקב"ה חפץ יותר במצוות שיעשה בהם גם רצון הבריות, ממצוות שבין אדם לקונו.

ויהי רצון, שנזכה לקבל מאת הבורא יתב"ש משלוח מנות ומתנות^{צ"ה}, שפע רב וכל מיני ישועות^{צ"ו}, ובקרוב בימינו נזכה לגאולה השלימה, ובקרוב נראה 'מגילת הגלות' הארוכה כיצד הכל היה לטובה ולברכה, בדברי הרה"ק מקאצק זי"ע שמכל הצרות של כלל ישראל נכתבה מגילה, כגון מגילת אסתר בימי אחשוורוש ומגילת אנטיוכוס בימי היוונים, והתברר לבסוף שהכל היה לטובה, ומי יתן וכבר נזכה לראות את ה'מגילה' מן הגלות המר הזה, ונראה עין בעין דכל מה דעבר רחמנא היה לטובה....

אין לו להשתכר יותר מדאי שיתבלבל דעתו ולא יכיר בתוקף הנס כלל, וזהו שאמרו 'חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע' - הק' 'עד' הוא 'ולא עד בכלל', ורצ"ל שגדר חיוב השתיה בזה לבסומי עד גבול דלא ידע, שמן הגבול הזה והלאה הוא ביטול כוונת חכמים לבסומי - כדי שיתן הלל והודאה, דכיוון שתתבלבל דעתו כל כך פשיטא שאין בו דעת ותבונה לשבח ולפאר על תוקף הנס, ואתבונן אליו בבוקר וראיתי כי נכון הוא'.

וזוה מפרש מדוע אחר מימרא זו של 'חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע' הסמיכו בגמרא את העובדא 'קם רבה ושחטיה לרבי זירא', והלא זה מעשה לסתור, דמהא משמע שאינו ראוי להשתכר, שהרי נגרם מזה מבשול גדול כל כך, אך להאמור כוונת הגמרא לומר שיש גבול בשתיה ואסור להשתכר יותר מדאי, דפוק חזי מה עלה להם, [ונעתיק לשונו, כי אלמלא יצאו הדברים מפי גדול בתורה כמו ה'בית אפרים' לא היה אפשר לומר כן] 'ולפי שלא נשמרו מלעבור הגבול בא הדבר לידי סכנה, לכך יש לזהר שלא לבסומי רק עד הגבול הזה דלא ידע, ולא יעבור'.

ומבאן שענין השתיה בפורים היא לרומם את הלב מן הגשמיות והחומריות, ועי"ז יוכל בשר ודם להודות על הניסים ועל הנפלאות מתוך חרדה ושמחה, אבל המשתכר כשכרותו של לוש הרי הוא משבש את דעתו ואינו יכול להודות כלל, ולא עוד אלא שהוא עלול לבוא לידי איסורים חמורים, דהרבה שכרות עושה, וישקול מעשיו במאזני פלם ויזהר כל אחד כפום שיעורא

צה. כה אמר הרה"ק רבי מרדכי שלמה מבאיאן זי"ע (בי"ז אדר, יומא דהילולא של אביו הרה"ק הפחד יצחק מבאיאן זי"ע) הנה בני ישראל קיימו בפורים העעל"ט מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים, וב'ירושלמי' (ר"ה פ"א ה"ג) איתא שהקב"ה מקיים כל התורה כולה, וא"כ, אף מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים מקיים הקב"ה, והרי זה פשיטא שאם בני ישראל ראויים שישפיעו עליהם כל טוב אין זה נחשב כ'מתנות', ומתי נחשב להם כ'מתנה' - כשאינם ראויים... אז יתן להם הקב"ה בתורת 'מתנות לאביונים' בני חיי ומזוני, עכ"ל.

צו. שמעתי פרפרת נאה מצדיק אחד, הנה כתיב (תהלים קיח יז) 'א-ל הוי"ה ויאר לנו', כידוע שאלו שני ה'שמות' מורים על מידת הרחמים, המביאים אורה ושמחה. עתה דוק ותשכח כי שתי התבות 'שושן הבירה' עולים יחדיו למספר תתע"ח (878), ושתי השמות 'א-ל הוי"ה' עולים בגמטריא נ"ז (57).

והנה, אם תסיר ותחסר מ'שושן הבירה' (878) את מספר 'א-ל הוי"ה' (57) - שכביכול השי"ת הסתיר מלכותו ולא נגלית בשושן יעלה בידך מספר תתכ"א (821) כמנין 'אחשוורוש' - ואז והעיר שושן נבוכה... לאיך, אם תוסיף ל'שושן הבירה' (878) את מס' 'א-ל הוי"ה' (57) - כלומר, שחסדי ורחמי ה' הם באתגליא אז עולה המספר לתתקל"ה (935) כמספר - 'מרדכי אסתר'. ואז 'והעיר שושן צהלה ושמחה - וליהודים היתה אורה...'

א שבת מיט מורינו הגה"צ רבי מיילך של י"א עם כל הדבקות וההתלהבות

עם הפנינים והסיפורים של זמירות "באר החיים"
ספרו החדש של מורינו הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א
שולחן השבת נראה אחרת

חיים של תורה

